

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

GÜRÜN (SİVAS)'DE HALK ARASINDA KULLANILAN BAZI
BİTKİLERİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

CANER SOMUNCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Jüri Üyeleri: **Prof. Dr. Fatih SATIL**   **(Tez Danışmanı)**
                         Prof. Dr. Selami SELVİ
                         Prof. Dr. Hasan GENÇ

BALIKESİR, EYLÜL - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Caner SOMUNCU tarafından hazırlanan “**GÜRÜN (SİVAS)’DE HALK ARASINDA KULLANILAN BAZI BİTKİLERİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı .../.../2024 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği ile Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Prof. Dr. Fatih SATIL

Balıkesir Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Selami SELVİ

Balıkesir Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Hasan GENÇ

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş olan bu tez Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca onanmıştır.

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Dilek TÜRKER

.....

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak tarafımda hazırlanan “**Gürün (Sivas)’de Halk Arasında Kullanılan Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri**” başlıklı tezde;

- Tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Kullanılan veriler ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tüm bilgi ve sonuçları bilimsel araştırma ve etik ilkelere uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Caner SOMUNCU

ÖZET

**GÜRÜN (SİVAS)'DE HALK ARASINDA KULLANILAN BAZI BİTKİLERİN
ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
CANER SOMUNCU
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. FATİH SATIL)**

BALIKESİR, EYLÜL - 2024

Bu çalışma ile Gürün (Sivas) ilçe merkezi ve bazı köylerinde, halkın kullandığı bitkiler etnobotanik açıdan araştırılmıştır. Çalışma ile farklı kullanım özelliklerine sahip bitki taksonları belirlenmiş ve bu özellikler ile yapılan bazı uygulamalar kayıt altına alınmıştır.

Çalışma, Eylül 2022 ve Mayıs 2024 tarihleri arasında, Gürün ilçesine bağlı 12 köy ve 6 mahallede yürütülmüştür. Araştırma sırasında 110 kaynak kişi ile yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış iki yöntem ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde yöre halkına, bitkilerle ilgili önceden belirlenen sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplarla bağlantılı, sonuç alınabilecek farklı sorular da o an belirlenip sorulmuştur. Yapılandırılmış görüşmelerde ise çevrimiçi anket yöntemi uygulanmıştır. Önceden belirlenen sorulardan oluşan anket, 172 kaynak kişi tarafından cevaplanmıştır.

İncelemeler ve araştırmalar sonucunda, Gürün'de 37 familyaya ait 91 taksonun geleneksel kullanımını tespit edilmiştir. Bu taksonların etnobotanik özellikleri kayıt altına alınmıştır. Latince adları ve yöresel adları ile birlikte listelenen taksonların, familyaları, Türkçe adları, niçin kullanıldığı, hangi kısımlarının kullanıldığı, nasıl kullanıldığı, bölgede yetiştiği yer ve özellikleri ile literatürdeki diğer kullanımları belirtilmiştir.

Bölgede geleneksel kullanım özellikleri kayıt altına alınan, halkın en çok kullandığı görülen taksonların ait oldukları familyalar sıralandığında, ilk 5 sırada; Asteraceae (13 takson) Rosaceae (11 takson), Lamiaceae (9 takson), Fabaceae (5 takson), Polygonaceae (4 takson) familyaları yer almıştır.

Halkın geleneksel olarak kullandığı taksonların sayısal verileri; Tıbbi (55; insan sağlığı 50, hayvan sağlığı 5), gıda (46), el sanatları (11), yakacak (6), hayvan yemi (11), oyuncak (1), nazarlık (3), mobilya / eşya (1) ve kök boyamacılık (4) olarak belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Endemik, etnobotanik, flora, Gürün, Sivas

Bilim Kod / Kodları: 20306

Sayfa Sayısı: 188

ABSTRACT

ETHNOBOTANICAL CHARACTERISTICS OF SOME PLANTS USED AMONG PEOPLE IN GÜRÜN (SİVAS)

MSC THESIS

CANER SOMUNCU

BALIKESİR UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE

BIOLOGY

(SUPERVISOR: PROF. DR. FATİH SATIL)

BALIKESİR, SEPTEMBER - 2024

With this study, the plants used by the people in Gürün (Sivas) district center and some villages were investigated from an ethnobotanical perspective. In the study, plant taxa with different usage characteristics were identified and some applications with these characteristics were recorded.

The study was conducted between September 2022 and May 2024. In 12 villages and 6 neighborhoods in Gürün district. During the research, interviews were conducted with 110 resource persons using two structured and semi-structured methods. In semi-structured interviews, predetermined questions about plants were asked to the local people, and different questions related to the answers received that could yield results were also determined and asked at the time. In structured interviews, the online survey method was used. The survey, consisting of predetermined questions, was answered by 172 resource persons.

As a results of examinations and research, the traditional use of 91 taxa belonging to 37 families was identified Gürün. The ethnobotanical characteristics of these taxa have been recorded. The taxa listed with their Latin names and local names, their families, Turkish names, why they are used, which parts are used, how they are used, where they grow in the region and their characteristics, and other uses in the literature are stated.

When the families to which the taxa most used by the public are listed, whose traditional usage characteristics have been recorded in the region, the first 5 are; The families Asteraceae (13 taxa), Rosaceae (11 taxa), Lamiaceae (9 taxa), Fabaceae (5 taxa), Polygonaceae (4 taxa) were included.

Numerical data of taxa traditionally used by the public; Medical 55 (human health 50, animal health 5), food (46), handicrafts (11), fuel (6), animal feed (11), toys (1), amulets (3), furniture/items (1) and root dyeing (4).

KEYWORDS: Endemic, ethnobotany, flora, Gurun, Sivas

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ.....	x
ÖNSÖZ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	4
3. MATERYAL VE YÖNTEM	11
3.1 Materyal.....	11
3.2 Yöntem	11
3.2.1 Kaynak Kişiler	11
3.2.2 Arazi Çalışmaları	17
3.2.3 Anket Çalışması	19
3.2.4 İstatistik Yöntemler	19
3.3 Çalışma Alanı Gürün İlçesinin Genel Özellikleri.....	19
3.3.1 Etimolojik Yapı.....	19
3.3.2 Tarihçe	20
3.3.3 Coğrafi Yapı	21
3.3.4 İklim ve Bitki Örtüsü.....	22
4. BULGULAR.....	25
4.1 Araştırma Bulguları.....	25
4.1.1 <i>Sambucus nigra</i> L.	26
4.1.2. <i>Viburnum opulus</i> L.	27
4.1.3 <i>Chenopodium foliosum</i> (Moench) Asch.	28
4.1.4 <i>Chenopodium album</i> L.	29
4.1.5 <i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll	30
4.1.6 <i>Allium sativum</i> L.	31
4.1.7 <i>Rhus coriaria</i> L.	32
4.1.8 <i>Ferula orientalis</i> L.	34
4.1.9 <i>Pimpinella enguezekensis</i> Yıldırım, Akalın&Yeşil	35
4.1.10 <i>Apium graveolens</i> L.....	36
4.1.11 <i>Helichrysum armenium</i> DC.	37
4.1.12 <i>Achillea millefolium</i> L.	38
4.1.13 <i>Lactuca serriola</i> L.	39
4.1.14 <i>Cichorium intybus</i> L.	40
4.1.15 <i>Onopordum acanthium</i> L.....	42
4.1.16 <i>Gundelia tournefortii</i> L.	44
4.1.17 <i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh.	48
4.1.18 <i>Matricaria chamomilla</i> L.	49
4.1.19 <i>Echinops phaeocephalus</i> Hand. –Mazz.....	50
4.1.20 <i>Artemisia taurica</i> Willd.	52
4.1.21 <i>Helianthus tuberosus</i> L.....	54
4.1.22 <i>Tragopogon reticulatus</i> Boiss. & Huet	55
4.1.23 <i>Cyanus segetum</i> Hill.....	56
4.1.24 <i>Berberis crataegina</i> DC.....	57

4.1.25 <i>Descurainia sophia</i> (L.) Webb ex Prantl.....	59
4.1.26 <i>Brassica elongata</i> Ehrh.	61
4.1.27 <i>Brassica oleracea</i> L.....	62
4.1.28 <i>Macrotomia densiflora</i> (Ledeb.) McBride	63
4.1.29 <i>Asyneuma virgatum</i> (Labill.) Bornm.	64
4.1.30 <i>Morina persica</i> L.....	66
4.1.31 <i>Dianthus barbatus</i> L.....	69
4.1.32 <i>Elaeagnus angustifolia</i> L.....	70
4.1.33 <i>Equisetum giganteum</i> L.....	72
4.1.34 <i>Euphorbia macroclada</i> Boiss.	73
4.1.35 <i>Ononis spinosa</i> L.....	74
4.1.36 <i>Astragalus microcephalus</i> Willd.....	75
4.1.37 <i>Cicer arietinum</i> L.	77
4.1.38 <i>Onobrychis oxyodonta</i> Boiss.	78
4.1.39 <i>Medicago sativa</i> L.....	79
4.1.40 <i>Pelargonium endlicherianum</i> Fenzl.	81
4.1.41 <i>Geranium tuberosum</i> L.....	82
4.1.42 <i>Hypericum perforatum</i> L.	83
4.1.43 <i>Crocus cancellatus</i> subsp. <i>damascenus</i> (Herb.) B. Mathew	85
4.1.44 <i>Iris persica</i> L.....	86
4.1.45 <i>Juglans regia</i> L.	88
4.1.46 <i>Sideritis libonatica</i> subsp. <i>kurdica</i> (Bornm.) Hub.- Mor.	90
4.1.47 <i>Mentha x piperita</i> L.....	91
4.1.48 <i>Thymus haussknechtii</i> Velen.....	92
4.1.49 <i>Teucrium chamaedrys</i> L.	93
4.1.50 <i>Scutellaria orientalis</i> L.....	94
4.1.51 <i>Mentha longifolia</i> L.....	95
4.1.52 <i>Ocimum basilicum</i> L.....	96
4.1.53 <i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>gracile</i> (K.Koch) letsw.	97
4.1.54 <i>Cyclotrichium niveum</i> (Boiss) Manden&Scheng.....	98
4.1.55 <i>Allium cepa</i> L.....	99
4.1.56 <i>Malva sylvestris</i> L.	100
4.1.57 <i>Althaea officinalis</i> L.	101
4.1.58 <i>Tilia tomentosa</i> Moench.	103
4.1.59 <i>Morus alba</i> L.....	104
4.1.60 <i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i> (Hauskn.) Browicz	108
4.1.61 <i>Peganum harmala</i> L.....	109
4.1.62 <i>Papaver rhoeas</i> L.	110
4.1.63 <i>Plantago lanceolata</i> L.	111
4.1.64 <i>Acantholimon puberulum</i> Boiss.&Balansa	113
4.1.65 <i>Triticum aestivum</i> L.....	115
4.1.66 <i>Phragmites australis</i> (Cav.) Treen ex. Steud.....	117
4.1.67 <i>Zea mays</i> L.....	119
4.1.68 <i>Polygonum aviculare</i> L.	120
4.1.69 <i>Rumex crispus</i> L.	122
4.1.70 <i>Rumex acetosella</i> L.	123
4.1.71 <i>Polygonum cognatum</i> L.....	124
4.1.72 <i>Crataegus orientalis</i> subsp. <i>szovitsii</i> (Pojark.) K.I.Chr.....	125
4.1.73 <i>Cydonia oblonga</i> Mill.....	126
4.1.74 <i>Rubus sanctus</i> Schreb.	127

4.1.75 <i>Rosa canina</i> L.	128
4.1.76 <i>Fragaria × ananassa</i> (Weston) Duchesne ex. Rozier	130
4.1.77 <i>Potentilla speciosa</i> Willd.....	131
4.1.78 <i>Rosa gallica</i> L.....	132
4.1.79 <i>Prunus armeniaca</i> L.....	134
4.1.80 <i>Prunus avium</i> L.....	137
4.1.81 <i>Persica vulgaris</i> Mill.....	139
4.1.82 <i>Cerasus vulgaris</i> Mill.....	140
4.1.83 <i>Populus alba</i> L.....	141
4.1.84 <i>Salix alba</i> L.....	142
4.1.85 <i>Verbascum asperuloides</i> Hub.- Mor.	144
4.1.86 <i>Hyoscyamus niger</i> L.....	145
4.1.87 <i>Capsicum annuum</i> L.....	147
4.1.88 <i>Solanum melongena</i> L.....	148
4.1.89 <i>Urtica dioica</i> L.....	149
4.1.90 <i>Viola odorata</i> L.....	150
4.1.91 <i>Vitis vinifera</i> L.....	151
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	152
5.1 Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler.....	161
5.2 Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkiler	166
5.3 El Sanatlarında Kullanılan Bitkiler	168
5.4 Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler.....	169
5.5 Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitkiler.....	169
5.6 Anket Uygulaması.....	170
5.7 Kök Boyamacılık ve Kozmetik Alanında Kullanılan Bitkiler.....	173
6. KAYNAKLAR	174
EKLER.....	184
EK A: Ankette Yöneltilen Sorular	185
ÖZGEÇMİŞ	188

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Anadolu diyagonalı.....	2
Şekil 1.2: Gürün haritası	3
Şekil 3.1: Kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler	16
Şekil 3.2: Gürün haritası ve ziyaret edilen mahalle ve köyler	17
Şekil 3.3: Bitki örneklerinin toplanması.....	18
Şekil 3.4: Kaynak kişi ile arazide bitki incelenmesi	18
Şekil 3.5: Gürün komşu yerleşim yerleri.	20
Şekil 3.6: Gürün Hitit evleri.....	21
Şekil 3.7: Gürün konumu ve sınır yerleşim yerleri.	21
Şekil 3.8: Tohma çayı vadisi ve gürünün genelgörünüü.....	23
Şekil 3.9: Gürün'ün vejetasyon yapısı.....	24
Şekil 4.1: <i>Sambucus nigra</i>	26
Şekil 4.2: A) <i>Viburnum opulus</i> bitkisinin görünümü B) Meyvelerin fermantasyonu.	27
Şekil 4.3: <i>Chenopodium foliosum</i>	28
Şekil 4.4: <i>Chenopodium album</i>	29
Şekil 4.5: <i>Beta vulgaris</i>	30
Şekil 4.6: <i>Allium sativum</i>	31
Şekil 4.7: <i>Rhus coriaria</i>	32
Şekil 4.8: Yöresel yemekte sumak	33
Şekil 4.9: Sumak katkılı yöresel yemek ekşili köfte	33
Şekil 4.10: <i>Ferula orientalis</i>	34
Şekil 4.11: <i>Pimpinella enguezekensis</i>	35
Şekil 4.12: <i>Apium graveolens</i>	36
Şekil 4.13: <i>Helichrysum armenium</i>	37
Şekil 4.14: <i>Achillea millefolium</i>	38
Şekil 4.15: <i>Lactuca serriola</i>	39
Şekil 4.16: <i>Cichorium intybus</i>	40
Şekil 4.17: <i>Cichorium intybus</i> bitkisinden yapılmış süpürge	41
Şekil 4.18. <i>Onopordum acanthium</i>	42
Şekil 4.19: <i>Onopordum acanthium</i> bitkisinin tohumları	43
Şekil 4.20: <i>Gundelia tournefortii</i>	44
Şekil 4.21: Bitkinin tazeyken soyulmuş gövdesi.	45
Şekil 4.22: <i>Gundelia tournefortii</i> bitkisinin gövde kesiti (A) ve kurumuş hali (B)	45
Şekil 4.23: <i>Gundelia tournefortii</i> bitkisinin lateksinin alınması (A) ve üretilen sakız (B) .	46
Şekil 4.24: <i>Gundelia tournefortii</i> bitkisinin kurumuş hali ve tohumların temizlenmesi.	46
Şekil 4.25: <i>Gundelia tournefortii</i> bitkisinin tohumları (A) ve kavrulması (B,C)	47
Şekil 4.26: Kavrulmuş ve öğütülmüş kenger tohumları.	47
Şekil 4.27: Öğütülmüş kenger tohumlarından yapılan kahve	47
Şekil 4.28: <i>Arctium minus</i>	48
Şekil 4.29: <i>Matricaria chamomilla</i>	49
Şekil 4.30: <i>Echinops phaeocephalus</i>	50
Şekil 4.31: <i>Echinops phaeocephalus</i> bitkisinin yenen kısmı.....	51
Şekil 4.32: <i>Artemisia taurica</i>	52
Şekil 4.33: Bitkinin toprak üstü kısımlarının bağlanması	53
Şekil 4.34: Bitkiden yapılan süpürge.....	53
Şekil 4.35: <i>Helianthus tuberosus</i>	54

Şekil 4.36: <i>Tragopogon reticulatus</i>	55
Şekil 4.37: <i>Cyanus segetum</i>	56
Şekil 4.38: <i>Berberis crataegina</i>	57
Şekil 4.39: <i>Berberis crataegina</i> gıda olarak tüketilen yaprakları ve meyvesi	58
Şekil 4.40: <i>Berberis crataegina</i> bitkisinin kökünden kabza ve anahtarlık yapımı	58
Şekil 4.41: Bitkinin doğadaki görünümü.	59
Şekil 4.42: <i>Descurainia sophia</i> bitkisinden yapılmış süpürge.....	60
Şekil 4.43: <i>Brassica elongata</i>	61
Şekil 4.44: <i>Brassica oleraceae</i>	62
Şekil 4.45: <i>Macrotomia densiflora</i> bitkisi ve kök boyası.	63
Şekil 4.46: <i>Asyneuma virgatum</i>	64
Şekil 4.47: <i>Asyneuma virgatum</i> bitkisinden yapılmış süpürge	65
Şekil 4.48: <i>Morina persica</i>	66
Şekil 4.49: <i>Morina persica</i> bitkisinin çiçeklerinin toplanması.	67
Şekil 4.50: <i>Morina persica</i> bitkisinin çiçek tablalarının ayrılması.	68
Şekil 4.51: <i>Morina persica</i> çiçeklerin yıkanıp kaynatılması (A) ve yapılan reçel (B).....	68
Şekil 4.52: <i>Dianthus barbatus</i>	69
Şekil 4.53: <i>Elaeagnus angustifolia</i>	70
Şekil 4.54: <i>Elaeagnus angustifolia</i> bitkisinden yapılmış çubuk	71
Şekil 4.55: <i>Equisetum giganteum</i>	72
Şekil 4.56: <i>Euphorbia macroclada</i>	73
Şekil 4.57: <i>Ononis spinosa</i>	74
Şekil 4.58: <i>Astragalus microcephalus</i>	75
Şekil 4.59: <i>Astragalus microcephalus</i> bitkisinin kurumuş hali	76
Şekil 4.60: <i>Cicer arietinum</i>	77
Şekil 4.61: <i>Onobrychis oxyodonta</i>	78
Şekil 4.62: <i>Medicago sativa</i>	79
Şekil 4.63: <i>Medicago sativa</i> bitkisinden yapılan çörek harcı	80
Şekil 4.64: <i>Medicago sativa</i> bitkisinden yapılan çörek.....	80
Şekil 4.65: <i>Pelargonium endlicherianum</i>	81
Şekil 4.66: <i>Geranium tuberosum</i>	82
Şekil 4.67: <i>Hypericum perforatum</i>	83
Şekil 4.68: <i>Hypericum perforatum</i> 'un zeytinyağı ile yapılmış maserasyonu	84
Şekil 4.69: <i>Crocus cancellatus</i> subsp. <i>damascenus</i>	85
Şekil 4.70: <i>Iris persica</i>	86
Şekil 4.71: <i>Iris persica</i> bitkisinin oda kokusu olarak kullanımı	87
Şekil 4.72: <i>Juglans regia</i>	88
Şekil 4.73: <i>Juglans regia</i> bitkisinden yapılan müzik aleti ve alet sapı	89
Şekil 4.74: <i>Sideritis libonatica</i> subsp. <i>kurdica</i>	90
Şekil 4.75: <i>Mentha x piperita</i>	91
Şekil 4.76: <i>Thymus haussknechtii</i>	92
Şekil 4.77: <i>Teucrium chamaedrys</i>	93
Şekil 4.78: <i>Scutellaria orientalis</i>	94
Şekil 4.79: <i>Mentha longifolia</i>	95
Şekil 4.80: <i>Ocimum basilicum</i> türünün genel görünümü	96
Şekil 4.81: <i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>gracile</i>	97
Şekil 4.82: <i>Cyclotrichium niveum</i>	98
Şekil 4.83: <i>Allium cepa</i>	99
Şekil 4.84: <i>Malva sylvestris</i>	100
Şekil 4.85: <i>Althaea officinalis</i>	101

Şekil 4.86: <i>Althaea officinalis</i> bitkisinin kurutulmuş çiçekleri.....	102
Şekil 4.87: <i>Tilia tomentosa</i>	103
Şekil 4.88: <i>Morus alba</i>	104
Şekil 4.89: Kurutulmuş dut	105
Şekil 4.90: <i>Morus alba</i> meyvelerinin kaynatılması (A), kaynadıktan sonra sıkılması (B-C), tekrar kaynatılması (D), güneşte bekletilmesi (E- F) ve pestil yapımı (G).....	106
Şekil 4.91: <i>Morus alba</i> saklama kabı “boduç” (A) bağlama yapımı (B)	107
Şekil 4.92: <i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i>	108
Şekil 4.93: <i>Peganum harmala</i>	109
Şekil 4.94: <i>Papaver rhoeas</i>	110
Şekil 4.95: <i>Plantago lanceolata</i>	111
Şekil 4.96: <i>Plantago lanceolata</i> bitkisinin kurumaya bırakılan yaprakları	112
Şekil 4.97: <i>Acantholimon puberulum</i>	113
Şekil 4.98: <i>Acantholimon puberulum</i> , nazarlık.....	114
Şekil 4.99: <i>Acantholimon puberulum</i> bitkinin kuru hali	114
Şekil 4.100: <i>Triticum aestivum</i>	115
Şekil 4.101: Hedik	116
Şekil 4.102: Kavurga	116
Şekil 4.103: <i>Phragmites australis</i>	117
Şekil 4.104: <i>Phragmites australis</i> bitkisinden yapılmış zurna ses aparatı	118
Şekil 4.105: <i>Zea mays</i>	119
Şekil 4.106: <i>Polygonum aviculare</i>	120
Şekil 4.107: <i>Polygonum aviculare</i> bitkisinden yapılan süpürge ve tohumları	121
Şekil 4.108: <i>Rumex crispus</i>	122
Şekil 4.109: <i>Rumex acetosella</i>	123
Şekil 4.110: <i>Polygonum cognatum</i>	124
Şekil 4.111: <i>Crataegus orientalis</i> subsp. <i>szovitsii</i>	125
Şekil 4.112: <i>Cydonia oblonga</i>	126
Şekil 4.113: <i>Rubus sanctus</i>	127
Şekil 4.114: <i>Rosa canina</i>	128
Şekil 4.115: <i>Rosa canina</i> meyvenin kaynatıldıktan sonra süzgeçten geçirilmesi	129
Şekil 4.116: <i>Rosa canina</i> meyvelerinin tekrar kaynatılıp süzülmesi	129
Şekil 4.117: <i>Fragaria × ananassa</i>	130
Şekil 4.118: <i>Potentilla speciosa</i>	131
Şekil 4.119: <i>Rosa gallica</i>	132
Şekil 4.120: <i>Rosa gallica</i> güneşte bekletilen çiçek yaprakları.....	133
Şekil 4.121: <i>Prunus armeniaca</i>	134
Şekil 4.122: <i>Prunus armeniaca</i> L. meyvelerinin odaya konulması.	135
Şekil 4.123: <i>Prunus armeniaca</i> L. islim yapılmış çekirdeklerinin ayrılması.	136
Şekil 4.124: <i>Prunus avium</i>	137
Şekil 4.125: <i>Prunus avium</i> bitkisinden yapılmış baston.....	138
Şekil 4.126: <i>Persica vulgaris</i>	139
Şekil 4.127: <i>Cerasus vulgaris</i>	140
Şekil 4.128: <i>Populus alba</i>	141
Şekil 4.129: <i>Salix alba</i>	142
Şekil 4. 130: <i>Salix alba</i> bitkisinden yapılmış düdük	143
Şekil 4.131: <i>Verbascum asperuloides</i>	144
Şekil 4.132: <i>Hyoscyamus niger</i>	145
Şekil 4.133: <i>Hyoscyamus niger</i> bitkisinin kullanılan kısmı	146
Şekil 4.134: <i>Capsicum annuum</i>	147

Şekil 4.135: <i>Solanum melongena</i>	148
Şekil 4.136: <i>Urtica dioica</i>	149
Şekil 4.137: <i>Viola odorata</i>	150
Şekil 4.138: <i>Vitis vinifera</i>	151
Şekil 5.1: Türkiye endemik bitki sayıları dağılımı (Davis, 1965).....	152
Şekil 5.2: En fazla takson sayısına sahip ilk 5 familyanın oransal dağılımı.....	153
Şekil 5.3: Taksonların kullanım alanlarının dağılışı	157
Şekil 5.4: Bitkilerin kullanıldığı gıda alanları.....	161
Şekil 5.5: Kaynatılan dut meyvelerinin süzülerek güneşte bekletilmesi	162
Şekil 5.6: Kayısı kurutulması, çekirdek ve kayısı meyvesi	162
Şekil 5.7: Gül yapraklarından meşrubat yapımı.....	163
Şekil 5.8: Toplanan çiçeklerin temizlenmesi	163
Şekil 5.9: <i>Morina persica</i> çiçeklerinden yapılmış reçel	164
Şekil 5.10: <i>Gundelia tournefortii</i> kullanım şekilleri	165
Şekil 5.11: İnsan hastalıkları ve kullanılan takson sayıları.....	167
Şekil 5.12: Dut ağacından yapılan saklama kabı boduç ve bağlama gövdesi.....	169
Şekil 5.13: Ankete katılanların yaş aralığı dağılımı	170
Şekil 5.14: Ankete katılanların cinsiyet dağılımı	171
Şekil 5.15: Ankete katılanların eğitim düzeyi dağılımı	171
Şekil 5.16: Ankete katılanların meslek dağılımı	172

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Kaynak kişi demografik yapı	12
Tablo 3.2: Ziyaret edilen mahalle ve köyler	15
Tablo 5.1: Yöreye yakın yerlerdeki çalışmalar ile karşılaştırılması	154
Tablo 5.2: Yörede Kullanımı Araştırılan doğal bitkiler ve kültür bitkileri	155
Tablo 5.3: Gürün’de geleneksel kullanımı tespit edilen bazı bitkiler	158
Tablo 5.4: Gıda olarak kullanılan taksonların kullanım değerleri (UV)	166
Tablo 5.5: Tıbbi alanda kullanılan taksonların kullanım değerleri (UV).....	167

ÖNSÖZ

Çocukluğumu geçirdiğim, ilgim ve merakım sebebiyle, doğasını ve bitki örtüsünü irdeleyerek, yöresel ve geleneksel kültürüyle büyüdüğüm memleketimin, yıllar sonra etnobotanik özelliklerini çalışmış olmanın mutluluğunu yaşıyorum. Ayrıca, memleketimin ilk etnobotanik çalışması olması ve özgün birtakım bilgilere sahip olması dolayısıyla yaşadığım heyecanın tarifi yoktur. Süreç içerisinde öğrendiğim ve edindiğim bilgiler, bu heyecanımı daha da katladı. Ayrıca bu bilgi ve uygulamaların yaşantımın içinde bir yerlerde bulunması, ilgimi de artırdı. Bu doğrultuda akademik anlamda temel ve tecrübe olan bu çalışmama, aynı ilgi ve heyecan ile yenilerini eklemek ve bilime katkı sunmak istiyorum.

Mesleğim ve görevim dolayısıyla uzakta olduğum memleketime ulaşım ve uzun süreli konaklayamama durumu handicap olarak karşımda duruyordu. Ancak bitkilere olan sevgim ve ilgim dolayısıyla, onların hayatımızdaki yeri ve önemini tespit etmek amacıyla başlamış olduğum bu bilimsel çalışmayı her şartta sürdürdüm. Gürün halkı ile çalışmalarım esnasında, yüz yüze ve uygulamalı olarak yerleşim yerlerinde ve arazide iletişim kurarak, bitki kullanım kültürü ve uygulamalar hakkında bilgi edinirken, aynı zamanda etnobotanik kavramını anlatmaya çalıştım. Halkın konuya duyduğu ilgi muhteşemdi. Yıllarca biriktirilen tecrübeler ve anılar anlatılıyordu. Unutulmaya yüz tutmuş, hatta unutulmuş bilgilerin öneminden bahsediyorlardı. Böyle bir çalışmanın varlığından duydukları mutluluğu ve menuniyeti paylaştılar.

Memleketim Gürün ilçesinin floristik zenginlikleri ve coğrafi yapısı ile sosyo-kültürel özellikleri bakımından dikkat çeken bir bölge olduğunu öngören ve etnobotanik bir çalışmaya ihtiyacı olduğu öngörüsüyle, bu imkanı bana tanıyan, daha tezli yüksek lisansa başlamadan önce, her türlü destek veren, zaman kavramı gözetmeden kılavuzluk yapan, bana güvenen, iyi bir eğitici ve öğretici olan hocam Prof. Dr. Fatih SATIL'a teşekkür ederim. Tıbbi ve Aromatik bitkiler konusu başta olmak üzere bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım Prof. Dr. Selami SELVİ'ye teşekkür ederim.

Her türlü desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Betül SOMUNCU'ya, uzaktan çalışmalarına destek olan annem ve babama, üniversite sürecimde olduğu gibi, mezuniyetimden sonraki dönemde ve meslek hayatımda sürekli yol gösteren hocam Prof. Dr. Hasan GENÇ'e teşekkür ederim. Ayrıca tür teşhisi konusunda her zaman destek olan, Prof. Dr. Hasan YILDIRIM, Prof. Dr. Tuncay DİRMENCİ, Doç. Dr. Kurtuluş ÖZGİŞİ hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışmamdaki en önemli nokta olan arazi uygulamalarında, bilgi kayıtlarında, desteklerini esirgemeyen, bilimsel anlamda sahip çıkan Araştırmacı Yazar Mehmet Ali Öz'e ve Gürün halkına teşekkür ederim.

Bahkesir, 2024

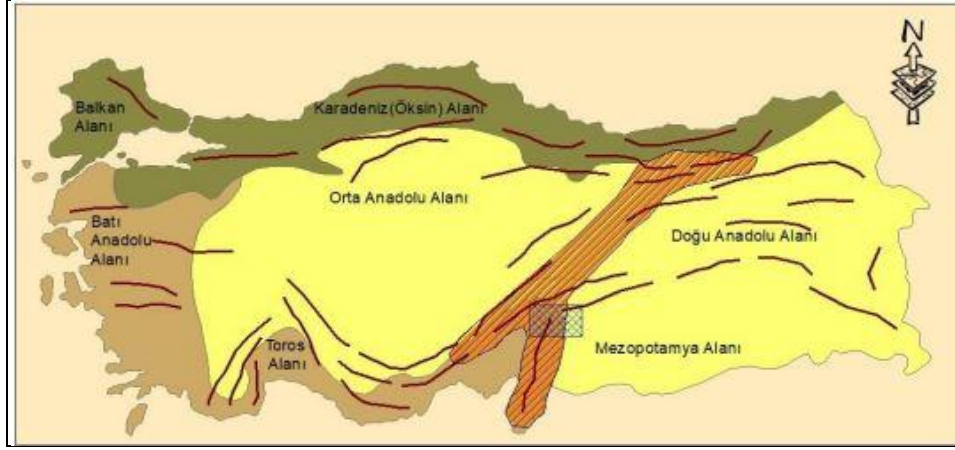
Caner SOMUNCU

1. GİRİŞ

Üç fitocoğrafik bölgenin kesişim noktasında bulunan Türkiye, eşi görülmemiş zengin bir floraya sahiptir. Türkiye, 7 bölgesinin ve bu bölgeleri oluşturan her bir bölümünün, en küçük noktasında bu floristik zenginlik ile göze çarpmaktadır. Dört mevsimin yaşanıyor olması ve topoğrafik yapı da eşsiz bitki çeşitliliğinin meydana gelmesinde önemli yer tutmaktadır. Çalışmalarla tespit edilen takson sayısı da bunu göstermektedir. Ülkemizde kayıtlara geçen, 167 familyaya ait, 11.707 takson yayılış göstermektedir. Bu taksonlardan 3649 tanesi endemiktir (Davis ve ark. 1985; Davis ve ark. 1988; Güner ve ark. 2000). Yaklaşık 12.000 takson ile Avrupa kıtasının bitki çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizin bitki çeşitliliği yönünden ne kadar zengin bir coğrafya olduğu görülmektedir.

Ülkemiz coğrafyasında, farklı yeryüzü şekilleri ve iklimsel özelliklerin görüldüğü, 7 coğrafi bölge ve bu bölgeleri oluşturan bölümler vardır. Bu yöreler, yeryüzü şekilleri, iklim özellikleri, bitki örtüsü ve topoğrafik yapısıyla birbirinden ayrılır. Bu farklılık ile beraber, bölgelerin florası da farklılık gösterir. Bu farklılık Anadolu Diyagonali'nde de görülmektedir (Şekil 1.1).

Anadolu Diyagonali, Türkiye'nin kuzeydoğusundan (Bayburt-Gümüşhane yakınından) güneybatıya doğru uzanır. Akdeniz'e doğru, Orta Toros Dağları ve Nur Dağları olmak üzere iki kola ayrılır; İran-Anadolu biyolojik çeşitlilik sıcak noktasının Anadolu bölümünü iki bölgeye ayırır (Eken ve ark. 2004). Bu iki bölge, genellikle 1500 metrenin altında olan İç Anadolu ile genellikle 1500 metrenin üstünde olan Doğu Anadolu' dur (Davis, 1971; Ekim ve Güner, 1986). Anadolu Diyagonali, birçok popülasyonun (örneğin, soy hattı) ve taksonun (örneğin, alttür ve tür) coğrafi dağılım sınırıyla çakışır (Gür, 2016). Örneğin, Türkiye'deki endemik bitki taksonlarının yaklaşık 1200 tanesi Anadolu Diyagonali'nin hemen batısında veya doğusunda dağılım göstermekte, bu durum Anadolu Diyagonalinin dispersali engelleyen bir bariyer olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır (Aydın, 2004; Conservation International, 2017).

Şekil 1.1: Anadolu diyagonali.

Ülkemizin bu floristik zenginliği, farklı bölgelerde hayatlarını sürdüren, farklı etnik özellikler gösteren, farklı sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunan toplumların yaşantılarının vazgeçilmez bir parçası olmuş, beslenme, sağlık, el sanatları, inanç, sosyal hayat vb. alanlarda zengin bir bitki kullanım kültürünün doğmasına sebep olmuştur. Tarihin bilinen en eski çağlarından bu yana kullanılagelmiş bitkiler, insan hayatı için en önemli unsur olarak göze çarpmaktadır. Ekosistemin asli unsuru olan bitkiler, yaşamın her alanında yer almış olmazsa olmaz canlılar olmuştur.

Bitkilerin insanların hayatındaki rolünü ve kullanım şeklini fark eden John W. Harshberger, insan-bitki ilişkisini tanımlayan, “etnobotanik” kavramını kullanan ilk botanikçi olmuştur (Harshberger, 1896). Bununla birlikte etnobotanik, günümüze kadar araştırmalara konu olmuş ve bitkilerin sahip olduğu birtakım özelliklerin ortaya çıkmasında önemli etken olmuştur. Çeşitli araştırmalar ile insanların bitkilerle olan ilişkisi belirlenmiş ve bitkilerin hangi kısımlarının, niçin ve nasıl kullanıldığı zaman içerisinde kayıtlara geçmiştir. Bitkilerin insanlar tarafından, hayatlarının önemli noktalarında kullanıldığı bilinmektedir. Ancak yapılan araştırmalar göstermiştir ki, beslenme, sağlık, sosyo-kültürel faaliyetler, inanç, el sanatları vb. alanlarda da bitkiler kullanılmıştır. Bu kullanım kültürleri, bir yörenin bitki çeşitliliği ile doğru orantılı olarak çeşitlilik göstermiştir. Ayrıca insanların etnik köken ve inanç farklılıkları, sosyal yaşantıları ve kültür birikimleri de bitki kullanım kültürünü çeşitlendirmiştir. Tıbbi, gıda, el sanatları, hayvan yemi, yakacak, süs eşyası, nazarlık, kozmetik, kök boyamacılık, müzik aleti ve günlük yaşam aletleri gibi çeşitli alanlarda kullanıldığı kayıtlara geçmiştir.

Şekil 1.2: Gürün haritası.

Çalışma alanımız olarak Gürün ilçesinin (ekil 1.2) belirlenmesinin en önemli sebebi, yörede Őimdiye kadar kapsamlı bir etnobotanik çalışma yapılmamıŐ olmasındır. Ayrıca literatür verilerine göre yörenin endemizm oranının yüksek olması, coğrafi özellikleri, tarihin en eski dönemlerine rastlayan kültürü, sosyo-kültürel yapısı ve Anadolu Diyagonalı evresel bariyerinin içinde olması gibi çeşitli faktörler de çalışma alanı olarak seçilmesinde etkili olmuştur. 2012-2015 yılları arasında Gürün ve çevresinde, vejetasyon dönemlerinde arazi çalışmaları yapılmış ve sonuç olarak 82 familyaya ait 80' i endemik, 328 cins ve 661 bitki taksonu kayıtlara geçmiştir (Bozkurt ve Akkemik, 2018).

Kahramanmaraş ilinin AfŐın ve Elbistan ilçeleri ile Malatya ilinin Darende ve Kuluncak ilçelerine komşu olan Gürün, Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin sosyo-kültürel özelliklerini taŐımaktadır. Yine batıda Kayseri ilinin Pınarbaşı ve Sarız ilçeleri, kuzeyde Sivas ilinin Kangal ilçesi ile sınır komŐusu olması da geleneksel kültürü yansıtılmaktadır. M.. Hitit Uygarlığına ev sahipliği yapmış bir medeniyetin kültür izlerini taşıması, yakın tarihte farklı etnik milletlere ev sahipliği yapmış olması ve bütün bu bileŐenlerin etnobotanik araştırmalara konu olmamıŐ olması da ilçenin çalışma alanı olarak seçilmesinde belirleyici olmuştur.

Bu alıŐma ile Gürün ilçesinin etnobotanik zenginlikleri araştırılmış, bilime ışık tutabilecek bilgiler belirlenerek kayıt altına alınmıştır. Bu alıŐma Gürün ilçesinde gerekleŐtirilmıŐ ilk etnobotanik araştırma olmasının yanında, literatüre yeni bilgi ve uygulamaları kazandırarak, diğer benzeri bilimsel çalışmalara da önemli bir kaynak teŐkil edeceği düşünülmektedir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Etnobotanik, halkın bitkilerle olan ilişkisini konu almaktadır. Bir yörede hayatını sürdüren halkın bitkileri kullanımını ve geleneksel uygulamalarını araştırır. Yöre halkının bitkilere verdiği isimleri, bitkilerin kullanım amaçlarını, (Tıbbi, gıda, yakacak, oyuncak, nazarlık, el sanatları, mobilya yapımı, kök boyamacılık vb.) kullanım yöntemlerini, kullanım zamanını tespit eder. Geleneksel olan bilgilerin kayıtlara geçmesini amaçlayan etnobotanik bilimi, halkın bu yönüyle bilime ışık tutabilecek uygulamalarını analiz eder.

Çalışmamız kapsamındaki araştırma alanımız Gürün, İç Anadolu Bölgesi sınırlarında yer almaktadır. Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi'ne sınır bir yerleşim yeridir. İç Anadolu Bölgesi farklı yöreleri ile etnobotanik çalışmalara konu olmuştur. Ayrıca bölgede halk arasında geleneksel yöntemlerle kullanılan birçok bitki, ülkemiz genelinde etnobotanik çalışmalarda incelenmiştir. Ancak Gürün ilçesini kapsayan etnobotanik bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Köse ve ark. (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, Eskişehir yöresine ait bazı bitkileri araştırılmış, bu bitkilerin tıbbi kullanım ve yerel isimlerini kayıt altına alınmıştır. 92 taksonun incelendiği bu çalışmada, Asteraceae (15), Lamiaceae (9), Fabaceae (7) ve Rosaceae (6) familyalarının öne çıktığı vurgulanmıştır.

Tugay ve ark. (2005) tarafından, Başarakavak (Konya) kasabası çevresinde gerçekleştirilen bir çalışmada, 15 kaynak kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve 63 takson ile ilgili bilgi toplanmıştır. 37 taksonun gıda, 25 taksonun yem, 10 taksonun tıbbi, 4 taksonun el sanatları ve 3 taksonun yakacak alanında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Cansaran ve Kaya (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, 50 kaynak kişi ile görüşülmüş, toplam 350 takson incelenmiştir. Bunlardan; 127 taksonun gıda, 93 taksonun tıbbi, 12 taksonun yakacak, 60 taksonun el sanatları ve 16 taksonun yem olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Elçi ve Erik (2006) tarafından yapılan çalışmada, Güdül (Ankara) ve çevresinde bitkilerin etnobotanik kullanımları tespit edilmiş, 18 familyaya ait 23 bitkinin halk ilacı olarak, 6 familyaya ait 11 bitkinin gıda olarak kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Öztürk (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, Nizip (Aksaray) bölgesinin flora ve geleneksel bitki kullanım kültürünü araştırılmıştır. 463 taksonun incelendiği bu çalışmada, taksonların 22'sinin kültür bitkisi, diğerlerinin doğal bitkiler olduğu vurgulanmıştır. En fazla taksona sahip üç familya, Asteraceae (77 takson), Brassicaceae (37 takson) ve Fabaceae (35 takson) olarak kayıt altına alınmıştır.

Cansaran ve ark. (2007) yaptıkları bir çalışmada, Gümüşhacıköy / Amasya çevresindeki bazı köylerde, 20 kaynak kişi ile görüşmüş, 170 bitki taksonunun kullanımı hakkında bilgi toplanmıştır. İncelenen taksonların gıda (59), tıbbi (14), yakacak (6), yem (7) ve el sanatlarında (20) kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Yeşil (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, Kürecik (Akçadağ/Malatya) yöresinde 123'ü doğal 6'sı kültür olmak üzere, etnobotanik özelliğe sahip 129 takson incelenmiştir. Bunlardan 45'inin tıbbi amaçlı, 60'ının gıda olarak, 13'ünün çay ve baharat olarak, 24'ünün hayvan yemi, 16'sının boya bitkisi, 16'sının yakacak ve 28'inin de diğer amaçlarla, kullanıldığı belirtilmiştir.

Çömlekçioğlu ve Karaman (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, Kahramanmaraş ilinde yayılış gösteren, Asteraceae (14 takson), Fabaceae (12 takson), Lamiaceae (11 takson), Rosaceae ve Apiaceae (9 takson) familyalarına ait bitki taksonlarının etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Bu taksonların çoğunlukla doğal olduklarını (%84) belirtilmiştir. Bitkilerin en çok sindirim sistemi sağlığında (49 takson), idrar yolları sağlığında (34 takson), solunum yolları rahatsızlıklarında (20 takson), kalp damar sağlığında (9 takson) kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Kargioğlu ve ark. (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, Afyonkarahisar ilinin 3 ilçesinde (Sinanpaşa, Hocalar ve Dazkırı) yetişen doğal bitkilerin kullanımları araştırılmıştır. Toplam 11 köyde, 90 kaynak kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak 129 çeşitli kullanım alanı tespit edilmiştir. 43 familyaya ait 93 bitki taksonunun, en çok tıbbi (52 takson), gıda (37 takson), yem (14 takson), boya (6 takson) ve yakacak (5 takson) alanlarında kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Savran ve ark. (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, Gemerek (Sivas) ve çevresinin etnobotanik açıdan araştırması yapılmış, tıbbi amaçla ve gıda olarak kullanılan 30 takson incelenmiştir. Bu taksonların 27 farklı hastalıkta kullanıldığı belirtilmiştir. Bitkilerin kullanım amaçları ve nasıl kullanıldıkları ile ilgili, kaynak kişilerden elde edilen bilgiler kayıt altına alınmıştır.

Demirci (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, Andırın (Kahramanmaraş) ilçesinin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. 147 takson incelendiği, bunlardan 95'inin halk ilacı, 52'sinin gıda, 8'inin baharat, 6'sının boya, 3'ünün yakacak ve çay olarak kullanıldığı belirtilmiştir. 16 taksonun ise bunların dışında farklı kullanışlarının olduğu vurgulanmıştır.

Tetik (2011) tarafından yapılan çalışmada, Malatya ilinde etnobotanik değeri olan bitkiler incelenmiştir. 149 takson üzerinde yapılan çalışmada, en çok tür ile öne çıkan familyalar, Asteraceae (26), Lamiaceae (21), Rosaceae (13), Fabaceae (9), Apiaceae (8) olarak tespit edilmiştir. Bitkilerin gıda olarak tüketildiği, insan ve hayvan hastalıklarında kullanıldığı, haşerelerle mücadelede faydalandığı, kozmetik ürün ve süs bitkisi olarak tercih edildiği açıklanmıştır.

Han (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, Kadışehri (Yozgat) yöresinde 84 bitki taksonu incelenmiş, 56'sının halk ilacı olarak kullanıldığını belirtilmiştir. Tespit edilen bu halk ilaçlarının, 48'inin doğal bitkilerden, 8'inin ise kültür bitkilerinden elde edildiği vurgulanmıştır. Bu bitkilerin yara tedavisinde, nefes darlığında, kan şekeri dengelenmesinde, romatizma tedavisinde ve mide rahatsızlıklarında kullanıldığı belirtilmiştir.

Korkmaz ve Alpaslan (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, Ergan Dağı (Erzincan) bölgesinde 41 familyaya ait toplam 122 takson incelenmiştir. Bu taksonların gıda (82), tıbbi (56), yem (22), eşya (4), süs (3), balık ağı (2) yakacak (6) amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir. Etnobotanik özellikleri açısından 30 bitkiye ait verilerin, literatür araştırmaları ile örtüştüğü, 80 bitkinin ise farklı kullanımının olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en çok takson ihtiva eden 5 familyanın; Asteraceae 17 (% 13,06), Rosaceae 13 (% 10,04), Lamiaceae 12 (% 9,6), Fabaceae 8 (% 6,4) ve Amaryllidaceae 6 (% 4,8) olduğu açıklanmıştır.

Kurnaz Karagöz (2013) tarafından yapılan bir çalışmada Suşehri (Sivas) bölgesinin etnobotanik özellikleri araştırılmış, 125 takson incelenmiştir. Bu taksonlardan, 68'inin tıbbi, 28'inin hayvan yemi, 19'unun eşya, 5'inin süs bitkisi olarak kullanıldığı ve 10'unun da diğer alanlarda kullanıldığını açıklanmıştır. En fazla kullanılan türlerin ait olduğu ilk dört familya olarak 14 tür ile Asteraceae ve Rosaceae familyalarının, 8 tür ile Apiaceae ve Fabaceae familyalarının öne çıktığı vurgulanmıştır.

Korkmaz (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, Kelkit (Gümüşhane) yöresinde, aktarlarda satılan ve tıbbi amaçla halk tarafından kullanılan bitkiler araştırılmış, 48 familyaya ait 102 takson incelenmiştir. En fazla kullanılan taksonların, Lamiaceae (14 takson), Rosaceae (12 takson), Asteraceae (10 takson), Apiaceae (8 takson) ve Poaceae (5 takson) familyalarına ait olduğunu tespit edilmiştir.

Şenkardeş (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, Nevşehir'in güney ilçelerinin (Acıgöl, Derinkuyu, Gülşehir, Merkez, Ürgüp) etnobotanik özellikleri araştırılmış, etnobotanik kullanımı olan 165 takson tespit edilmiştir. Bitkilerin en çok halk ilacı olarak (111 takson) kullanıldığı, ardından gıda (66), çay (14) ve yakacak (14) olarak kullanımının yoğun olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma, yörenin etnobotanik anlamda ilk geniş kapsamlı çalışması olup, 98 takson incelenmiştir.

Arı ve ark. (2015) tarafından yapılan bir çalışmada, Afyonkarahisar'da (5 ilçe, 8 belde, 15 köy ve 3 mahalle merkezi), 39 familyaya ait 139 takson incelenmiş, 46 kaynak kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bazı etnobotanik bilgiler kayıt altına alınmıştır. 178 farklı kullanım tespit edilmiş ve tıbbi (84 takson), gıda (68 takson), yem (16 takson), ev eşyaları (3 takson), boya (3 takson), el sanatları (3 takson) ve inanç (1 takson) alanlarındaki kullanım özellikleri kayıt altına alınmıştır.

Uzun (2015) tarafından yapılan bir çalışmada, İnönü ve Mihalgazi (Eskişehir) çevresinde incelemelerde bulunulmuş, 2 ilçe merkezi ile 16 köy ve 1 beldede araştırma gerçekleştirilmiş ve 124 takson incelenmiştir. Bu taksonlardan 87'sinin tıbbi, 61'inin gıda, 6'sının baharat, 7'sinin kozmesötik ve kozmetik, 21'inin hayvan hastalıkları, 13'ünün hayvan yemi, 8'inin boya, 8'inin yakacak ve 33'ünün diğer amaçlarla kullanıldığı belirtilmiştir.

Bağcı ve ark. (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmış, 45 familyaya ait 78 takson etnobotanik özelliği açısından incelenmiştir. Kullanım bakımından en fazla tür içeren familyalar Lamiaceae ve Rosaceae olarak belirtilmiştir. 47 bitkinin tıbbi amaçla, 49 bitkinin gıda olarak, 7 bitkinin eşya yapımında, 2 bitkinin boya ve 2 bitkinin temizlik amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kocabaş ve Gedik (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, 62 bitki taksonunun etnobotanik özellikleri tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında Kahramanmaraş şehir merkezindeki semt pazarları gezilerek, satışı yapılan bitkilerin hangi amaçlarla ve nasıl kullanıldığı araştırılmıştır. Tür sayısı bakımından en fazla sayıya sahip familyalar, Lamiaceae 9 takson, Rosaceae 6 takson, Asteraceae ve Liliaceae 3 takson, diğer familyalar ise 2'şer takson olarak tespit edilmiştir.

Kahveci ve ark. (2017) tarafından yapılan bir çalışmada, Tokat ili ve 4 ilçesinde bazı odunsu bitki türlerinin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Toplam 31 familyaya ait 47 takson incelenmiş, bu taksonlardan, mobilya, süs eşyası, hediyelik eşya, kişisel eşya, mutfak eşyası, tarım aletleri, müzik aleti ve oyuncak yapıldığı tespit edilerek kayıt altına alınmıştır.

Kocabaş ve ark. (2017) tarafından yapılan bir çalışmada, Kahramanmaraş ilinde tıbbi kullanımı olan 27 familyaya ait 47 takson incelenmiştir. Lamiaceae (7 takson), Asteraceae (5 takson), ve Rosaceae (3 takson) familyalarına ait etnobotanik kullanımın daha fazla olduğunu tespit edilmiştir. Genel olarak yaprakların kullanıldığı (%58), daha sonra bitkilerin meyvelerinin (%13), toprak üstü kısımlarının (%12), tohumlarının (%8) ve diğer kısımlarının kullanıldığı belirtilmiştir. Taksonların doğal ortamlarından toplandığı (37 takson) veya kültür bitkisi olarak yetiştirilip kullanıldığı (10 takson) vurgulanmıştır.

Aydın ve Yeşil (2018) tarafından yapılan bir çalışmada, İkizce (Ordu) ilçesinin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. 43 kaynak kişi ile görüşmeler yapılmış, 60 bitki taksonunu incelenmiştir. Tıbbi amaçla 15 taksonun, gıda amacıyla 19 taksonun, hayvan hastalıklarında 4 taksonun, kozmetik amaçlı, yakacak olarak ve mobilya yapımında 2'şer taksonun ve diğer amaçlarla 7 taksonun kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Bozkurt (2019) tarafından yapılan çalışmada, Gürün (Sivas)'de 134 bitki incelenmiş tıbbi amaçlı kullanılan bitkiler ile kozmetik, süs, güzel koku amacıyla kullanılan bitkiler açıklanmıştır.

Özdemir (2019) tarafından yapılan çalışmada, Erbaa (Tokat)'da, 55 familyaya ait 109 cinse bağlı 139 takson incelenmiştir. En fazla takson içeren familyalar, Asteraceae, Rosaceae ve Fabaceae 15 takson, Lamiaceae 8 takson olarak belirtilmiştir.

Ulçay ve Şenel (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, Tokat çevresinde 7 takson (*Erodium cicutarium* L. (Geraniaceae), *Fumaria officinalis* L. (Papaveraceae), *Scandix pecten-veneris* L. (Apiaceae), *Stellaria media* L. Vill. (Caryophyllaceae), *Plantago lanceolata* L. (Plantaginaceae), *Rumex acetosella* L. (Polygonaceae), *Tragopogon pratensis* subsp. *pratensis* L. (Asteraceae) incelenmiştir. Bu taksonların, gıda amacıyla pişirilerek kullanıldıkları belirtilmiştir. *Stellaria media* subsp. *media* türünün tıbbi amaçla, hemoroid hastalığı ve mide kanaması rahatsızlıklarında kullanıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca *Scandix pecten veneris* ve *Plantago lanceolata* türlerinin ağrı kesici olarak, *Rumex acetosella*'nın kan şekeri düzenleyici olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Erodium cicutarium* türünün sindirim sistemi organlarındaki yaraların iyileştirilmesinde, *Tragopogon pratensis* subsp. *pratensis*'in sindirim sisteminin düzenlenmesinde, *Fumaria officinalis*'in ise idrar yolları sağlığında geleneksel olarak kullanıldığı açıklanmıştır.

Yüzbaşıoğlu ve ark. (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, Reşadiye ve çevresinde 120 kaynak kişi ile görüşülmüş, 40 familyaya ait 85 bitki taksonu incelenmiştir. Etnobotanik özellikleri kayıt altına alınan taksonların ağırlıklı olarak, Rosaceae (%18), Brassicaceae, Lamiaceae ve Asteraceae (%6), Boraginaceae (%5) familyalarına ait oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca 61 taksonun gıda (%72), 33 taksonun tıbbi (%39), 20 taksonun hem tıbbi hem de gıda, 2 taksonun süs (%2) ve 13 taksonun da diğer amaçlarla (%15) kullanıldığı vurgulanmıştır.

Bağcı ve Keskin (2022) tarafından yapılan bir çalışmada, Kadınhanı (Konya) yöresindeki yerel halkın kullandığı bazı doğal bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. 153 kaynak kişi ile yapılan araştırma sonucunda, 39 familyaya 107 taksonun gıda (75), tıbbi (56), yem (22), eşya (13), süs (2), yakacak (9) ve diğer (2) alanlarda kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Üstüner (2022) tarafından yapılan bir çalışmada, Kahramanmaraşta gıda amacıyla kullanılan 13 takson araştırılmıştır. Çiriş (*Eremurus spectabilis* M. Bieb.), Semizotu (*Portulaca oleracea* L.), Yılan yastığı (*Arum maculatum* L.), Ebelik (*Rumex acetosella* L.), Işkın (*Rheum ribes* L.), Kömeç (*Malva neglecta* Wallr.), Isırgan (*Urtica dioica* L., *U. urens* L.), Yabani hardal (*Sinapis arvensis* L.), Yabani pazı (*Beta vulgaris* L.), Kekik (*Thymus sipyleus* Boiss.), Sirken (*Chenopodium album* L.), Fesleğen (*Ocimum basilicum* L.) ve papatya (*Matricaria chamomilla* L.) taksonlarının etnobotanik özellikleri tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Yörede geleneksel yöntemlerle bitkilerden, andız pekmezi (Andız, *Juniperus drupacea* Lab.), dut pekmezi (Beyaz dut, *Morus alba* L.), sirke, kuruyemiş ve turşu (At elması, *Malus trilobata* C.K. Schneid.), baharat (Sumak, *Rhus coriaria* L.) ve kahve (Menengiç, *Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina* Boiss.) yapıldığını tespit edilmiştir.

Demirelma ve Depreli (2023) tarafından yapılan bir çalışmada, Eldeş (Ilgın/Konya) ve çevresinin etnobotanik özellikleri araştırılmış ve 42 familyaya ait 129 takson incelenmiştir. 91 taksonun tıbbi, 76 taksonun gıda, 27 taksonun hayvan yemi olarak kullanıldığı açıklanmıştır. Ayrıca bitkilerin, eşya, süs, yakacak, boya, çay, baharat ve yağ olarak kullanımının da yaygın olduğu açıklanmıştır.

İlbaş ve ark. (2024) tarafından yapılan bir çalışmada, Develi ilçesi ve çevresinde, 11 kaynak kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, yörede doğal olarak yetişen 25 bitki taksonunun, tıbbi amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanımı yaygın olan ilk beş familya, Asteraceae (3), Fabaceae (2), Lamiaceae (2), Malvaceae (3) ve Rosaceae (3) olarak kayıt altına alınmıştır. 12 adet taksonun odunsu (7'si ağaç, 5'i çalı formunda) 13 taksonun ise otsu olduğu vurgulanmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Bu çalışmanın materyalini, Gürün'de halk arasında kullanılan bazı bitkilerin, etnobotanik özellikleri ve kullanım kültürü oluşturmaktadır. Yörede günümüz itibarıyla yapılmış bir etnobotanik çalışma bulunmamaktadır. Bu açıdan özgün ve değerli bir çalışmadır.

3.2 Yöntem

Yörede 91 taksonun etnobotanik özelliği tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 60' ı doğal, 31'i kültür bitkisidir. Türler açıklanırken tablo içerisinde, doğal bitkiler için (*), kültür bitkileri için (***) kullanılmıştır. Ayrıca endemikler için (***) kullanılmıştır.

3.2.1 Kaynak Kişiler

Gürün'de halk arasında kullanılan bazı bitkilerin etnobotanik özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, çeşitli bitki kullanım kültürlerine ve geleneksel bilgiye ulaşmak için yörede kaynak kişiler tespit edilmiş ve iletişim kurulmuştur. Kaynak kişilerin yörede tanınan, geçmişten günümüze bilgi ve uygulama yöntemlerini aktaran kişiler olması, unutulmaya yüz tutmuş bilgilere sahip olması, araştırmamıza yön veren temel unsur olmuştur. Bu sebeple iyi bir iletişim için planlama yapılmıştır.

Mahalle ve köylere ziyaret yapılmadan önce ön bilgiler toplanmıştır. Bu yerleşim yerlerinin sosyo-kültürel yapısı, etnik yapısı, bitki çeşitliliği vb. özellikleri analiz edilmiş ve çalışma sahası olarak belirlenmiştir.

Çalışmamız çerçevesinde merkez ve köylerde 110 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülen kaynak kişilerin 90' ı erkek ve 20' si kadındır. Çalışma sırasında genellikle;

-Çobanlar,

-Arıcılar,

-Kendi ve yakın çevreleri için bitki kullanarak ilaç üretenler,

-Tarım ile ilgilenenler,

-El işçiliği ile eşya yapanlar,

-Köy ve mahalle muhtarları

-Eğitim görevlileri ve akademisyenlerle görüşülmüştür. Kaynak kişilerin demografik özellikleri Tablo 3.1' de sunulmuştur.

Tablo 3.1: Kaynak kişi demografik yapı.

Sıra	İsim	Mahalle(m) / Köy(k)	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim Durumu
1	A**A**	Akdere (k)	52	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
2	A** A**	Yazıköy (k)	50	Erkek	Çiftçi	Ortaokul
3	L**A**	Tepecik (k)	70	Kadın	Emekli	Lisans
4	A** G**	Külahlı (k)	45	Erkek	Çiftçi	İlkokul
5	A** K**	Kızılören (k)	60	Erkek	Çoban	Okuryazar
6	A**K**	Pınarönü (m)	50	Erkek	Öğretmen	Lisans
7	A** Ö**	Şuğul (m)	65	Erkek	El Sanatları Ustası	İlkokul
8	A**S**	Gökpinar (k)	55	Erkek	Çiftçi	İlkokul
9	A**A**	Tepecik (k)	70	Erkek	Öğretmen	Lisans
10	A** Ç**	Çiçekyurt (k)	62	Erkek	Esnaf	Lise
11	A**S**	Akdere (k)	57	Erkek	Çiftçi	İlkokul
12	A**R**G**	Çayboyu (m)	65	Erkek	Emekli	İlkokul
13	B**Ç**	Yeşildere (k)	41	Erkek	Esnaf	Lise
14	B** P**	Sarıca Köyü (k)	50	Erkek	Teknisyen	Önlisans
15	B**T**	Kavak (k)	49	Erkek	Operatör	Lise
16	C** Ç**	Karatepe (m)	58	Erkek	Esnaf	İlkokul
17	C**Ş**	Kızılören (k)	70	Erkek	Emekli	İlkokul
18	C**K**	Kavak (k)	71	Erkek	Emekli	İlkokul
19	C**S**	Gökpinar (k)	78	Erkek	Çiftçi	İlkokul
20	D**Ü**	Pınarönü (m)	53	Erkek	İşçi	Lise
21	E**G**	İncesu (k)	82	Erkek	Emekli	Lisans
22	E**A**	Kavak (k)	56	Erkek	Esnaf	Lise
23	E**M**	Suçatı (m)	50	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
24	E** U**	Şuğul (m)	68	Erkek	Öğretmen	Lisans
25	E**Y**	Karatepe (m)	62	Erkek	Aktar	Ortaokul
26	E**S**	Çayboyu (m)	60	Erkek	Öğretmen	Lisans
27	F** B**	Yazyurdu (k)	62	Erkek	Çiftçi	İlkokul
28	F**Ö**	Pınarönü (m)	58	Erkek	Memur	Lise
29	F** B**	Yazyurdu (k)	65	Erkek	Çiftçi	İlkokul
30	F**K**	Çayboyu (m)	41	Erkek	Esnaf	İlkokul
31	G**K**	Çayboyu (m)	66	Kadın	Ev Hanımı	Okuryazar
32	G** G**	Çayboyu (m)	64	Erkek	Esnaf	İlkokul
33	G**K**	Suçatı (m)	75	Kadın	Ev hanımı	İlkokul

Tablo 3.1: (devam)

Sıra	İsim	Mahalle / Köy	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim D.
34	G** Ö**	Beypınar (k)	38	Erkek	Çiftçi	İlkokul
35	G**T**	Yuva (k)	58	Erkek	Çiftçi	İlkokul
36	H** A**	Yolgeçen (k)	61	Erkek	Öğretmen	Biyolog
37	H**A**	Akdere (k)	72	Erkek	Çiftçi	Lisans
38	H** A**	Çayboyu (m)	75	Kadın	Ev Hanımı	Okuryazar
39	H**A**	Fatmaderviş (k)	63	Erkek	Memur	Lise
40	H** G**	Çayboyu (m)	42	Erkek	Çiftçi	Lise
41	H** S**	Çayboyu (m)	75	Erkek	İşçi	İlkokul
42	H**S**	Külahlı (k)	41	Erkek	Mühendis	Lisans
43	H** T**	Sarıca (k)	50	Erkek	Akademisyen	Lisansüstü
44	H**Y**	Külahlı (k)	71	Erkek	Çiftçi	İlkokul
45	İ** K**	Suçatı (m)	34	Erkek	Memur	Lise
46	İ** M**	Pınarönü (m)	64	Erkek	Esnaf	Lise
47	K** A**	Çayboyu (m)	55	Erkek	Operatör	Lise
48	K**G**	İncesu (k)	62	Erkek	Öğretmen	Lisans
49	L**A**	Gökpınar (k)	38	Erkek	Akademisyen	Lisansüstü
50	L**K**	Karatepe (m)	57	Erkek	Esnaf	İlkokul
51	M**Ç**	Çayboyu (m)	68	Erkek	İşçi	Lise
52	M**G**	Çayboyu (m)	38	Erkek	Muhtar	Lise
53	M**A**Ö**	Beypınar (k)	64	Erkek	Araştırmacı Yazar	Lisans
54	M**A**	Çayboyu (m)	60	Erkek	İşçi	İlkokul
55	M** G**	Çayboyu (m)	60	Erkek	Serbest Meslek	Lise
56	M** K**	Karatepe (m)	60	Erkek	Memur	Lise
57	M** K**	Eskibektaşlı (k)	41	Erkek	Mühendis	Lise
58	N**K**	Eskibektaşlı (k)	70	Erkek	Çiftçi	İlkokul
59	K**Ö**	Beypınar (k)	41	Erkek	Esnaf	Lise
60	M**Ö**	Beypınar (k)	49	Erkek	Esnaf	Lise
61	M**P**	Pınarönü (m)	50	Erkek	Akademisyen	Lisansüstü
62	M**S**	Suçatı (m)	70	Erkek	Arıcılık	Lisans
63	M**S**	Çayboyu (m)	85	Kadın	Ev Hanımı	Okuryazar D.
64	M**S**	Yılanhüyük (k)	60	Kadın	Ev Hanımı	Okuryazar
65	M**T**	Çayboyu (m)	41	Erkek	Esnaf	Lise
66	M**K**	Kavak (k)	62	Erkek	Muhtar	Ortaokul
67	M**K**	Şuğul (m)	55	Erkek	Esnaf	İlkokul
68	M**S**	Gökpınar (k)	85	Erkek	Çiftçi	İlkokul
69	M**Y**	Çayboyu (m)	58	Erkek	Memur	Lisans

Tablo 3.1: (devam)

Sıra	İsim	Mahalle / Köy	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim D.
70	M**A**	Fatmaderviş (k)	44	Erkek	Öğretmen	Lisans
71	N**G**	İncesu (k)	70	Erkek	Emekli	Lisans
72	N**K**	Karatepe (m)	56	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
73	N**D**	Karatepe (m)	55	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
74	N**K**	Çayboyu (m)	68	Erkek	Emekli	İlkokul
75	N**Y**	Eskihamal (k)	44	Erkek	Öğretmen	Lisansüstü
76	N**E**	Şuğul (m)	72	Erkek	Bürokrat	Lisans
77	N**S**	Yolgeçen (k)	65	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
78	O**E**	Çayboyu (m)	58	Erkek	Esnaf	Lise
79	O**T**	Sarıca (k)	62	Erkek	El San.Ustası	Lisans
80	Ö**A**	Gökpınar (k)	52	Erkek	Çiftçi	Ortaokul
81	Ö**S**	Külahlı (k)	56	Erkek	Esnaf	Lise
82	P**Y**K**	Şuğul (m)	50	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
83	R**H**	Çayboyu (m)	70	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
84	R**A**	Kızılören (k)	75	Erkek	Çiftçi	İlkokul
85	R**S**	Çayboyu (m)	60	Erkek	Esnaf	Lise
86	R**U**	Şuğul (m)	41	Erkek	Memur	Lise
87	S**A**	Yolgeçen (k)	60	Erkek	Esnaf	Lise
88	S**S**	Kızılören (k)	50	Erkek	Esnaf	İlkokul
89	S**S**	Çayboyu (m)	61	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
90	S**U**	Pınarönü (m)	47	Erkek	İşçi	Lise
91	S**T**	Yılanhüyük (k)	60	Kadın	Ev Hanımı	Okuryazar
92	S**S**	Gökpınar (k)	41	Erkek	Esnaf	Lise
93	Ş**K**	Çayboyu (m)	70	Erkek	İşçi	Lise
94	Ş**A**	Çayboyu (m)	50	Erkek	Esnaf	İlkokul
95	Ş**Ş**	Karatepe(m)	75	Erkek	Öğretmen	Lise
96	T**A**	Çayboyu (m)	41	Erkek	Müziyen	Lisans
97	T**K**	Çayboyu (m)	68	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
98	Ü**Y**	Gökpınar (m)	38	Erkek	Mühendis	Lisans
99	V**G**	Tepecik (k)	41	Erkek	Memur	Lisans
100	Y**D**	Pınarönü (m)	41	Erkek	Basın	Lisans
101	Y**S**	Gökpınar (m)	60	Erkek	Memur	Lise
102	Y**T**	Yılanhüyük (k)	44	Erkek	Serbest Meslek	İlkokul
103	Y**T**	Yuva (k)	65	Erkek	Emekli	Lise
104	Y**U**	Şuğul (m)	61	Erkek	Memur	Lise
105	Z**A**	Göbekören (k)	56	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
106	Z**Y**	Yuva (k)	51	Erkek	Çiftçi	İlkokul

Tablo 3.1: (devam)

Sıra	İsim	Mahalle (m) / Köy (k)	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim D.
107	Z**S**	Çayboyu (m)	73	Erkek	İşçi	İlkokul
108	Z**S**	Çayboyu (m)	65	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
109	Z**Y**	Karatepe (m)	60	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul
110	Z**K**	Kavak (k)	75	Kadın	Ev Hanımı	İlkokul

Tablo 3.2: Ziyaret edilen mahalle ve köyler.

Köy		Mahalle
İncesu Köyü	Yuva Köyü	Çayboyu Mahallesi
Kızılören Köyü	Beypınar Köyü	Suçatı Mahallesi
Sarıca Köyü	Külahlı Köyü	Pınarönü Mahallesi
Tepecik Köyü	Yolgeçen Köyü	Şuğul Mahallesi
Yılanhöyük Köyü	Eskibektaşlı Köyü	Gökpınar Mahallesi
Kavak Köyü	Akdere Köyü	Karatepe Mahallesi

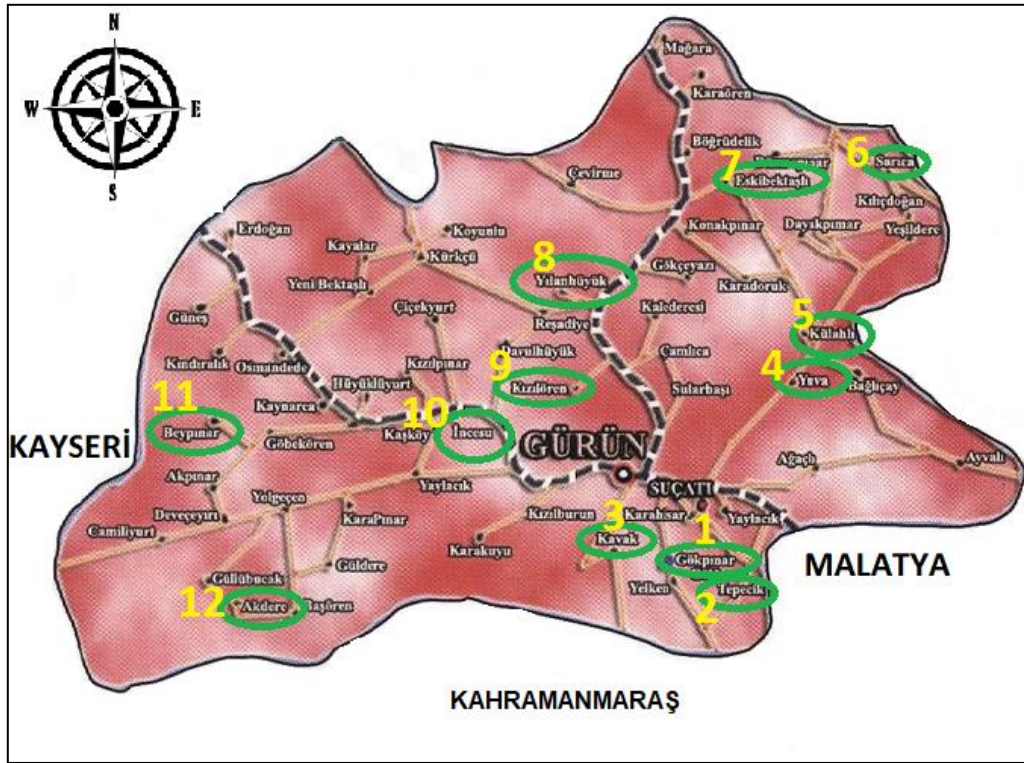
Ziyaret edilen yerler, ön görüşmeler yapılarak, sosyal yapı ve yöresel birtakım özellikler tespit edilerek belirlenmiştir. Ziyaretin neden yapılacağı, çalışmanın özellikleri ve amacı, elde edilmek istenen sonuç hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Bölgede yüz yüze birebir görüşmeler yapıldığı gibi evlerde, avluda, halk buluşmalarının yapıldığı düğün, tören, kahvehane gibi ortamlarda da toplu görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde yörenin önceden tespit edilen özelliklerine göre sorular yöneltilmiş ve edinilen bilgiler kayıt altına alınmıştır. Genel olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile süreç yürütülmüştür.

Şekil 3.1: Kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler.

3.2.2 Arazi Çalışmaları

Gürün merkez ve köyleri arasından, ön görüşmelerle belirlenen 12 köy ve 6 mahallede arazi uygulamaları yapılmıştır (Şekil 3.2)

Şekil 3.2: Gürün haritası ve ziyaret edilen mahalle ve köyler.

Halk arasında kullanımı olan bitkilere, kaynak kişi eşliğinde, ön bilgiler alındıktan sonra doğadaki yerinde ulaşılmıştır. Habitatlarında gözlemlenen bitkilerden örnekler alınarak herbarium yapılmıştır. Bitkilerin teşhis edilmesinde, “Flora of Turkey and the East Aegean Islands” (Davis 1965-1985; Güner ve ark. 2000) başta olmak üzere çeşitli bilimsel kaynaklardan faydalanılmıştır (www.floranatolica.com; www.bizimbitkiler.com; <http://www.theplantlist.info>).

Şekil 3.3: Bitki örneklerinin toplanması.

Şekil 3.4: Kaynak kişi ile arazide bitki incelenmesi.

3.2.3 Anket Çalışması

Gürün ilçesi halkına, kendi hazırladığımız sorularla çevrimiçi form olarak anket uygulanmıştır. Yörede bilinen bazı bitkilerin etnobotanik özelliklerini tespit amacıyla yapılan ankete farklı yaş grubu kişiler katılmıştır. Yüz yüze görüşmenin mümkün olmadığı 172 kaynak kişi ankete katılmıştır.

Anket, yöre halkına uygulanmıştır. Ankette kanun gereği, kimlik numarası, ad ve soyad gibi özel bilgiler sorulmamıştır. Yörede yetişen bazı bitkilerin kullanım özellikleri sorulmuştur.

3.2.4 İstatistik Yöntemler

Çalışma alanında tespit edilen tıbbi ve gıda amaçlı kullanımı olan bulguların atıf sayısı ile bitki kullanım değeri olan UV (Use Value) değeri hesaplanmıştır. $UV=U/N$ (U: Bir taksonun atıf sayısı, N: Toplam kaynak kişi sayısı).

Anket uygulaması sonucunda Use Value (UV) sayısal değerler hesaplanmıştır.

3.3 Çalışma Alanı Gürün İlçesinin Genel Özellikleri

3.3.1 Etimolojik Yapı

Kapadokya belgelerinde Tegarama, Hitit kaynaklarında Tagarama ve Gurinian, Asur kaynaklarında Tilgarimmu (yüksek mağaraların bulunduğu su yeri), Ermeni kaynaklarında Arabisios, Kimmer İskit tarihinde Tehaorma, Tevrat'ta Togarma, Bizans döneminde Gauraina ismiyle bilinen ve 1408 yılında Osmanlı topraklarına katılan, 1869 yılında kaza olan ilçenin, Gürün ismini ne zaman ve nasıl aldığı hakkında tarihi, coğrafi ve insani etkilere bağlı olarak, nesilden nesile aktarılan birçok rivayet bulunmaktadır. Gürin, “İn” hecesi “inmek”ten emir olarak “in” anlamına geldiği gibi, Gürün ve havalisinde hayvanların bile zor sığıdığı küçük sığınaklara, barınaklara da “in” adı verilir ve devamlı olarak kullanılır. Gürün bölgesindeki mağaraların ve sığınakların bol miktarda bulunması itibariyle Gür-İn isminin verilmiş olabileceği zayıf bir ihtimalde olsa düşünülebilir.(www.sivas.gov.tr)

Gürün'den güney doğuya yani Darende'ye doğru olan bölgelerdeki yerleşim yerlerinin isimlerinin sonu çoğunlukla “ın, in, ün, un” şeklinde bitmektedir ki bunların da kendilerine göre bir takım tarihi, coğrafi vb. anlamlarının olduğu kesindir. Ancak hangi kavmin bu

Şekil 3.6: Güreň Hitite evleri.

3.3.3 Coğrafi Yapı

Sivas'ın güneyinde il merkezine 138 km. uzaklıkta; Akdeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesinin kesiştiği; 37004'31" doğu boylamları ile 38043'05" - 38058'28" kuzey enlemleri arasında kilit bir noktada, üç bölgeyi birbirine açan "anahtar şehir" konumundaki Güreň, Tohma Havzası'nın da en önemli mevkiinde bulunmaktadır. Doğusunda Malatya'ya bağlı Darende ve Kuluncak, güneyinde Kahramanmaraş'a bağlı Elbistan ve Afşin, batısında Kayseri'ye bağlı Pınarbaşı ve Sarız, kuzeyinde ise Kangal (Sivas) ilçesi bulunmaktadır (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: Güreň konumu ve sınır yerleşim yerleri.

Rakımı 1250 m. olan ve 4. derece deprem kuşağında yer alan Gürün, yüzey şekilleri bakımından dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Batıda Gürün ile Pınarbaşı İlçesini ayıran Gövdeli (2700 m.), Kuzeyde Gürün ile Kangal İlçesini ayıran Sakaltutan (2200 m.), Güneyde Gürün ile Elbistan İlçesini ayıran Hezanlı Dağı (2283 m.) ve Kuzeydoğusunda Karadağ (2200 m.) yer almaktadır. Kuzeyden Terzioğlu Dağları, Güneyden Hezanlı dağlarının uzantısı Maşatın Çalı ve Karatepe Dağları ile çevrili olan ilçe merkezi Tohma Vadisi boyunca doğu-batı doğrultusunda uzanır.

Uzunyayla ile Ziyaret Mevkiinde iki okyanusun sularının ikiye bölündüğü noktayı (su bölümü çizgisi) temsil eden Gürün, sadece karayolu ulaşım ağı ile değil, akarsu ağı ile de coğrafi konumuna değer katmaktadır. Gürün'de yere düşen iki damla yağmurun, bir damlası Fırat yoluyla Hint Okyanusu'na diğeri Kızılırmak ve Ceyhan ırmaklarıyla Atlas Okyanusu'na karışır. Suçatı beldesinde Gökpinar ve Sazcağız sularını da alarak, Malatya sınırında Kangal Tohması ile birleştikten sonra Fırat nehrine karışan Tohma Çayı ve Ceyhan nehrine karışan Akdere (Hurman) Çayı ilçenin en önemli akarsularıdır. Gökpinar, Aygır ve Uyuzpinar gölleri de ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Etrafı dağlarla çevrili vadi şehir Gürün'de her ne kadar karasal iklim hakim olsa da Sivas genelinde mikro klime iklim özelliklerini göstermektedir. İlçede, arazi genel olarak çıplak bir görünümde. Susuzluğa dayanabilen geven, sığırkuyruğu, çoban döseği, kekik, solucan çiçeği, kep ışkını (dağ muzı), yavşan ve kangal adı verilen bazı dikenli bitkiler yetişmektedir. Akarsu boylarında ise kavak, söğüt ve meyve ağaçları görülür. Gürün ilçesi ve köyleri bir zamanlar ormanlarla kaplı iken bugün bazı köylerde, küçük gruplar halinde ardıç, alıç, meşe ve çam ağaçlarına rastlanmaktadır. Günümüzden 345 milyon yıl önce yaşanan birinci zaman (paleozoik) da deniz, 65 milyon yıl önce yaşanan 3. zaman (neozoik)da göller altında olan ilçe bugünkü coğrafi durumunu 2 milyon yıl önce (kuaterner) kavuşmuştur. (<https://www.gurun.bel.tr>).

3.3.4 İklim ve Bitki Örtüsü

Gürün, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümünde, Sivas'ın güneyinde yer almaktadır. Tohma Çayı vadisinde yer alan yerleşme, 1350 metrelik bir yükseltiye sahiptir (Şekil 3.8).

Şekil 3.8: Tohma çayı vadisi ve görünüşünün genel görünüşü.

Gürün’de karasal iklim egemendir. Yıllık ortalama sıcaklık 9.3°C dir. Ortalama yıllık minimum sıcaklık $3,4^{\circ}\text{C}$, ortalama yıllık maksimum sıcaklık ise $16,5^{\circ}\text{C}$ dir. En düşük sıcaklık ocak ayında -22°C ile gerçekleşirken, en yüksek sıcaklık temmuz ayında 38°C ’ye kadar ulaşmaktadır. Yıllık yağış miktarı 320 mm ’yi bulmaktadır, Bitki örtüsü bakımından doğal step görünümündeki alanın büyük bir bölümü anropojen step alanına karşılık gelmektedir. İlçenin başlıca akarsuyu ilçe merkezini baştanbaşa kat eden Tohma Çayıdır. Yağışlar %39 ile ilkbahar (125 mm), %32,2 ile (1103 mm) kış, %19,6 (63 mm) ile son bahar, %9’u (29 mm) ile de yaz mevsiminde düşer. Gürün çevresinde karasal iklim özellikleri hüküm sürer. Yazları sıcak ve kurak, kışları sert ve kar yağışlı geçer. Bitki örtüsü bakımından orman varlığı bulunmayan inceleme sahası Atropojen step alanlarına karşılık gelirken günümüzde ise daha çok doğal step görünümündedir (Boyras ve Çiftçi, 2011) (Şekil 3.9).

Şekil 3.9: Gürün'n vejetasyon yapısı.

4. BULGULAR

4.1 Araştırma Bulguları

İncelemeler ve araştırmalar sonucunda, Gürün’de 37 familyaya ait 91 taksonun geleneksel kullanımı tespit edilmiştir. Bu taksonların etnobotanik özellikleri incelenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Tespiti yapılan taksonların familyaları alfabetik sıra ile yazılmıştır.

Taksonların Latince isimleri, yörede bilinen adları, yetiştiği bölge, kullanım amaçları, kullanılan kısımları ve literatürdeki kullanım bilgilerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bitkilerden geleneksel yöntemlerle üretilen gıda ürünleri, eşyalar, alet ve araç gereçler, nazarlık, süs eşyası, kozmetik ürün ve el sanatları ürünleri de bulgular arasında kayıtlara geçmiştir.

ADOXACEAE (MÜRVERGİLLER)

4.1.1 *Sambucus nigra* L.

Şekil 4.1: *Sambucus nigra*.

Türe Ait Bilgiler

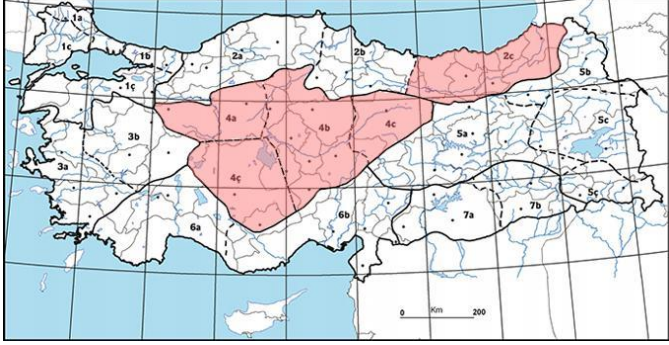
Familiya Adı	Adoxaceae – Mürvergiller
Tür Adı	<i>Sambucus nigra</i> L. (*)
Yöresel Adı	İt üzümü
Türkçe Adı	Ağaç mürver
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, merkez, step, 1200m, 10.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak, çiçek, kök, meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Yapraklar ve meyveler müshil olarak kullanılır. Çiçekleri terletici ve hafif yatıştırıcıdır. Kabızlığı giderir. Ateşi düşürür. Vücuda rahatlık verir. İdrarı artırıcı. Anne sütünü artırır. Çayı yapılarak tüketilir. (KN16, KN44, KN53)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Anne sütü artırıcı (Çakır ve Akan, 2023). Yara ve çıban tedavisinde kullanılır (Göç ve ark., 2021).

4.1.2. *Viburnum opulus* L.

Şekil 4.2: A) *Viburnum opulus* bitkisinin görünümü B) Meyvelerin fermantasyonu.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Adoxaceae – Mürvergiller
Tür Adı	<i>Viburnum opulus</i> L. (*)
Yöresel Adı	Girebolu
Türkçe Adı	Gilaburu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1200m, 10.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Böbrek taşı düşürmek için kullanılır. Meyveleri sapları ile birlikte su dolu bir kap içine konur. Bir ay sonra fermente olmuş karışımdan meyveler sıkılıp süzgeçten geçirildikten sonra, aç iken suyu içilir (KN93, KN97).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Böbrek taşı düşürme, idrar söktürme, idrar yolu iltihabı, şeker hastalığı, prostat, kramp, kas gerginlikleri ve menstrual sancı tedavisi (Ekren ve Çorbacı, 2021).

AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER)

4.1.3 *Chenopodium foliosum* (Moench) Asch.

Şekil 4.3: *Chenopodium foliosum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Amaranthaceae – Horozibiğigiller
Tür Adı	<i>Chenopodium foliosum</i> (Moench) Asch. (*)
Yöresel Adı	Dağ çileği
Türkçe Adı	Cülek
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 10.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilir (KN48, KN52).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Meyvelerinden marmelat yapılır. Meyveleri gıda olarak tüketilir (Korkmaz ve Alpaslan, 2014)

4.1.4 *Chenopodium album* L.

Şekil 4.4: *Chenopodium album*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Amaranthaceae – Horozibiğigiller
Tür Adı	<i>Chenopodium album</i> L. (*)
Yöresel Adı	Sirkenotu, unluca
Türkçe Adı	Ak Sirken
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1200m, 10.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Yöresel bir gözleme türü olan 'çörek' yapılır. Gıda olarak tüketilir. Yapraklar kavrulur ve gözleme yapılır (KN45).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda olarak tüketilir (Yüzbaşıoğlu ve ark., 2020).

4.1.5 *Beta vulgaris* L. var. *altissima* Döll

Şekil 4.5: *Beta vulgaris*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Amaranthaceae – Horozibiğigiller
Tür Adı	<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll (**)
Yöresel Adı	Kocabaş
Türkçe Adı	Şeker Pancarı
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1200m, 11.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda, hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Yaprak, kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Yapraklarından ve kökünden turşu yapılır. Kökü haşlanır ve gıda olarak tüketilir. (KN22, KN56)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda ve hayvanyemi (Demirelma ve Depreli, 2023).

AMARYLLIDACEAE (NERGİSGİLLER)

4.1.6 *Allium sativum* L.

Şekil 4.6: *Allium sativum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Amaryllidaceae – Nergisgiller
Tür Adı	<i>Allium sativum</i> L. (**)
Yöresel Adı	Sarımsak
Türkçe Adı	Sarımsak
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1200m, 11.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Tamamı
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Tansiyon düşürücü. Kökü ezilerek, ayran ile karıştırılır ve tüketilir. (KN25)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Soğuk algınlığı (Akıllıgöz ve Başaran, 2021).

ANACARDIACEAE (MENENGIÇGİLLER)

4.1.7 *Rhus coriaria* L.

Şekil 4.7: *Rhus coriaria*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Anacardiaceae – Menengiçgiller
Tür Adı	<i>Rhus coriaria</i> L. (*)
Yöresel Adı	Sumak
Türkçe Adı	Sumak
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 11.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin olgunlaşan meyveleri toplanır. Serin ve ışık almayan yerde saklanır. Yöresel yemek olan “Ekşili Köfte”, adını sumağın ekşisinden alır. Aynı zamanda kurutulmuş meyve öğütülerek baharat olarak kullanılır.(KN74). Meyvesi kaynatılır ve suyu içilir. İshal tedavisinde etkilidir. Hazımsızlık gidericidir. (KN74, KN1)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Mide ve ağız yaraları (Akan, 2015). Yemek ve salatalarda baharat (Satıl ve ark., 2006).

Gıda Olarak Tüketimi

Ülkemizde yaygın olarak kullanılan sumağın, genelde meyve taneleri öğütülerek, dövülerek, baharat olarak kullanılır. Gürün'ün yöresel yemeği “Ekşili Köfte”, meyvenin ekşi aroması kullanılarak yapılır.

Şekil 4.8: Yöresel yemekte sumak.

Şekil 4.9: Sumak katkılı yöresel yemek ekşili köfte.

APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)

4.1.8 *Ferula orientalis* L.

Şekil 4.10: *Ferula orientalis*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Apiaceae – Maydanozgiller
Tür Adı	<i>Ferula orientalis</i> L. (*)
Yöresel Adı	Çakşır
Türkçe Adı	Çakşır
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 21.06.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek, kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kısırlık tedavisinde kökü kaynatılır çayı içilir. Kökü temizlenip yenirse hazımsızlık ve kabızlıkta etkilidir (KN14, KN16).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	İştah açıcı, gaz giderici ve yatıştırıcı (Güzel ve Güzelşemme, 2018) Nefes darlığı ve öksürük tedavisi (Aslan ve ark., 2020). Şeker hastalığı (Arıtuluk ve Ezer 2012).

4.1.9 *Pimpinella enguezekensis* Yıldırım, Akalın&Yeşil

Şekil 4.11: *Pimpinella enguezekensis*.

Türe Ait Bilgiler

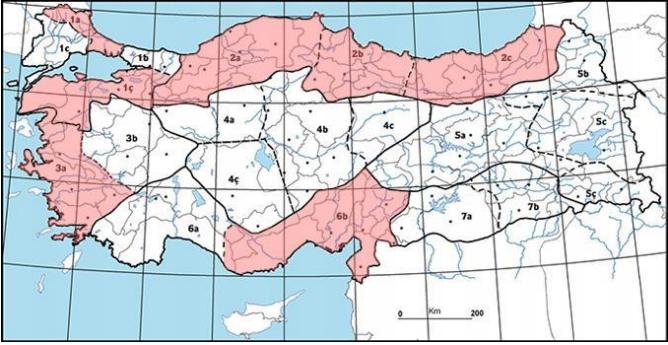
Familiya Adı	Apiaceae – Maydanozgiller
Tür Adı	<i>Pimpinella enguezekensis</i> Yıldırım, Akalın&Yeşil (***)
Yöresel Adı	Ezeltere
Türkçe Adı	Engüzek Anasonu
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1270m, 12.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Çay yapılır. Nefes darlığı, bebeklerde gaz sancısını giderir. Yaprak çiğnenir. Kalp çarpıntısı giderici (KN8, KN13, KN21).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	<i>Pimpinella</i> cinsinin farklı türlerine ait kullanımlar olmakla birlikte, bu tür için literatürde farklı kullanım kültürüne rastlanmamıştır.

4.1.10 *Apium graveolens* L.

Şekil 4.12: *Apium graveolens*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Apiaceae – Maydanozgiller
Tür Adı	<i>Apium graveolens</i> L. (**)
Yöresel Adı	Kereviz
Türkçe Adı	Kereviz
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1200m, 21.06.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Yaprak, kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin kökü kaynatılır çayı yapılır. Böbrek ve mesane iltihabı tedavisi (KN58, KN56). Yaprakları gıda olarak tüketilir (KN74, KN83).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Nefes darlığı ve prostat sağlığı. Böbrek taşı tedavisi (Akan ve Bakır Sade, 2015). Demir eksikliği tedavisi (Kıncal ve ark., 2021).

ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)

4.1.11 *Helichrysum armenium* DC.

Şekil 4.13: *Helichrysum armenium*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Helichrysum armenium</i> DC. (*)
Yöresel Adı	Sarı ot, altınotu
Türkçe Adı	Altınotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 12.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Soğuk algınlığında çiçeklerinden hazırlanan çayı içilir. Aynı zamanda çayı böbrek taşı düşürmede etkilidir (KN84, KN70).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Kan sulandırıcı. İltihap atıcı. Çifci, (2020). İdrar söktürücü, böbrek taşı düşürücü, iltihap giderici. Süs olarak kullanılır (Korkmaz, 2014). Mide ülseri (Kültür ve ark., 2017).

4.1.12 *Achillea millefolium* L.

Şekil 4.14: *Achillea millefolium*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Achillea millefolium</i> L. (*)
Yöresel Adı	Civanpereçemi
Türkçe Adı	Civanpereçemi
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 12.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak, çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Hazımsızlık ve kansızlıkta kullanılır. Ayrıca balgam söktürücü olarak kullanılır. Çiçeklerinden çay yapılarak tüketilir (KN28, KN29).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Kısırlık tedavisi, adet düzensizliği (Oğuz ve Tepe, 2017). İdrar yolları ve genital rahatsızlıklar (Jaric et al, 2007).

4.1.13 *Lactuca serriola* L.

Şekil 4.15: *Lactuca serriola*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Lactuca serriola</i> L. (*)
Yöresel Adı	Tavşan otu, sütlü ot
Türkçe Adı	Eşek helvası
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1200m, 12.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısımlar
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Toprak üstü kısımlar, hayvan yemi olarak özellikle tavşan yemi olarak kullanılır (KN30, KN34).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Toprak üstü kısmı pişirilerek gıda olarak tüketilir (Nacakçı, 2018).

4.1.14 *Cichorium intybus* L.

Şekil 4.16: *Cichorium intybus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Cichorium intybus</i> L. (*)
Yöresel Adı	Çıtlık, acımık
Türkçe Adı	Hindiba
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2022, CS
Kullanım Amacı	El sanatları – süpürge, hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin toprak üstü kısmından süpürge yapılır (KN86, KN2). Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (KN3, KN86, KN23). Bitkinin Kuruşu yakılır, külü yaralara bağlanır. Yara iyileştiricidir (KN76, KN31, KN25).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Karaciğer problemleri, kan temizleyici, hepatit, mide şişkinlikleri, nefes darlığı, kanı sulandırır, kalp damarlarını açar, kalp rahatsızlığı, yara ve çiban tedavisi (Korkmaz ve Karakurt, 2015). Gıda, hayvan yemi ve süpürge yapımı (Karagöz, 2013).

Şekil 4.17: *Cichorium intybus* bitkisinden yapılmış süpürge.

4.1.15 *Onopordum acanthium* L.

Şekil 4.18. *Onopordum acanthium*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Onopordum acanthium</i> L. (*)
Yöresel Adı	Kangal
Türkçe Adı	Galagan
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 02.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Tohum
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin tohumu dövülerek, balla karıştırılarak basur rahatsızlığı için tüketilir. Romatizma ağrısı olan bölgeye ezilmiş tohumları sürülür (KN4, KN21). Bitkinin tohumu karaciğer rahatsızlığında tüketilir (KN7, KN78).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Basur rahatsızlığı, sindirim sistemi bozuklukları (Sarıkurkcu ve ark., 2015). Karaciğer hastalıkları ve safra artırıcı (Çakılcıoğlu ve ark., 2007).

Şekil 4.19: *Onopordum acanthium* bitkisinin tohumları.

4.1.16 *Gundelia tournefortii* L.

Şekil 4.20: *Gundelia tournefortii*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Gundelia tournefortii</i> L. (*)
Yöresel Adı	Yülüme, kenger
Türkçe Adı	Kenger
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 03.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Tohum, gövde, lateks
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	<p>Tazeyken gövdesi dikenlerinden arındırılarak gıda olarak tüketilir. (KN55, KN70, KN99)</p> <p>Bitki kurduktan sonra, gövdesinden akan lateks özel yöntemlerle alınır ve belli aşamalardan geçirilerek sakız üretilir. Sakızı, diş, dişeti, mide ve karaciğer sağlığı için çiğnenirken, sigara bırakmak için de çiğnenir. (KN2, KN21)</p> <p>Tohumları kavrulur ve öğütülüp toz haline getirilir. Toz, bal ile karıştırılıp tüketilir. Karaciğer sağlığı ile hemoroid tedavisi için tüketilir. (KN3, KN9, KN13)</p> <p>Tohumların öğütülmesiyle elde edilen toz ile kahve yapılır (KN13).</p>

Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Mide rahatsızlıkları (Kocabaş ve Gedik, 2016) Dış eti kuvvetlendirici, gıda, sakız, iştah açıcı (Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Hayvan hastalıkları (Özen, 2021).
--	--

Gıda Olarak Tüketimi: İlkbaharda bitki taze iken toprak üstü kısmı kesilerek toplanır. Dikenleri temizlenir ve gövdenin dış kısmı soyulur. Sert kısım soyulduktan sonra elde edilen kısım gıda olarak tüketilir. (Şekil 4.21)

Şekil 4.21: Bitkinin tazeyken soyulmuş gövdesi.

Sakız Yapımı: Bitkinin lateksinden sakız üretilir.

Şekil 4.22: *Gundelia tournefortii* bitkisinin gövde kesiti (A) ve kurumuş hali (B).

Özel kesme yöntemiyle toprağa akan lateksin sertleşmesi takip edilir. Sertleştikten sonra toplanan lateks, topraklarından arındırılır. Bu işlemden sonra herhangi bir katkı maddesi olmaksızın suda kaynatılır. Daha sonra yumuşayan haline şekil verilir ve sakız olarak tüketilir.

Şekil 4.23: *Gundelia tournefortii* bitkisinin lateksinin alınması (A) ve üretilen sakız (B).

Kahve Yapımı: Toplanan tohumlar, yabancı maddelerden arındırılır. Başka bir işlem yapılmadan kavrulmaya hazır hale getirilir.

Şekil 4.24: *Gundelia tournefortii* bitkisinin kurumuş hali ve tohumların temizlenmesi.

Şekil 4.25: *Gundelia tournefortii* bitkisinin tohumları (A) ve kavrulması (B,C).

Tohumlar bir sac üzerinde rengi kahverengi olana kadar hafif ateşte kavrulur. (Şekil 4.27)

Şekil 4.26: Kavrulmuş ve öğütülmüş kenger tohumları.

Şekil 4.27: Öğütülmüş kenger tohumlarından yapılan kahve.

4.1.17 *Arctium minus* (Hill) Bernh.

Şekil 4.28: *Arctium minus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh. (*)
Yöresel Adı	Kabalak
Türkçe Adı	Löşlek
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 04.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Vücudun ateşini düşürmek için kullanılır. Haşlanmış yaprakları, başın üst kısmına bağlanır. (KN16)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Güneş çarpması ve güneş yanığı tedavisi (Altay ve Karahan, 2017). Kan temizleyici. Zehirlenmelere karşı çayı içilir (Tetik, 2011).

4.1.18 *Matricaria chamomilla* L.

Şekil 4.29: *Matricaria chamomilla*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Matricaria chamomilla</i> L. (*)
Yöresel Adı	Papatya
Türkçe Adı	Alman papatyası
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 04.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çayı yapılır. Böbrek iltihabı tedavisinde kullanılır. (KN5, KN21, KN43)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Sindirim sistemindeki sancılara karşı çayı içilir (Türkan ve ark., 2006). Sinirleri yatıştırıcı. Mikrop öldürücü (Akan, 2015). İdrar yolları ve genital rahatsızlıklar (Jaric et al, 2007).

4.1.19 *Echinops phaeocephalus* Hand. –Mazz.

Şekil 4.30: *Echinops phaeocephalus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Echinops phaeocephalus</i> Hand.-Mazz. (*)
Yöresel Adı	Tavşan topuzu, topuz
Türkçe Adı	Botan topuzu
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 04.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Başçık
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin başçık kısmı dikenlerinden arındırılır ve soyulur. Merkezindeki yuvarlak kısım yenir (KN66).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Topuz şeklindeki başı açılır ve içindeki kısmı yenir (Aslan ve ark., 2020).

Şekil 4.31: *Echinops phaeocephalus* bitkisinin yenen kısmı.

4.1.20 *Artemisia taurica* Willd.

Şekil 4.32: *Artemisia taurica*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Artemisia taurica</i> Willd. (*)
Yöresel Adı	Yavşanotu, acıyavşan
Türkçe Adı	Kırım Yavşanı
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 05.07.2022, CS
Kullanım Amacı	El sanatları (süpürge), Tıbbi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin toprak üstü kısmından süpürge yapılır (KN12). Toprak üstü kısmı kaynatılır ve suyu ile duş alınır. İshal tedavisi ve güneş çarpması tedavisi (KN36).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Tıbbi kullanım ve güzel koku (Bozkurt, 2019). İshal tedavisi (Anbari et al, 2019).

El Sanatları – Süpürge Yapımı

Şekil 4.33: Bitkinin toprak üstü kısımlarının bağlanması.

Şekil 4.34: Bitkiden yapılan süpürge.

4.1.21 *Helianthus tuberosus* L.

Şekil 4.35: *Helianthus tuberosus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Helianthus tuberosus</i> L. (*)
Yöresel Adı	Yer elması
Türkçe Adı	Yer elması
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 05.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Kök yumruları
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kök yumruları soyulur gıda olarak tüketilir. Şeker hastalığında rahatlatıcıdır (KN7, KN58, KN93).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Şeker yerine tatlandırıcı olarak kullanılmaktadır. Şeker hastalığı (Savran ve Kargioğlu, 2019). Böbrek hastalıkları (Kurnaz Karagöz, 2013).

4.1.22 *Tragopogon reticulatus* Boiss. & Huet

Şekil 4.36: *Tragopogon reticulatus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Tragopogon reticulatus</i> Boiss. & Huet (*)
Yöresel Adı	Yemlik
Türkçe Adı	Hinza
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 21.06.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin yaprakları gıda olarak tüketilir (KN59).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda (Ertuğ, 2014).

4.1.23 *Cyanus segetum* Hill.

Şekil 4.37: *Cyanus segetum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Asteraceae – Papatyagiller
Tür Adı	<i>Cyanus segetum</i> Hill. (*)
Yöresel Adı	Peygamber çiçeği
Türkçe Adı	Gelin Tacı
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 05.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin tamamı hayvan yemi olarak kullanılır. Özellikle yeni doğum yapmış hayvanlara süt artırıcı olarak verilir (KN45).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda (Ertuğ, 2014).

BERBERIDACEAE (KARAMUKGİLLER)

4.1.24 *Berberis crataegina* DC.

Şekil 4.38: *Berberis crataegina*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Berberidaceae – Karamukgiller
Tür Adı	<i>Berberis crataegina</i> DC. (*)
Yöresel Adı	Karamuk
Türkçe Adı	Karamuk
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 28.06.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi, el sanatları, kök boyamacılık
Kullanılan Kısım	Meyve, yaprak, gövde, kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri ve yaprakları gıda olarak tüketilir (KN44). Meyvelerinden reçel ve marmelat yapılır (KN33, KN80, KN83). Bitkinin kökü kaynatılır ve çayı içilir. Şeker hastalığı tedavisinde etkilidir (KN16). Gövde ve kökü sağlam olduğundan bıçak kabzası, anahtarlık gibi ahşap elsanatı ürünleri yapılır (KN65). Kökü kaynatılarak iplik ve kumaş boyanır (KN47).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yapraklarından çorba yapılır. Meyvesi yenilir ve kalbe iyi geldiği söylenilir. Meyvesinden marmelat yapılmaktadır. Meyvelerinden hoşaf yapılır. Yaprakları bulgur pilavı ve çorba yemeklerine lezzet vermek için kullanılır. Kökündeki sarı boyar maddeden dolayı kumaş boyamada kullanılır (Baytop, 1999).

Gıda Olarak Kullanımı

Şekil 4.39: *Berberis crataegina* gıda olarak tüketilen yaprakları ve meyvesi.

El Sanatlarında Kullanımı

Şekil 4.40: *Berberis crataegina* bitkisinin kökünden kabza ve anahtarlık yapımı.

BRASSICACEAE (TURPGİLLER)

4.1.25 *Descurainia sophia* (L.) Webb ex Prantl

Şekil 4.41: Bitkinin doğadaki görünümü.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Brassicaceae – Turpgiller
Tür Adı	<i>Descurainia sophia</i> L. Webb ex Prantl (*)
Yöresel Adı	Süpürge otu
Türkçe Adı	Sadırotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 05.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Elsanatları – Süpürge Yapımı
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin toprak üstü kısmından süpürge yapılır (KN19, KN27).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Çayı yapılır (Bağcı ve Keskin., 2022).

Şekil 4.42: *Descurainia sophia* bitkisinden yapılmış süpürge.

4.1.26 *Brassica elongata* Ehrh.

Şekil 4.43: *Brassica elongata*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Brassicaceae – Turpgiller
Tür Adı	<i>Brassica elongata</i> Ehrh. (**)
Yöresel Adı	Şalgam
Türkçe Adı	Uzun şalgam
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 28.08.2022, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Yaprak, kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin kök ve yaprakları ile turşu yapılır. (KN45)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Romatizma (Ezer ve Avcı, 2004)

4.1.27 *Brassica oleracea* L.

Şekil 4.44: *Brassica oleracea*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Brassicaceae – Turpgiller
Tür Adı	<i>Brassica oleracea</i> L. (**)
Yöresel Adı	Karalahana
Türkçe Adı	Lahana
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 28.08.2022, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak, kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kansızlığı giderir. İdrar söktürür. Vücutta biriken zehirli maddelerin atılmasını sağlar. Mide ve bağırsak yaralarını yumuşatır. Kabızlığı giderir. Kandaki şeker miktarını düşürür. Vücudu hastalıklara ve kansere karşı korur. (KN18, KN101)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Salata yapılır; yaprak kısmının yemeği yapılır (lugu), etli dolması yapılır (Özvatan ve ark., 2020). Çiğ olarak salatalarda kullanıldığı gibi yemeği de yapılmaktadır. Vücut direncini arttırmakta ve kabızlığa iyi gelmektedir. Böbrek kumu dökmek amacıyla da kullanılmaktadır (Fidan, 2018).

BORAGINACEAE (HODANGİLLER)

4.1.28 *Macrotomia densiflora* (Ledeb.) McBride

Şekil 4.45: *Macrotomia densiflora* bitkisi ve kök boyası.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Boraginaceae – Hodangiller
Tür Adı	<i>Macrotomia densiflora</i> (Ledeb.) McBride (*)
Yöresel Adı	Ennik, annık
Türkçe Adı	Kocaeğnik
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 06.07.2022, CS
Kullanım Amacı	Boya, gıda, kozmetik
Kullanılan Kısım	Kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kökünden elde edilen boya ile genç kızlar tırnak boyası yapardı. (KN54) Gaz lambalarının içine renklendirici olarak konur (KN54). Şerbet yapımında renklendirici olarak kullanılır (KN35, KN66). Kök boya olarak iplik boyanır. (KN23)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Çıban tedavisi (Göç ve ark., 2021). Boyar madde, yara iyileştirici (Yeşil, 2007).

CAMPANULACEAE (ÇANÇİÇEĞİGİLLER)

4.1.29 *Asyneuma virgatum* (Labill.) Bornm.

Şekil 4.46: *Asyneuma virgatum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Campanulaceae – Çançiçeğigiller
Tür Adı	<i>Asyneuma virgatum</i> (Labill). Bornm. (*)
Yöresel Adı	Çalı, süpürge çalısı, çitlik
Türkçe Adı	Çıçelideğnek
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 06.07.2022, CS
Kullanım Amacı	El sanatları - süpürge
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Toprak üstü kısmından süpürge yapılır. (KN7)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Süpürge yapımı (Cansaran ve Kaya, 2006)

Şekil 4.47: *Asyneuma virgatum* bitkisinden yapılmış süpürge.

CAPRIFOLIACEAE (HANİMELİGİLLER)

4.1.30 *Morina persica* L.

Şekil 4.48: *Morina persica*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Caprifoliaceae – Hanımeligiller
Tür Adı	<i>Morina persica</i> L. (*)
Yöresel Adı	Eşek çiçeği, dağ çiçeği
Türkçe Adı	Merdivençiçeği
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çiçekleri toplanır. Çiçeğinin reçeli yapılır. Gıda olarak tüketilir. Üst solunum yolları sağlığı için faydalıdır. (KN53, KN84) Çiçekleri gıda olarak tüketilir. (KN68)

Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda (Ertuğ, 2014). Çiçekler ile dikenli gövde birlikte ezilir ve eklem ağrıları tedavisi için kullanılır (Dölerslan ve ark., 2023) Arı bitkisi (Ayandin, 2010), Soğuk algınlığı, çayı yapılır (Mocan ve ark. 2016), Çiçekleri yenir (Karataş, 2007)
--	--

Gıda Olarak Tüketimi : Çiçekleri yenir.

Reçel Yapımı: Bitkinin çiçekleri toplandıktan sonra yıkanır. Sade şekilde, 1/1 oranında su ile kaynatılır. Bu işlemin sebebi, çiçeklerin yumuşamasıdır. Daha sonra yarım litre suya 1kg şeker eklenerek, 15dk kaynatılır ve şerbet hazırlanır. Kıvamı koyulaşınca ateşten alınır. Daha sonra kaynatılan çiçekler suyu süzülmeden şerbete eklenir ve 15dk kaynatılır. Bu işlemden sonra 1 tatlı kaşığı kadar limontuzu eklenir. 5 dk daha kaynatıldıktan sonra ateşten alınır. Hazırlanan karışım güneşlenmeye bırakılır.

Şekil 4.49: *Morina persica* bitkisinin çiçeklerinin toplanması.

Şekil 4.50: *Morina persica* bitkisinin çiçek tablalarının ayrılması.

Şekil 4.51: *Morina persica* çiçeklerin yıkanıp kaynatılması (A) ve yapılan reçel (B).

CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER)

4.1.31 *Dianthus barbatus* L.

Şekil 4.52: *Dianthus barbatus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Caryophyllaceae – Karanfilgiller
Tür Adı	<i>Dianthus barbatus</i> L (**)
Yöresel Adı	Hüsnüyusuf
Türkçe Adı	Hüsnüyusuf
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 02.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Süs
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Süs bitkisi olarak kullanılır (KN44).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Sakinleştirici, idrar söktürücü ve kalp hastalığı (Çömlekçiöğlü ve Karaman, 2008). Dekorasyon (Sağiroğlü ve ark., 2013).

ELAEAGNACEAE (İĞDEGİLLER)

4.1.32 *Elaeagnus angustifolia* L.

Şekil 4.53: *Elaeagnus angustifolia*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Elaeagnaceae – İğdegiller
Tür Adı	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L. (*)
Yöresel Adı	Yemişen, İğde
Türkçe Adı	İğde
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 25.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, el sanatları, süs eşyası, nazarlık
Kullanılan Kısım	Meyve, gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Meyvesi gıda olarak tüketilir. Çiçekleri oda kokusu olarak kullanılır. Ağacından “yün çubuğu” denilen, yün eğirmek için kullanılan çubuk yapılır. (KN51, KN52) Çiçekli dalı nazarlık olarak kapılara asılır. (KN70, KN72)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Nazarlık (Altay ve Karahan, 2012) Oda kokusu (Kayabaşı ve ark., 2016)

Şekil 4.54: *Elaeagnus angustifolia* bitkisinden yapılmış çubuk.

EQUISETACEAE (ATKUYRUĞUGİLLER)

4.1.33 *Equisetum giganteum* L.

Şekil 4.55: *Equisetum giganteum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Equisetaceae – Atkuyruğugiller
Tür Adı	<i>Equisetum giganteum</i> L. (*)
Yöresel Adı	Ulama otu
Türkçe Adı	Kırkkilitotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi – Hayvan hastalıkları
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	İdrar yollarında tıkanma olan hayvana, kaynatılarak suyu içirilir. (KN2, KN3, KN16)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Çayı yapılarak tüketilir. İdrar yolları rahatsızlıkları. Bademcik iltihabı. Egzama ve çıban tedavisi. Kepek önleyici (Demir ve ark., 2017).

EUPHORBIACEAE (SÜTLEĞENGİLLER)

4.1.34 *Euphorbia macroclada* Boiss.

Şekil 4.56: *Euphorbia macroclada*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Euphorbiaceae – Sütleğengiller
Tür Adı	<i>Euphorbia macroclada</i> Boiss. (*)
Yöresel Adı	Sütleğen
Türkçe Adı	Sütleğen
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Lateks
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Siğil tedavisinde kullanılır. Siğil üzerine lateksi üsürülür. (KN44, KN63)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Siğil tedavisi (Eşen, 2008)

FABACEAE (BAKLAGİLLER)

4.1.35 *Ononis spinosa* L.

Şekil 4.57: *Ononis spinosa*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Fabaceae – Baklagiller
Tür Adı	<i>Ononis spinosa</i> L. (*)
Yöresel Adı	Kayışkıran
Türkçe Adı	Kayışkıran
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.06.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Terletir ve idrar söktürür. Vücuda rahatlık verir. Böbrek taşlarının düşürülmesine yardım eder. Böbrek ve mesane iltihaplarını giderir. Boğaz ağrılarını geçirir. Çiçeklerinin çayı yapılarak tüketilir (KN25, KN53).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	İdrar arttırıcı ve taş düşürücü (Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Genç yaprakları taze olarak veya kurutularak yemeklere katılır (Korkmaz, 2019).

4.1.36 *Astragalus microcephalus* Willd.

Şekil 4.58: *Astragalus microcephalus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Fabaceae – Baklagiller
Tür Adı	<i>Astragalus microcephalus</i> Willd. (*)
Yöresel Adı	Keven
Türkçe Adı	Anadolu Kitresi
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 02.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Yakacak, hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Tamamı
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin tamamı kuru halde yakacak olarak kullanılır (KN45, KN72). Ayrıca hayvan yemi olarak kullanılır (KN45, KN62). Kitresi çocuklara tatlı olarak yedirilir (KN45, KN72, KN68).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yem bitkileri (Cansaran ve ark., 2007).

Şekil 4.59: *Astragalus microcephalus* bitkisinin kurumuş hali.

4.1.37 *Cicer arietinum* L.

Şekil 4.60: *Cicer arietinum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Fabaceae – Baklagiller
Tür Adı	<i>Cicer arietinum</i> L. (**)
Yöresel Adı	Nohut
Türkçe Adı	Nohut
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 25.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Haşlanarak gıda olarak tüketilir. Taze meyvesi yenir. Yemeklerde kurutulmuş hali kullanılır (KN45).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda, hayvan yemi (Kurnaz Karagöz, 2013).

4.1.38 *Onobrychis oxyodonta* Boiss.

Şekil 4.61: *Onobrychis oxyodonta*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Fabaceae – Baklagiller
Tür Adı	<i>Onobrychis oxyodonta</i> Boiss. (**)
Yöresel Adı	Görenge
Türkçe Adı	Kır korungası
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 21.06.2023
Kullanım Amacı	Hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır (KN20).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Hayvansal gıda (Kurnaz Karagöz, 2013).

4.1.39 *Medicago sativa* L.

Şekil 4.62: *Medicago sativa*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Fabaceae – Baklagiller
Tür Adı	<i>Medicago sativa</i> L. (**)
Yöresel Adı	Zobalak, yonca
Türkçe Adı	Karayonca
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitki, tohum ekildikten sonra ilk yetişme döneminde, boyu 8-10 cm iken körpe halde toplanır. Bu kısmı ile gözleme yapılır (KN21, KN13). Bitkinin tamamı, hem yaş iken hem kurutularak hayvan yemi yapılır (KN21, KN13).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Hayvan yemi (Akan, 2013).

Şekil 4.63: *Medicago sativa* bitkisinden yapılan çörek harcı.

Şekil 4.64: *Medicago sativa* bitkisinden yapılan çörek.

GERANIACEAE (TURNAGAGASIGİLLER)

4.1.40 *Pelargonium endlicherianum* Fenzl.

Şekil 4.65: *Pelargonium endlicherianum*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Geraniaceae – Turnagagasigiller
Tür Adı	<i>Pelargonium endlicherianum</i> Fenzl. (*)
Yöresel Adı	Solucanotu
Türkçe Adı	Solucanotu
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 03.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Çiçekleri kaynatılır çayı içilir. Bağırsak parazitleri tedavisinde kullanılır. (KN7, KN47, KN21, KN24)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Vücuttaki solucanları döker (Güldaş, 2009) Hazımsızlığa karşı ve mide bağırsak gazlarının giderilmesinde kullanılır (Gençay, 2007).

4.1.41 *Geranium tuberosum* L.

Şekil 4.66: *Geranium tuberosum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Geraniaceae – Turnagagasıgiller
Tür Adı	<i>Geranium tuberosum</i> L. (*)
Yöresel Adı	Sütotu
Türkçe Adı	Çakmuz
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 03.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Çiçek ve yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Küçükbaş hayvanlarda süt artırıcı hayvan yemi olarak kullanılır. (KN30, KN45)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yumruları yenir, cilt sağlığı (Korkmaz ve Karakurt, 2014).

HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)

4.1.42 *Hypericum perforatum* L.

Şekil 4.67: *Hypericum perforatum*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Hypericaceae – Kantarongiller
Tür Adı	<i>Hypericum perforatum</i> L. (*)
Yöresel Adı	Kantaron out
Türkçe Adı	Kantaron
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 21.06.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Zeytinyağı ile maserasyonu sonucunda elde edilen yağı, cilt hastalıkları ve yara-yanık tedavisinde haricen kullanılır (KN65, KN105, KN108). Yağı içilirse mide sağlığına iyi gelir. (KN63)

<p>Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi</p>	<p>Yara tedavisi. Kaynatılmış su içerisinde demlenen bitkinin yaprak ve çiçekleri karın ağrısı tedavisi (Kayabaşı, 2011). Kantaron yağı, antitümör, antiviral, antidepresan, antibakteriyal, antiinflamatuvar, analjezik ve hepatoprotektif etkili. Antiseptik ve yara iyileştirici. Ülser, diabetik rahatsızlıklar, soğuk algınlıkları, mide, karaciğer ve safra rahatsızlıkları ile özellikle yanık yaralarının tedavisi (Satıl ve ark. 2008).</p>
---	--

Şekil 4.68: *Hypericum perforatum*'un zeytinyağı ile yapılmış maserasyonu.

IRIDACEAE (SÜSENGİLLER)

4.1.43 *Crocus cancellatus* subsp. *damascenus* (Herb.) B. Mathew

Şekil 4.69: *Crocus cancellatus* subsp. *damascenus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Iriaceae – Süsengiller
Tür Adı	<i>Crocus cancellatus</i> subsp. <i>damascenus</i> (Herb.) B. Mathew (*)
Yöresel Adı	Çiğdem
Türkçe Adı	Pivok
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 21.03.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, süs
Kullanılan Kısım	Kök, yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin kökleri yenir (KN13). Bitkinin yapraklarını genç kızlar saç örgüsü yaparak, saçlarına takar. (KN77). Ateşte kızartarak tüketilir. (KN76)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Kökü gıda olarak yenir (Akan ve ark., 2008)

4.1.44 *Iris persica* L.

Şekil 4.70: *Iris persica*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Iridaceae – Süsengiller
Tür Adı	<i>Iris persica</i> L. (*)
Yöresel Adı	Navruz
Türkçe Adı	Buzala
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 21.04.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, kozmetik
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çiçekleri toplanır, oda kokusu olarak kullanılır. (KN64) Çiçekleri yenir. (KN64)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda olarak tüketilir (Yeşil ve ark., 2019)

Şekil 4.71: *Iris persica* bitkisinin oda kokusu olarak kullanımı.

JUGLANDACEAE (CEVİZGİLLER)

4.1.45 *Juglans regia* L.

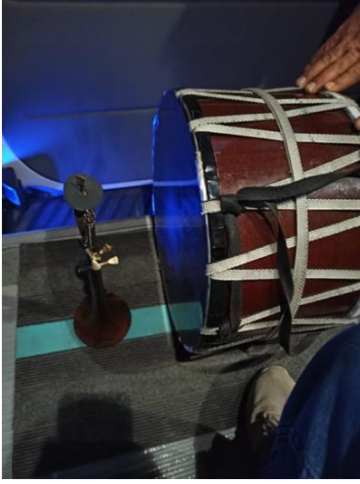
Şekil 4.72: *Juglans regia*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Juglandaceae – Cevizgiller
Tür Adı	<i>Juglans regia</i> L. (**)
Yöresel Adı	Ceviz
Türkçe Adı	Ceviz
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda, el sanatları, kök boyamacılık
Kullanılan Kısım	Meyve, gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Olgunlaşma dönemindeki meyvenin yeşil kabuğu ağızda çiğnenir. Dış ağrısı için (KN44). Yeşil kabuğu boyar madde (KN44) Ceviz ağacından yöresel çalgı olarak kullanılan zurna ve davul kasnağı yapılır (KN106). Mobilya yapımında, sap ve kabza yapımında kullanılır (KN7).

**Tür İle İlgili Literatürde
Yer Alan Etnobotanik Bilgi**

Şeker, kolesterol düşürücü, yaraları temizleme, kurt düşürücü, incinme sonucu oluşan ağrı, sivilce, astı (Saraç ve ark.,2013)
Ceviz ağacından; dibek, sarımsak-ceviz döveceği ve çeyiz sandığı üretilmektedir (Kahveci ve ark., 2017)

Şekil 4.73: *Juglans regia* bitkisinden yapılan müzik aleti ve alet sapı.

LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)

4.1.46 *Sideritis libonatica* subsp. *kurdica* (Bornm.) Hub.- Mor.

Şekil 4.74: *Sideritis libonatica* subsp. *kurdica*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiaceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Sideritis libonatica</i> subsp. <i>kurdica</i> (Bornm.) Hub.- Mor. (*)
Yöresel Adı	Dağ çayı, çay otu
Türkçe Adı	Toros çayı
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 04.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çiçekli dalları ile çayı yapılır. Soğuk algınlığı için tüketilir. (KN14, KN20)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	İştah açıcı, gaz giderici ve yatıştırıcı (Güzel ve Güzelşemme, 2018) Nefes darlığı ve öksürük tedavisi (Aslan ve ark., 2020)

4.1.47 *Mentha x piperita* L.

Şekil 4.75: *Mentha x piperita*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiaceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Mentha x piperita</i> L. (**)
Yöresel Adı	Nane
Türkçe Adı	Nane
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitki yemek ve salatalarda hem taze iken hem kurutulmuş haliyle baharat olarak kullanılır. Kurutulmuş yaprakları ile çay yapılır. Mide rahatsızlığı için tüketilir (KN108, KN109).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Soğuk algınlığı, mide bulantısı, nezle, grip (Türkan ve ark., 2006)

4.1.48 *Thymus haussknechtii* Velen.

Şekil 4.76: *Thymus haussknechtii*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Thymus haussknechtii</i> Velen. (***)
Yöresel Adı	Kekik
Türkçe Adı	Fırtatkekiği
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek, yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çiçeklerinin kaynatılarak çayı yapılır. Kansızlık tedavisinde kullanılır. (KN16, KN44)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Baş ağrısı ve mide ağrıları (Balos, 2007).

4.1.49 *Teucrium chamaedrys* L.

Şekil 4.77: *Teucrium chamaedrys*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiceae – Balılabagiller
Tür Adı	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. (*)
Yöresel Adı	Mayasılotu
Türkçe Adı	Kısamahmut
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 21.05.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak, çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır. Gerek kurutulmuş çiçekli kısımları çay olarak tüketilir, gerekse kaynatılıp süzülen su ile hasta bölge yıkanır. (KN25, KN66) Mantar ve kaşıntı rahatsızlığında kullanılır. Kaynatılır ve aç karna suyu içilir. (KN79)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	İştah açıcı, mide ağrılarını dindirici tansiyon düzenleyici (Saya ve ark., 2009)

4.1.50 *Scutellaria orientalis* L.

Şekil 4.78: *Scutellaria orientalis*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiaceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Scutellaria orientalis</i> L. (*)
Yöresel Adı	Çağıldak
Türkçe Adı	Sarı kaside
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 05.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin toprak üstü kısımlarının çayı yapılır. Kalp ve damar sağlığı için tüketilir. (KN32, KN33)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yara iyileştirici, kan dindirici, kuvvet verici ve kabız yapıcı (Çakılcıoğlu ve ark., 2007)

4.1.51 *Mentha longifolia* L.

Şekil 4.79: *Mentha longifolia*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Mentha longifolia</i> L. (*)
Yöresel Adı	Yarpuz
Türkçe Adı	Pünk
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 05.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Yöresel bir yemek olan “Ayrınlı Köfte” üzerine aroma verici olarak yaprakları konur. (KN73, KN77) Çorbalarda baharat olarak kullanılır. (KN72)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yemek ve salatada kullanılır (Şenkardeş ve Tuzlacı, 2016). Bitki kurutulur ve kış aylarında yemeklere katılır (Korkmaz, 2018).

4.1.52 *Ocimum basilicum* L.

Şekil 4.80: *Ocimum basilicum* türünün genel görünümü.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiaceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Ocimum basilicum</i> L. (**)
Yöresel Adı	Reyhan
Türkçe Adı	Fesleğen
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin yaprakları taze iken tüketilir. Kurusu baharat olarak yemek ve salatalarda kullanılır. Toprak üstü kısmı tazeyken kaynatılarak şerbet yapılır. Yaz aylarında tercih edilir. (KN45, KN47, KN64)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Baharat ve güzel koku (Altay ve Karahan, 2012)

4.1.53 *Origanum vulgare* subsp. *gracile* (K.Koch) letsw.

Şekil 4.81: *Origanum vulgare* subsp. *gracile*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiaceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>gracile</i> (K.Koch) letsw. (*)
Yöresel Adı	Anık
Türkçe Adı	Kuşzemulu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Toprak üstü kısmından çay yapılır. Soğuk algınlığında tüketilir. (KN75, KN105) Yemeklerde baharat olarak tüketilir. (KN75, KN105)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Hemoroid ve şeker hastalığı. (Koyuncu ve ark., 2010) Soğuk algınlığı (Baykan ve ark., 2023)

4.1.54 *Cyclotrichium niveum* (Boiss) Manden&Scheng.

Şekil 4.82: *Cyclotrichium niveum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Lamiaceae – Ballıbabagiller
Tür Adı	<i>Cyclotrichium niveum</i> (Boiss) Manden&Scheng. (*)
Yöresel Adı	Kıraç Nanesi
Türkçe Adı	Külotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 05.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Toprak üstü kısmından çay yapılır. Soğuk algınlığında tüketilir. (KN16, KN75)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Karın ağrısı ve boğaz enfeksiyonu (Baykan ve ark., 2023)

AMARYLLIDACEAE (NERGİSGİLLER)

4.1.55 *Allium cepa* L.

Şekil 4.83: *Allium cepa*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Amaryllidaceae-Nergisgiller
Tür Adı	<i>Allium cepa</i> L. (**)
Yöresel Adı	Soğan
Türkçe Adı	Soğan
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 06.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bayılan kişiye uyanması için koklatılır. Kuvvet verici gıda olarak tüketilir. (KN70, KN75)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Salat ve yemeklerde gıda (Saday, 2009). Sara nöbeti hafifletici (Karakurt, 2014).

MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER)

4.1.56 *Malva sylvestris* L.

Şekil 4.84: *Malva sylvestris*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Malvaceae – Ebegümecegiller
Tür Adı	<i>Malva sylvestris</i> L. (*)
Yöresel Adı	Ebegümece
Türkçe Adı	Ebegümece
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 06.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek, yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çiçekleri ve yaprakları gıda olarak tüketilir. (KN109) Bitkinin yaprakları dövülür, süt ve un ile kıvam verilir ve yaraya sürülür. (KN44)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Haşlama, soğanlı kavurma şeklinde gıda (Demir ve ark., 2017) Soğuk algınlığı tedavisi (Aydın ve Yeşil, 2018)

4.1.57 *Althaea officinalis* L.

Şekil 4.85: *Althaea officinalis*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Malvaceae – Ebegümecegiller
Tür Adı	<i>Althaea officinalis</i> L. (*)
Yöresel Adı	Ölüçiçeği
Türkçe Adı	Delihatmi
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 06.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kurutulmuş çiçekleri sıcak süt eklenerek kaynatılır. Karışım süzülür ve bal ile karıştırılıp içilir. Soğuk algınlığı, balgam ve öksürük giderici. (KN25) Soğuk algınlığında kullanılır. Çayı yapılır, içilir. (KN8)
Tür ile İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Karın ağrısı giderici. Balgam söktürücü (Güner ve Selvi, 2016).

Şekil 4.86: *Althaea officinalis* bitkisinin kurutulmuş çiçekleri.

4.1.58 *Tilia tomentosa* Moench.

Şekil 4.87: *Tilia tomentosa*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Malvaceae – Ebegümeçigiller
Tür Adı	<i>Tilia tomentosa</i> Moench. (**)
Yöresel Adı	Ihlamur
Türkçe Adı	Ihlamur
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çiçeklerinin çayı yapılır. Soğuk algınlığında etkilidir. (KN25)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Soğuk algınlığı tedavisi, mide krampları, karaciğer ve safra kesesi hastalıklarının tedavisi, balgam söktürücü ve idrar söktürücü (Tuttu ve ark., 2017) Solunum sistemi rahatsızlığı (Özdemir, 2019)

MORACEAE (DUTGİLLER)

4.1.59 *Morus alba* L.

Şekil 4.88: *Morus alba*.

Türe Ait Bilgiler

Famlyya Adı	Moraceae – Dutgiller
Tür Adı	<i>Morus alba</i> L. (**)
Yöresel Adı	Dut
Türkçe Adı	Ak Dut
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 07.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi, el sanatları
Kullanılan Kısmı	Meyve, gövde

<p>Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)</p>	<p>Meyvesi tazeyken, sindirim sistemi sağlığı için sabah aç karna tüketilir. (KN45, KN57)</p> <p>Meyvesi kurutulmuş gıda amacıyla tüketilir. (KN44, KN49)</p> <p>Meyvesinden pekmez ve pestil yapılır. (KN49, KN54)</p> <p>Pekmezi gıda olarak tüketildiği gibi tıbbi amaçlı kullanılır. Tereyağı eritilir ve pekmezle karıştırılarak ılık şekilde boğaz ağrısı için tüketilir. (KN42, KN63)</p> <p>Kurutulmuş meyve kaynatılıp süzülükten sonra, posası gaz giderici olarak bebeklerin karın bölgesine bir bez içerisinde bağlanır. (KN64)</p> <p>Kurutulmuş meyve kaynatılıp süzülükten sonra, posası ineklerde ödem yapan meme bölgesine bağlanır. (KN42)</p> <p>Genç yaprakları güneşte kurutulmuş, sinirotu yaprakları ile birlikte çayı içilir. Mide yaralarının iyileştirilmesinde etkilidir. (KN45)</p> <p>Kurutulmuş meyvenin kaynatılarak alınan posası, “şiğ” olarak bilinen hayvan yemi olarak kullanılır. (KN31)</p> <p>Kurutulmuş meyvenin kaynatılarak alınan posası ayak mantarları tedavisinde kullanılır. (KN31)</p> <p>Ağacından “boduç ve külek” yapılır. Boduç su saklama kabıdır. Külek ölçü kabıdır. (KN13, KN39)</p> <p>Ağacından müzik aleti bağlama yapılır. (KN39)</p>
<p>Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi</p>	<p>Kansızlık ve halsizliğe karşı kullanılır (Türkan ve ark., 2006)</p> <p>Sindirim kolaylaştırıcı, süt artırıcı (Kocabaş ve Gedik, 2016).</p>

Şekil 4.89: Kurutulmuş dut.

Şekil 4.90: *Morus alba* meyvelerinin kaynatılması (A), kaynadıktan sonra sıkılması (B-C), tekrar kaynatılıp köpüğün alınması (D), güneşte bekletilmesi (E- F), pestil yapımı (G).

Pekmez ve Pestil Yapımı: Dut meyveleri yıkandıktan sonra kaynatılır. Meyveler dağıldıktan ve kıvam aldıktan sonra, kazandan indirilir.

- Sıkma işlemi yapılır. Sıkma işleminden elde edilen sıvı tekrar kaynatılır. Bu aşamada yüzeyde oluşan köpük sürekli alınır. Ürünün berrak görüntüde ve akışkan kıvamda olması için bu önemlidir.

- Yayvan tepsilerde bu sıvı güneşte bekletilir. Hafif koyu kıvama geldiğinde pekmez elde edilmiş olur.

- Bu pekmez tercihen bir bez üzerine serilir ve pestil de yapılır.

Şekil 4.91: Morus alba saklama kabı “boduç” (A), bağlama yapımı (B), ölçü kabı “külek” (C, D).

El Sanatları: Yörede az da olsa el sanatları ile amatör veya profesyonel olarak uğraşan birkaç kişi bulunmaktadır. Genel olarak dut ağacından bağlama, külek ve saklama kabı yapılır. Oyma usulü ile yapılması, sesin kalitesi ve ürünün sağlamlığı açısından önemlidir. Oyulan ağaç en az 1 yıl bekletilir. Herhangi bir deforme olup olmayacağı kontrol edilir. Müzik aleti olması için uygunluğuna bakılır. Bu süreden sonra yapıma devam edilir.

- Boduç ise parçalı saklama kabıdır. Kullanımdan önce ıslatılır. Bu sayede bitkinin karakteristik özelliği gereği su ile temas edince şişer ve sıklaşır. Geçirgenliği ortadan kalkar. Boduç sıcak sıvıyı sıcak tutar, soğuk sıvıyı soğuk muhafaza eder.

4.1.60 *Ficus carica* subsp. *rupestris* (Hausskn.) Browicz

Şekil 4.92: *Ficus carica* subsp. *rupestris*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Moraceae – Dutgiller
Tür Adı	<i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i> (Hausskn.) Browicz (*)
Yöresel Adı	Dağ inciri, it inciri, yabani incir
Türkçe Adı	İt inciri
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 07.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kabızlık giderici olarak kullanılır. Reçeli yapılır. (KN89)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Siğil, diş ağrısı, mayasıl (Lateks, yaprak). İnek memesinde oluşan siğil tedavisi (Lateks). Reçel (meyve) (Saraç ve ark., 2013). İncirler temizlenir, ikiye bölünür. haşlanır, süzgeçten geçirilir, tuz, baharat, salça ilave edilir ve zeytinyağında kavrulur. Pişmiş yumurta eklenir (Atçı ve Akan, 2021).

NITRARIACEA (ÜZERLİKGİLLER)

4.1.61 *Peganum harmala* L.

Şekil 4.93: *Peganum harmala*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Nitrariaceae – Üzerlikgiller
Tür Adı	<i>Peganum harmala</i> L. (*)
Yöresel Adı	Üzerlik out
Türkçe Adı	Üzerlik
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 07.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, el sanatları
Kullanılan Kısım	Meyve, gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin tamamı kaynatılıp lapa şeklinde ağırlı bölgeye bağlanır. Romatizma ağrıları ve tedavisi için kullanılır (KN53). Tohumu kaynatılıp pekmez ile içilir. Sara hastalığında etkili olduğu bilinir (KN53). Tohum kaynatılır suyu içilir. Mide ülseri tedavisi için. (KN16) Tohumlarından nazarlık ve süs eşyası yapılır. Kapı girişlerinde, evlerin giriş ve odalarında duvara asılır. (KN73)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Unutkanlığı giderir, sakinleştiricidir (Kaplan, 2020) Astım, bronşit, adet düzenleyici, nefes darlığı (Korkmaz, 2014).

PAPAVERACEAE (GELİNCİKGİLLER)

4.1.62 *Papaver rhoeas* L.

Şekil 4.94: *Papaver rhoeas*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Papaveraceae – Haşhaşgiller
Tür Adı	<i>Papaver rhoeas</i> L. (*)
Yöresel Adı	Gelincik
Türkçe Adı	Gelincik
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 07.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Süs bitkisi olarak kullanılır (KN53).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Sakinleştirici, idrar söktürücü ve kalp hastalığı (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Dekorasyon (Sağiroğlu ve ark. 2013).

PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)

4.1.63 *Plantago lanceolata* L.

Şekil 4.95: *Plantago lanceolata*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Plantaginaceae – Sinirotugiller
Tür Adı	<i>Plantago lanceolata</i> L. (*)
Yöresel Adı	Kırksinirotu, sinirotu
Türkçe Adı	Sinirotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 07.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin yaprağı kurutulur, kaynatılıp çayı içilir. Mide ülseri tedavisinde kullanılır. Hemoroid rahatsızlığında kullanılır. (KN91) Boğmaca olarak bilinen üst solunum yolu enfeksiyonlarında tedavi edici olarak kullanılır. Yaprakları ezilerek suyu çıkarılır ve içirilir. (KN65) Ciltte çıkan çibanların patlatılması ve yaranın iyileşmesi için kullanılır. Yapraklar dövülerek çibanın üzerine bağlanır. (KN65) (KN63)

Tür İle İlgili Literatürde
Yer Alan Etnobotanik Bilgi

Unutkanlığı giderir, sakinleştiricidir (Kaplan, 2020).
Astım, bronşit, adet düzenleyici, nefes darlığı (Korkmaz, 2014).

Şekil 4.96: *Plantago lanceolata* bitkisinin kurumaya bırakılan yaprakları.

PLUMBAGINAEACE (KARDİKENİGİLLER)

4.1.64 *Acantholimon puberulum* Boiss.&Balansa

Şekil 4.97: *Acantholimon puberulum*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Plumbaginaceae – Kardikenigiller
Tür Adı	<i>Acantholimon puberulum</i> Boiss.&Balansa (*)
Yöresel Adı	Gındık
Türkçe Adı	Çobanyastığı
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 08.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Nazarlık
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Toprak üstü gövde kurutulur ve ev ya da bahçe girişlerine asılır. (KN95) Hayvan yemi olarak kullanılır. (KN95, KN102) Yakacak olarak kullanılır. (KN95)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Hayvan yemi olarak kullanılır (Cansaran ve ark., 2007).

Nazarlık Olarak Kullanımı

Şekil 4.98: *Acantholimon puberulum*, nazarlık.

Yakacak Olarak Kullanımı

Şekil 4.99: *Acantholimon puberulum* bitkinin kuru hali.

POACEAE (BUĞDAYGİLLER)

4.1.65 *Triticum aestivum* L.

Şekil 4.100: *Triticum aestivum*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Poaceae – Buğdaygiller
Tür Adı	<i>Triticum aestivum</i> L. (**)
Yöresel Adı	Buğday
Türkçe Adı	Ekmeklik buğday
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 01.09.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri haşlanır. “Hedik” ismi verilen bu haliyle gıda olarak tüketilir. (KN54, KN71) Meyveler sac üzerinde kavrulur ve “kavurga” denilen kuruyemiş yapılır. Gıda olarak tüketilir. (KN37)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gölgelik, ney yapımı ve nazarlık (Polat ve ark. 2013).

Şekil 4.101: Hedik.

Şekil 4.102: Kavurga.

4.1.66 *Phragmites australis* (Cav.) Treen ex. Steud

Şekil 4.103: *Phragmites australis*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Poaceae – Buğdaygiller
Tür Adı	<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Treen ex. Steud (*)
Yöresel Adı	Su kamışı, zurna kamışı
Türkçe Adı	Kamış
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 08.07.2023, CS
Kullanım Amacı	El sanatları – Müzik aleti
Kullanılan Kısım	Gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin gövdesinden, yöresel müzik aleti zurnanın ses aparatı yapılır. Bitki kuruduğu dönemde, toprakla birleştiği kısımdan itibaren sayılmak şartıyla, 3. İle 4. boğum arasından alınan parçadan yapılır. (KN85)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Mide rahatsızlıkları (Kocabaş ve Gedik, 2016). Dış eti kuvvetlendirici, gıda, sakız, iştah açıcı (Çakılcıoğlu ve ark., 2007).

Şekil 4.104: *Phragmites australis* bitkisinden yapılmış zurna ses aparatı.

4.1.67 *Zea mays* L.

Şekil 4.105: *Zea mays*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Poaceae – Buğdaygiller
Tür Adı	<i>Zea mays</i> L. (**)
Yöresel Adı	Mısır
Türkçe Adı	Mısır
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, gıda
Kullanılan Kısım	Meyve, püskül
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Mısır koçanlarının püskülü, kaynatılarak içilir. İdrar yolurahatsızlıkları tedavisi için kullanılır. (KN83)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Haşlanarak, közlenerek ve un haline getirilerek tüketilir (Özvatan ve ark., 2020).

POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)

4.1.68 *Polygonum aviculare* L.

Şekil 4.106: *Polygonum aviculare*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Polygonaceae – Madımgiller
Tür Adı	<i>Polygonum aviculare</i> L. (*)
Yöresel Adı	Süpürge otu
Türkçe Adı	Köyotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 08.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, El sanatları – Süpürge yapımı
Kullanılan Kısım	Tohum, Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin toprak üstü kısımları ile süpürge yapılır. (KN7, KN19) Bitkinin tohumları kavrularak gıda olarak tüketilir. (KN7, KN19)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yaprakları ve gövdesi gıda olarak tüketilir (Yüzbaşıoğlu ve ark., 2020).

Şekil 4.107: *Polygonum aviculare* bitkisinden yapılan süpürge ve tohumları.

4.1.69 *Rumex crispus* L.

Şekil 4.108: *Rumex crispus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Polygonaceae – Madımakgiller
Tür Adı	<i>Rumex crispus</i> L. (*)
Yöresel Adı	Evelik
Türkçe Adı	Labada
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 08.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi - Hayvan Hastalığı
Kullanılan Kısım	Tohum
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin tohumları dövülür, lapa yapılarak hayvanların vücudunda oluşan açık yaralara kompres yapılır. (KN19)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Müşhil, diyabet, böbrek taşı ve hemoroid tedavisi (Kadıoğlu ve ark., 2021). Hayvan yemi (Kayabaşı ve ark., 2016).

4.1.70 *Rumex acetosella* L.

Şekil 4.109: *Rumex acetosella*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Polygonaceae – Madımakgiller
Tür Adı	<i>Rumex acetosella</i> L. (*)
Yöresel Adı	Kuzukulağı
Türkçe Adı	Kuzukulağı
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 08.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin yaprakları gıda olarak tüketilir. (KN1, KN2) Bitkinin yapraklarının ateş düşürücü özelliği vardır. (KN1, KN2)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yaprakları taze iken tuzlanarak hamile kadınlara yedirilir (Tugay ve ark., 2016).

4.1.71 *Polygonum cognatum* L.

Şekil 4.110: *Polygonum cognatum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Polygonaceae – Madımgiller
Tür Adı	<i>Polygonum cognatum</i> L. (*)
Yöresel Adı	Madımgak
Türkçe Adı	Madımgak
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 09.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin yaprakları ile yemek yapılır. (KN25, KN77)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Tazeyken gıda olarak tüketilir (Kurnaz Karagöz, 2013).

ROSACEAE (GÜLGİLLER)

4.1.72 *Crataegus orientalis* subsp. *szovitsii* (Pojark.) K.I.Chr.

Şekil 4.111: *Crataegus orientalis* subsp. *szovitsii*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Crataegus orientalis</i> subsp. <i>szovitsii</i> (Pojark.) K.I.Chr. (*)
Yöresel Adı	Alıç
Türkçe Adı	Alıç
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 01.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, Tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve, filiz
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Asabi çarpıntılarını giderir. Yüksek tansiyonu düşürür. Damar sertliği ve göğüs nezlesinde faydalıdır. (KN53) Kalp damar sağlığı ve şeker hastalığında filizlenen dalları kaynatılarak çayı içilir. (KN19)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Kalp sağlığı, çiçek ve filizlerinin çayı içilir (Korkmaz ve Alpaslan, 2014).

4.1.73 *Cydonia oblonga* Mill.

Şekil 4.112: *Cydonia oblonga*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Cydonia oblonga</i> Mill. (**)
Yöresel Adı	Ayva
Türkçe Adı	Ayva
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.09.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri yenir. Meyvelerinden komposto ve reçel yapılır. (KN47, KN59)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Mide rahatsızlıkları (Kocabaş ve Gedik, 2016). Diş eti kuvvetlendirici, gıda, sakız, iştah açıcı (Çakılcıoğlu ve ark., 2007).

4.1.74 *Rubus sanctus* Schreb.

Şekil 4.113: *Rubus sanctus*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Rubus sanctus</i> Schreb. (**)
Yöresel Adı	Böğürtlen
Türkçe Adı	Böğürtlen
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 09.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve, kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin kökü kaynatılır çayı yapılarak içilir. Üreme yolları sağlığı için. Meyveleri gıda olarak tüketilir. (KN2) Reçel yapılır. (KN58)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yara iyileştirici. Sivilce tedavisi. Ayak mantarı tedavisi. (Koyuncu ve ark., 2009).

4.1.75 *Rosa canina* L.

Şekil 4.114: *Rosa canina*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Rosa canina</i> L. (*)
Yöresel Adları	Civil, şillon
Türkçe Adı	Kuşburnu
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 01.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri olgunlaşınca toplanır. “Pelverde” ismi verilen marmelat yapılır. Marmelatı C vitamini desteği ve bağışıklık güçlendirici olarak tüketilir. (KN64, KN74) Meyveleri kaynatılır, suyu içilir. Tansiyon, böbrek taşı rahatsızlığı, ateş ve alerji için tüketilir. (KN64, KN73, KN89)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Basur hastalığı. Bronşit, öksürük, soğuk algınlığı (Akan, 2015). Meyveleri yenir. Reçel olarak tüketilir (Polat ve ark., 2012).

Gıda Olarak Tüketimi: Meyvelerinden marmelat yapılarak tüketilir.

Şekil 4.115: *Rosa canina* meyvenin kaynatıldıktan sonra süzgeçten geçirilmesi.

Şekil 4.116: *Rosa canina* meyvelerinin tekrar kaynatılıp süzülmesi.

Elde edilen sıvı, birkaç kez süzgeçten geçirilir. Çünkü meyvenin çekirdekleri küçük ve iç yapısı tüylüdür. Tüyler sert ve sayıca fazladır. Ağızda tahriş edici olabilmektedir.

4.1.76 *Fragaria × ananassa* (Weston) Duchesne ex. Rozier

Şekil 4.117: *Fragaria × ananassa*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Fragaria × ananassa</i> (Weston) Duchesne ex. Rozier (**)
Yöresel Adı	Çilek
Türkçe Adı	Çilek
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 08.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri toplanır. Reçeli yapılır. Gıda olarak tüketilir. (KN17, KN18, KN67, KN103)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda, kuruyemiş (Kurnaz Karagöz, 2013).

4.1.77 *Potentilla speciosa* Willd.

Şekil 4.118: *Potentilla speciosa*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Potentilla speciosa</i> Willd. (*)
Yöresel Adı	Guz otu
Türkçe Adı	Kayaparmakotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 09.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Kök
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin kökü kaynatılır. Soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. (KN19)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Soğuk algınlığında kökü kaynatılır çayı içilir (Demirci ve Özhatay, 2012).

4.1.78 *Rosa gallica* L.

Şekil 4.119: *Rosa gallica*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Rosa gallica</i> L. (**)
Yöresel Adı	Gül
Türkçe Adı	Hokkagülü
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 10.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin çiçekleri toplanır. Çiçeğinden meşrubat yapılır. Reçel yapılır. Gıda olarak tüketilir. (KN80, KN60, KN61, KN89)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Mide rahatsızlıkları (Kocabaş ve Gedik, (2016) Dış eti kuvvetlendirici, gıda, sakız, iştah açıcı (Çakılcıoğlu ve ark., 2007).

Gıda Olarak Tüketimi: Meşrubat ve reçel yapılarak tüketilir.

Meşrubat Yapımı: Bitkinin çiçekleri toplandıktan sonra yıkanır. Cam kavanoza konur. Bir tatlı kaşığı kadar limon tuzu eklenir ve üzeri su ile doldurulur. Karışım güneşte 1 hafta bekletilir. Karışım süzgeçten geçirilir. ‘Gül şurubu’ ismiyle yerel halkın ürettiği meşrubattır.

Şekil 4.120: *Rosa gallica* güneşte bekletilen çiçek yaprakları.

4.1.79 *Prunus armeniaca* L.

Şekil 4.121: *Prunus armeniaca*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Prunus armeniaca</i> L. (**)
Yöresel Adı	Erik, kayısı
Türkçe Adı	Kayısı
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 10.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi, yakacak
Kullanılan Kısım	Meyve, gövde, tohum
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri olgunlaşmamış iken çağla ismiyle tüketilir. Olgunlaşmış meyvesi gıda olarak tüketilirken, reçeli yapılarak da tüketilir. Meyvesi kurutulur, gıda olarak tüketilir. Ayrıca “islîm” denilen yöntemle kurutulan meyve kışlık kuruyemiş olarak tüketilir. Gün kurusu adı verilen, meyvenin ikiye ayrılması ile güneşte kurutulmasıyla da kuruyemiş yapılır. (KN74, KN97)

	Gövdesinden yakacak olarak yararlanılır. Hem sobada hem mangalda yakacak olarak yararlanılır. (KN100, KN101) Tohumu, iç çekirdeği ishal kesici olarak kullanılır. Acı tohumu ağrı kesici olarak kullanılır. (KN4, KN40, KN80, KN83, KN105) Ekşi kayısı kurutulur, komposto yapılır. Kabızlıkta tüketilir. Acı çekirdeği ağrı kesici olarak kullanılır. (KN53)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Mide ağrısı ve bağırsak parazitleri tedavisi. Kabızlık giderici (Sadikoğlu ve ark., 2016). Bağırsak problemleri tedavisi, susuzluğu giderici, kan yapıcı (Karakurt, 2014).

Gıda Olarak Tüketimi

Şekil 4.122: *Prunus armeniaca* L. meyvelerinin odaya konulması.

İslim Yapımı: Bitkinin meyveleri toplandıktan sonra yıkanır. Kasalara konduktan sonra hava ve ışık almayan, topraktan yapılmış odalara konur. Bu odada kükürt yakılır ve yaklaşık 16-18 saat bekletilir. Meyvelerin çekirdekleri, yumuşak haldeyken halk arasında “pırtlatma” denen yöntemle çıkarılır. Ve güneşte bir süre havalandırılır.

Şekil 4.123: *Prunus armeniaca* L. islim yapılmış çekirdeklerinin ayrılması.

4.1.80 *Prunus avium* L.

Şekil 4.124: *Prunus avium*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Prunus avium</i> L. (**)
Yöresel Adı	Kiraz
Türkçe Adı	Kiraz
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, el sanatları
Kullanılan Kısım	Meyve, gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilir. Gövdesinden baston yapılır. (KN46, KN47, KN48, KN79)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Adet düzenleyici (Aslan, 2019).

Şekil 4.125: *Prunus avium* bitkisinden yapılmış baston.

4.1.81 *Persica vulgaris* Mill.

Şekil 4.126: *Persica vulgaris*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Persica vulgaris</i> Mill. (**)
Yöresel Adı	Şeftali
Türkçe Adı	Şeftali
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 10.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve, yaprak
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin yaprağı dövülerek ezilir ve lapa yapılır. Karın bölgesine konur. Bağırsak paraziti tedavisi için. Meyveleri gıda olarak tüketilir. (KN53, KN87, KN88)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yaprakları ekmek içi ile birlikte ezilerek hap yapılır ve derelere atılarak balıklar sersemletilir ve sonra sersemlemiş balıklar el ile tutulur (Baytop, 1999). Bağırsak kurtları ve öksürük (Sağiroğlu ve ark., 2012). Taze ve kuru meyve, reçel ve bağırsak düzenleyici olarak tüketilir (Aslan, 2019).

4.1.82 *Cerasus vulgaris* Mill.

Şekil 4.127: *Cerasus vulgaris*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Rosaceae – Gülgiller
Tür Adı	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill. (**)
Yöresel Adı	Vişne
Türkçe Adı	Vişne
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 10.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Reçel yapılır. Gıda olarak tüketilir. Komposto ve meşrubat yapılır (KN3, KN81, KN82)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Gıda (Yüzbaşıoğlu ve ark., 2020).

SALICACEAE (SÖĞÜTGİLLER)

4.1.83 *Populus alba* L.

Şekil 4.128: *Populus alba*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Salicaceae – Söğütgiller
Tür Adı	<i>Populus alba</i> L. (**)
Yöresel Adı	Kavak, selvi
Türkçe Adı	Ak kavak
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Yakacak
Kullanılan Kısım	Gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Yakacak olarak kullanılır. (KN58, KN91, KN94, KN98)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Tokmak yapımı (Akan ve ark., 2013).

4.1.84 *Salix alba* L.

Şekil 4.129: *Salix alba*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Salicaceae – Söğütgiller
Tür Adı	<i>Salix alba</i> L. (**)
Yöresel Adı	Söğüt
Türkçe Adı	Ak söğüt
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 01.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, oyuncak, yakacak
Kullanılan Kısım	Gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Düdük yapılır. (KN11, KN31, KN92, KN96)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Genç gövdesinden çocukların oynamaları için “düdük” yapılmaktadır (Cansaran ve ark., 2007).

Düdük Yapımı

Şekil 4. 130: *Salix alba* bitkisinden yapılmış düdük.

SCORPHULARIACEAE (SIRACAOTUGİLLER)

4.1.85 *Verbascum asperuloides* Hub.- Mor.

Şekil 4.131: *Verbascum asperuloides*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Scrophulariaceae – Sıracaotugiller
Tür Adı	<i>Verbascum asperuloides</i> Hub.-Mor. (*)
Yöresel Adı	Yalangı
Türkçe Adı	Yalangıotu
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1300m, 11.07.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi, yakacak, hayvan yemi
Kullanılan Kısım	Yaprak, gövde
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin yaprağı tütün gibi içilir. Nefes darlığı rahatsızlığı için tüketilir. İltihap kurutucu olarak. (KN6, KN53, KN63) Hayvan yemi ve yakacak olarak kullanılır (KN2, KN78).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Siğil tedavisi (Savran ve ark., 2009). Nefes darlığı (Kurnaz Karagöz, 2013). Süpürge yapımı (Elçi ve Erik, 2006).

SOLANACEAE (PATLICANGİLLER)

4.1.86 *Hyoscyamus niger* L.

Şekil 4.132: *Hyoscyamus niger*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Solanaceae – Patlicangiller
Tür Adı	<i>Hyoscyamus niger</i> L. (*)
Yöresel Adı	Kumacıkotu
Türkçe Adı	Banotu
Türkiye'deki yaylışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1350m, 18.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Tıbbi
Kullanılan Kısım	Tohum
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kuru tohumlar yakılır ve hayvansal yağ-kuyruk yağı üzerine eklenir. Bu ateşin dumanı gözlere kaçmış olan 'kumacık' denen sineği uzaklaştırır. KN66)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Yatıştırıcı ve ağrı kesici (Türker ve ark., 2018).

Şekil 4.133: *Hyoscyamus niger* bitkisinin kullanılan kısmı.

4.1.87 *Capsicum annuum* L.

Şekil 4.134: *Capsicum annuum*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Solanaceae – Patlıcangiller
Tür Adı	<i>Capsicum annuum</i> L. (**)
Yöresel Adı	Dolma biber
Türkçe Adı	Biber
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 18.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Gıda olarak tüketilir. Kurutularak saklanır. (KN1, KN17, KN18)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Kulak ağrısı (Baykan ve ark., 2023).

4.1.88 *Solanum melongena* L.

Şekil 4.135: *Solanum melongena*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Solanaceae – Patlıcangiller
Tür Adı	<i>Solanum melongena</i> L. (**)
Yöresel Adı	Patlıcan
Türkçe Adı	Patlıcan
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 18.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Kurutulmuş halde kullanılır. Gıda olarak tüketilir (KN23, KN33)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Hemoroid tedavisi (Kocabaş ve Gedik, 2016).

URTICACEAE (ISIRGANGİLLER)

4.1.89 *Urtica dioica* L.

Şekil 4.136: *Urtica dioica*.

Türe Ait Bilgiler

Familya Adı	Urticaceae – Isırganğiller
Tür Adı	<i>Urtica dioica</i> L. (*)
Yöresel Adı	Isırgan
Türkçe Adı	Isırgan
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 18.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, Tıbbi
Kullanılan Kısım	Toprak üstü kısım
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Bitkinin toprak üstü kısmı kullanılır. “Çörek” denilen gözleme türü yiyeceğin içine ıspanak ile birlikte konur. (KN38, KN15) Yaprakları romatizma ağrısı olan bölgeye bağlanır.Bitkinin ezilerek çıkarılan suyu, kanayan buruna damlatılır. Kan durdurma amacıyla bu yöntem uygulanır. (KN65)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Astım hastalığında nefes açıcı (Altay ve Karahan, 2012). Mide, bağırsak ve böbrek hastalıkları (Savran ve ark., 2009). Mide rahatsızlıkları ve yara tedavisi (Jaric et al, 2007).

VIOLACEAE (MENEKŞEGİLLER)

4.1.90 *Viola odorata* L.

Şekil 4.137: *Viola odorata*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Violaceae – Menekşegiller
Tür Adı	<i>Viola odorata</i> L. (**)
Yöresel Adı	Menekşe
Türkçe Adı	Menekşe
Türkiye'deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 18.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Süs
Kullanılan Kısım	Çiçek
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Süs bitkisi olarak kullanılır (KN53, KN103, KN104, KN110).
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Cilt, deri problemleri. Güzel kokusundan dolayı kurutularak elbiselerin arasına konur (Ünver, 2019).

VITACEAE (ASMAGİLLER)

4.1.91 *Vitis vinifera* L.

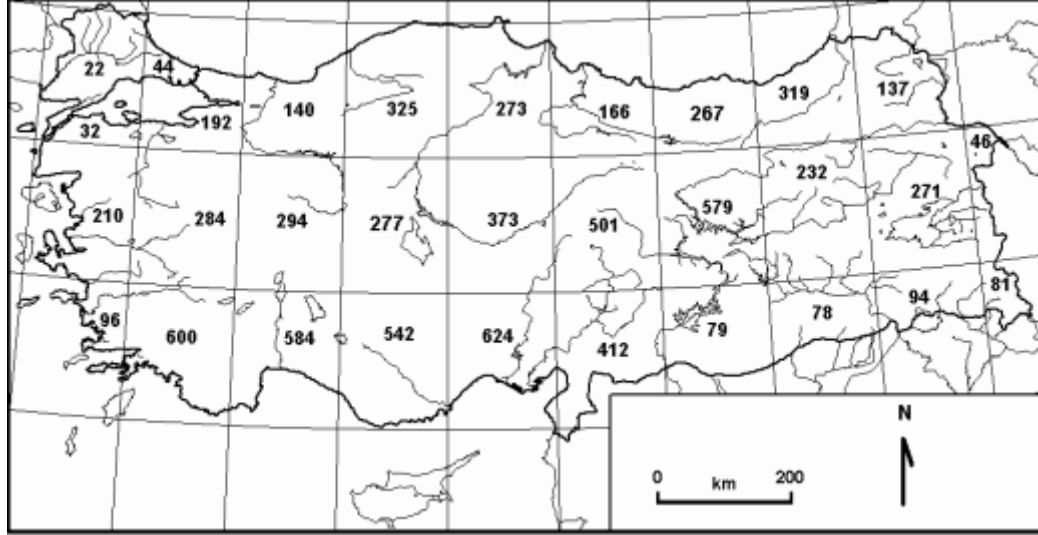
Şekil 4.138: *Vitis vinifera*.

Türe Ait Bilgiler

Familiya Adı	Vitaceae – Asmagiller
Tür Adı	<i>Vitis vinifera</i> L. (**)
Yöresel Adı	Asma, Üzüm
Türkçe Adı	Asma
Türkiye’deki yayılışı	
Türün Toplanma Yeri	B6 Sivas: Gürün, Merkez, 1250m, 18.08.2023, CS
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Kullanılan Kısım	Meyve
Yörede Tespit Edilen Etnobotanik Bilgi ve Uygulamalar ile Kaynak Kişiler (KN)	Sirke ve pekmez yapılır. Yapraklarıyla sarma yapılır. Gıda olarak tüketilir. (KN61, KN69, KN82, KN83)
Tür İle İlgili Literatürde Yer Alan Etnobotanik Bilgi	Reçel, marmelat, pekmez yapılır. Arı kovanı, yayık, kaşık gibi ahşap ürün yapılır (Bak ve Çiftçi, 2022).

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sivas ili Gürün ilçesi, endemizm oranı ile dikkati çeken bir yöredir. Ülkemizin endemik bitki sayılarının dağılışı (Kaya ve Aksakal, 2005) incelendiğinde (Şekil 5.1), sayısal verilerden de anlaşılmaktadır.

Şekil 5.1: Türkiye endemik bitki sayıları dağılımı (Kaya ve Aksakal, 2005).

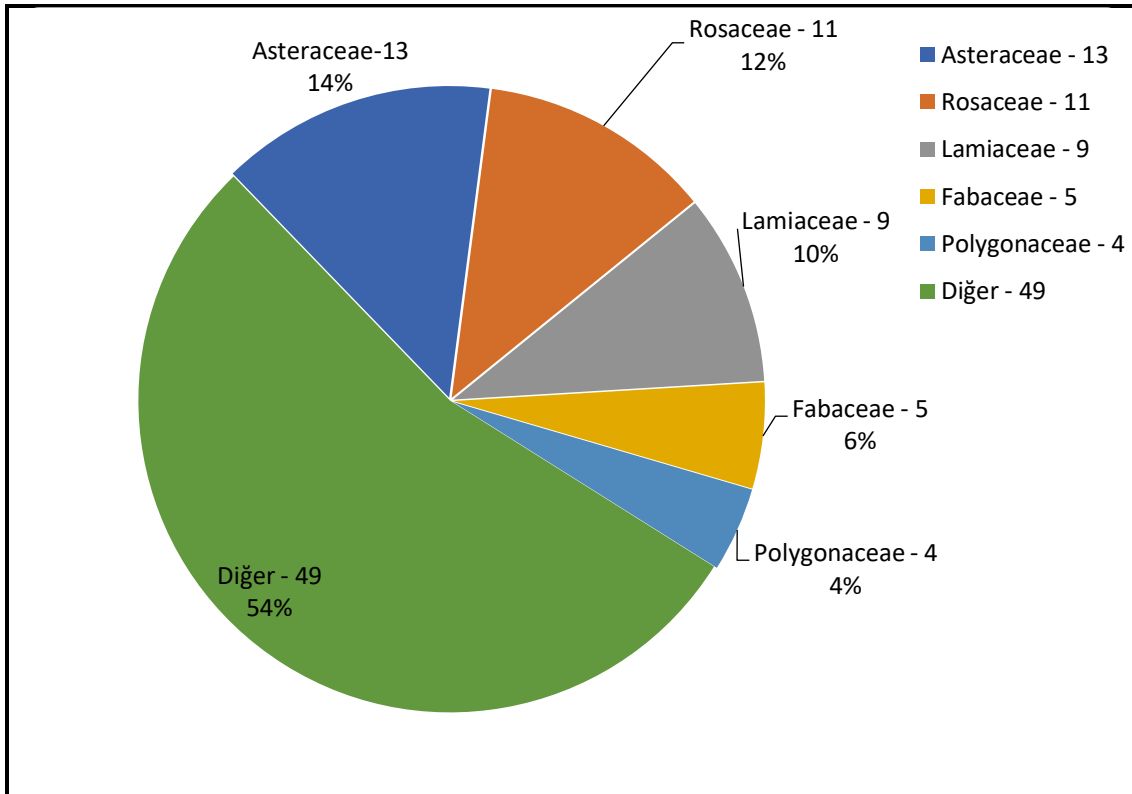
Yörenin coğrafi konumu, iklimi ve toprak yapısı, bitki çeşitliliği üzerinde etkili olmuş, yine yörenin tarihi geçmişi ve farklı medeniyetlerin yörede yaşamış olması da geleneksel bitki kullanım kültürünün zengin olmasında etkili olmuştur. Sonuç olarak bitki kullanım kültürü ve geleneksel uygulamalar yaygındır.

M.Ö. döneme dayanan tarihi yapısı, kültürel zenginliği beraberinde getirmiştir. Coğrafi konumu itibarıyla de, dikkat çeken yörede bu zenginlik daha da artmıştır. İç Anadolu Bölgesi'nin bir diğer ili Kayseri ile Akdeniz Bölgesi'ne bağlı Kahramanmaraş ili ile, Doğu Anadolu Bölgesi'ne bağlı Malatya ili sınır komşularıdır.

Tüm bu olgular ve bazı bilimsel çalışmalar yörenin bitki kullanım kültürünün zenginliği hakkında fikir vermiştir. Ancak bu zamana kadar yörede genel bir etnobotanik çalışma yapılmamıştır. 2022-2024 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmamız, yörenin genel etnobotanisi ile ilgili ilk çalışma olup, özgün niteliktedir.

Yörede yaptığımız çalışma sonucunda halk arasında kullanılan, 37 familyaya ait 91 takson tespit edilmiştir. Çalışmada tespit edilen 37 familyadan, en fazla takson sayısına sahip ilk 5

familiya sırasıyla, Asteraceae (13), Rosaceae (11), Lamiaceae (9), Fabaceae (5), Polygonaceae (4) familyalarıdır (Şekil 5.2). En çok kullanımı tespit edilen bu ilk 5 familyanın çalışma alanımıza yakın yerlerdeki çalışmalarda da ön plana çıktığı görülmüştür (Tetik 2011; Korkmaz ve Alpaslan 2012; Kurnaz Karagöz 2013, Özdemir 2019, Korkmaz ve Karakurt 2014). Kurnaz Karagöz (2013) tarafından Suşehri (Sivas) yöresinde yapılan çalışmada, Asteraceae ve Rosaceae 14 takson, %11,2 ile, Fabaceae ve Apiaceae 8 takson %6,4 ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca Özdemir (2019)'in, Erbaa (Tokat) ilçesindeki çalışmasında elde ettiği bulgularda, en çok kullanımı olan familyalar (Asteraceae 15 takson, Rosaceae 15 takson, Fabaceae 15 takson ve Lamiaceae 8 takson) ile de, örtüşmektedir. Malatya ilinde yapılan etnobotanik bir çalışmada Tetik (2011), en çok kullanımı olan ilk 5 familya olarak, Asteraceae (26 takson), Lamiaceae (21 takson), Rosaceae (13 takson), Fabaceae (9 takson), Apiaceae (8 takson) familyalarını kayıt altına almış ve bu bulgular çalışmamızla familya sayılarının yönünden benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Şekil 5.2: En fazla takson sayısına sahip ilk 5 familyanın oransal dağılımı.

Gürün’de yaptığımız çalışmamız sonucunda elde ettiğimiz bulgular, yöreye yakın olan, iklim, bitki örtüsü ve kültürel alanlarda benzerlik gösteren bölgelerdeki çalışmalarla karşılaştırılarak, Tablo 5.1’de sunulmuştur.

Tablo 5.1: Yöreye yakın yerlerdeki çalışmalar ile karşılaştırılması.

Bitki Kullanım Alanları	Kürecik (Malatya) Yeşil (2007)	Ergan Dağı (Erzincan) Korkmaz ve Alpaslan (2012)	Suşehri (Sivas) Karagöz (2013)	Erbaa (Tokat) Özdemir (2019)	Gürün (Sivas) Somuncu (2024)
Tıbbi	45	56	68	57	55
Gıda	60	82	63	51	46
Yakacak	16	6		10	6
El sanatları					11
Hayvan yemi	24	22	28	19	11
Nazarlık				4	3
Kök boya	16			3	4
Kozmetik			1		1
Oyuncak				1	1
Eşya		4	19	5	1
Süs		3	5		3
Baharat	13			7	3
Çay	13				10
Diğer	28		10	6	

Çevre yörelerdeki çalışmaların sayısal verileri incelendiğinde (Tablo 5.1), çalışmamıza benzerlik görülmektedir. Ancak çalışmamızın diğer çalışmalardan ayrıldığı 2 alan, el sanatları ve kozmetik olmuştur. Kullanım sayısına bakıldığında, çalışmamız ile daha fazla takson bu iki alanda kayıt altına alınmıştır.

Çalışmamıza konu olan taksonların, doğal ve kültür bitkileri olarak sınıflandırılmış hali Tablo 5.2’de sunulmuştur. 60 takson doğal bitki, 31 takson ise kültür bitkisidir.

Tablo 5.2: Yörede Kullanımı Araştırılan doğal bitkiler ve kültür bitkileri.

DOĞAL BİTKİLER	KÜLTÜR BİTKİLERİ
<i>Acantholimon puberulum</i> Boiss.&Balansa	<i>Allium cepa</i> L.
<i>Achillea millefolium</i> L.	<i>Allium sativum</i> L.
<i>Althea officinalis</i> L.	<i>Apium graveolens</i> L.
<i>Arctium minus</i> L.	<i>Brassica elongata</i> Enrh.
<i>Artemisia taurica</i> Willd.	<i>Brassica oleracea</i> L.
<i>Astragalus microcephalus</i> Willd.	<i>Capsicum annuum</i> L.
<i>Asyneuma virgatum</i> (Labill.) Bornm.	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.
<i>Berberis crataegina</i> DC.	<i>Cicer arietinum</i> L.
<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll.	<i>Cydonia oblonga</i> L.
<i>Chenopodium album</i> L.	<i>Dianthus barbatus</i> L.
<i>Chenopodium foliosum</i> (Moench) Asch.	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.
<i>Cichorium inthybus</i> L.	<i>Fragaria × ananassa</i> (Duchesne ex W.)
<i>Crataegus orientalis</i> subsp. <i>szovitsii</i> (Pojark.) K.I.Chr.	<i>Juglans regia</i> L.
<i>Crocus cancellatus</i> subsp. <i>damascenus</i> (Herb.) B. Mathew	<i>Medicago sativa</i> L.
<i>Cyanus segetum</i> L.	<i>Mentha x piperita</i> L.
<i>Cyclotrichium niveum</i> (Boiss) Manden&Scheng.	<i>Morus alba</i> L.
<i>Descurainia Sophia</i> L.	<i>Ocimum basilicum</i> L.
<i>Echinops phaeocephalus</i> L.	<i>Onobrychis oxyodonta</i> Boiss.
<i>Equisetum giganteum</i> L.	<i>Persica vulgaris</i> Will.
<i>Euphorbia macroclada</i> Boiss.	<i>Populus alba</i> L.
<i>Ferula orientalis</i> L.	<i>Prunus armeniaca</i> L.
<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>rupestris</i> (Hauskn.) Browicz	<i>Prunus avium</i> L.
<i>Geranium tuberosum</i> L.	<i>Rosa gallica</i> L.
<i>Gundelia tournefortii</i> L.	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.
<i>Helianthus tuberosus</i> L.	<i>Salix alba</i> L.
<i>Helichrysum armenium</i> L.	<i>Solanum melongena</i> L.
<i>Hyoscyamus niger</i> L.	<i>Tilia tomentosa</i> Moench.
<i>Hypericum perforatum</i> L.	<i>Triticum aestivum</i> L.
<i>İris persica</i> L.	<i>Viola odorata</i> L.
<i>Lactuca serriola</i> L.	<i>Vitis vinifera</i> L.
<i>Macrotomia densiflora</i> (Ledeb.) McBride	<i>Zea mays</i> L.
<i>Malva sylvestris</i> L.	
<i>Matricaria chamomilla</i> L.	
<i>Mentha longifolia</i> L.	

Tablo 5.2: (devam)

DOĞAL BİTKİLER

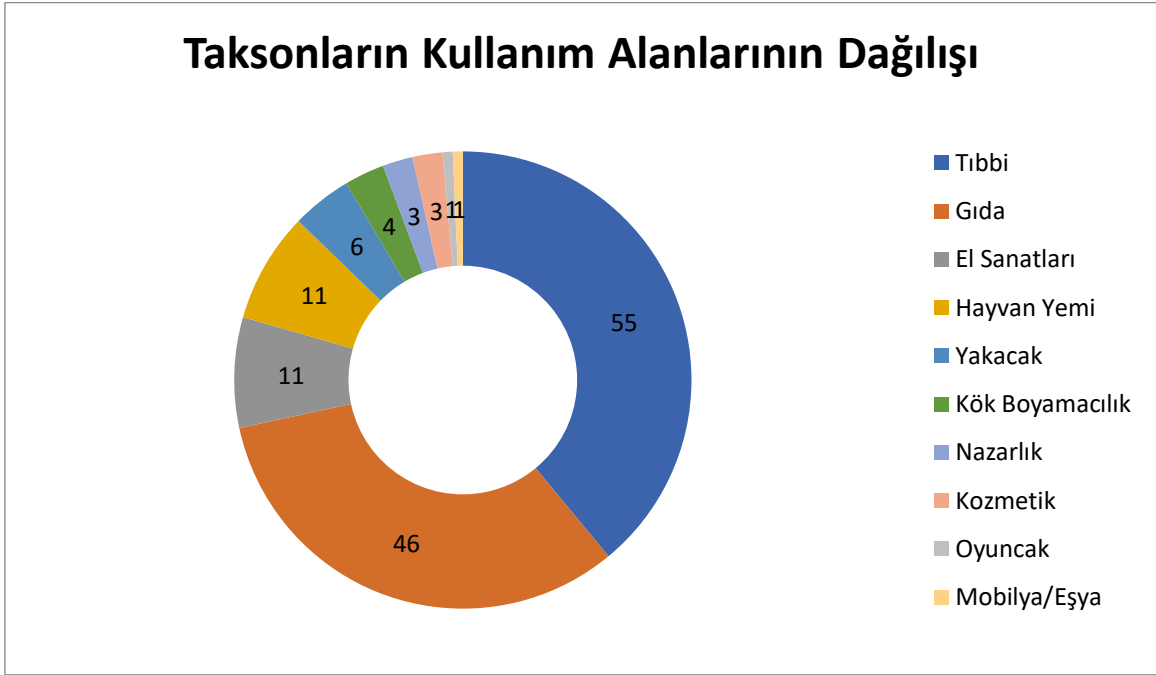
Morina persica L.
Ononis spinosa L.
Onopordum acanthium L.
Origanum vulgare L. subsp. *gracile* (K.Koch) letsw.
Papaver rhoeas L.
Peganum harmala L.
Pelargonium endlicherianum Fenzl
Phragmites australis (Cav.) Trin. Ex steud.
Pimpinella enguezekensis Yıldırım, Akalın&Yeşil
Plantago lanceolata L.
Polygonum aviculare L.
Polygonum cognatum Meissn.
Potentilla speciosa L.
Rhus coriaria L.
Rosa canina L.
Rumex crispus L.
Rumex crispus L.
Sambucus nigra L.
Scutellaria orientalis L.
Sideritis libonatica L.
Teucrium chamaedrys L.
Thymus haussknechtii Velen.
Tragopogon reticulatus L.
Urtica dioica L.
Verbascum asperuloides Hub.-Mor.
Viburnum opulus L.

Tabloya bakıldığında doğal bitkilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu veri, halkın doğal bitkileri, yetişme ortamının şartlarına rağmen, günlük yaşamında daha çok kullandığını göstermektedir.

Yörenin bitki çeşitliliği ile birlikte sosyolojik yapısının da etkili olduğu etnobotanik alanındaki zenginlik, çalışmamız ile gözlemlenmiştir. İncelenen 91 taksonun birçoğunun birden fazla alanda kullanılıyor olması da farklı bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Yörede 8 alanda bitkilerin geleneksel olarak kullanımlarının devam ettiği gözlemlenmiştir. Tıbbi, el

sanatları, gıda, yakacak, nazarlık, hayvan yemi, kök boyamacılık ve kozmetik alanlarındaki kullanımlar kayıt altına alınmıştır.

Şekil 5.3: Taksonların kullanım alanlarının dağılışı.

İncelenen 91 taksondan bazılarının, birden çok kullanım şekli ve farklı alanlarda kullanımı mevcuttur. Örneğin *Morus alba* (Ak dut), tıbbi (insan ve hayvan hastalıklarında), gıda (pekmez, pestil, kuruyemiş) ve el sanatları (müzik aleti yapımı, saklama kabı yapımı) alanlarında birden fazla kullanım şekline sahiptir. Bu alanlar ve kullanılan takson sayıları; tıbbi (55 takson), gıda (46 takson), el sanatları (11 takson), hayvan yemi (11 takson), yakacak (6 takson), kök boyamacılık (4 takson), nazarlık ve kozmetik (3'er takson), oyuncak (1) ve mobilya/eşya (1) olarak tespit edilmiştir. Bu taksonlar ve kullanım alanları Tablo 5.3'te belirtilmiştir.

Tablo 5.3: Gürün’de geleneksel kullanımını tespit edilen bazı bitkiler.

Familiya	Takson	Yöresel Adı	Kullanım Amacı
Adoxaceae	<i>Sambucus nigra</i> L.	İt üzümü	Kök boya
	<i>Viburnum opulus</i> L.	Girebolu	Tıbbi
Amaranthaceae	<i>Chenopodium foliosum</i> (Moench) Asch.	Dağ çileği	Gıda
	<i>Chenopodium album</i> L.	Sirken otu	Tıbbi
	<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll	Kocabaş, pancar	Gıda, tıbbi
Amaryllidaceae	<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	Gıda, tıbbi
Amaryllidaceae	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak	Gıda, tıbbi
Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak	Gıda
Apiaceae	<i>Ferula orientalis</i> L.	Çakşır	Tıbbi
	<i>Pimpinella enguezekensis</i> Yıldırım, Akalın&Yeşil	Ezeltere	Tıbbi
	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	Gıda, tıbbi
Asteraceae	<i>Helichrysum armenium</i> L.	Sarı ot, altınotu	Tıbbi
	<i>Achillea millefolium</i> L.	Civan perçemi	Tıbbi
	<i>Lactuca serriola</i> L.	Tavşan otu	Hayvan yemi
	<i>Cichorium inthybus</i> L.	Süpürgelik	El sanatları
	<i>Onopordum acanthium</i> L.	Kangal	Tıbbi
	<i>Gundelia tournefortii</i> L.	Kenger	Gıda, tıbbi
	<i>Arctium minus</i> L.	Kabalak	Tıbbi
	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	Papatya	Tıbbi
	<i>Echinops phaeocephalus</i> L.	Topuz	Gıda
	<i>Artemisia taurica</i> Willd.	Yavşan, yavşan otu	El sanatı, tıbbi
	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	Gıda, tıbbi
	<i>Tragopogon reticulatus</i> L.	Yemlik	Gıda
<i>Cyanus segetum</i> L.	Peygamber çiçeği	Hayvan yemi	
Berberidaceae	<i>Berberis crataegina</i> DC.	Karamuk	Gıda, tıbbi, kök boya, el sanatı
Brassicaceae	<i>Descurainia sophia</i> L.	Süpürge otu	El sanatları
	<i>Brassica elongata</i> Enrh.	Şalgam	Gıda, tıbbi
	<i>Brassica oleracea</i> L.	Kara lahana	Gıda
Boraginaceae	<i>Macrotomia densiflora</i> (Ledeb.) McBride	Ennik, kızılanık	Kozmetik, kök boya
Campanulaceae	<i>Asyneuma virgatum</i> (Labill.) Bornm.	Çalı	El sanatları
Caprifoliaceae	<i>Morina persica</i> L.	Eşek çiçeği, dağ çiçeği	Gıda-reçel
Caryophyllaceae	<i>Dianthus barbatus</i> L.	Hüsnüyusuf	Süs

Tablo 5.3: (devam)

Familiya	Takson	Yöresel Adı	Kullanım Amacı
Elaeagnaceae	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde, yemişen	ıda, tıbbi
Equisetaceae	<i>Equisetum giganteum</i> L.	Kilit otu	Tıbbi
Euphorbiaceae	<i>Euphorbia macroclada</i> Boiss.	Sütleğen	Tıbbi
Fabaceae	<i>Ononis spinosa</i> L.	Kayışkiran	Tıbbi
	<i>Astragalus microcephalus</i> Willd.	Keven	Yakacak, yem
	<i>Cicer arietinum</i> L.	Nohut	Gıda
	<i>Onobrychis oxyodonta</i> Boiss.	Göreng	Hayvan yemi
	<i>Medicago sativa</i> L.	Yonca	Hayvan yemi
Geraniaceae	<i>Pelargonium endlicherianum</i> Fenzl.	Solucan otu	Tıbbi
	<i>Geranium tuberosum</i> L.	Süt otu	Hayvan yemi
Hypericaceae	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Kantaron	Tıbbi
Iridaceae	<i>Crocus cancellatus</i> subsp. <i>damascenus</i> (Herb.) B. Mathew	Çiğdem	Gıda
	<i>Iris persica</i> L.	Navruz	Gıda, kozmetik
Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	Gıda, el sanatı, tıbbi
Lamiaceae	<i>Sideritis libonatica</i> L.	Dağ çayı	Gıda, tıbbi
	<i>Mentha x piperita</i> L.	Nane	Gıda, tıbbi
	<i>Thymus haussknechtii</i> Velen.	Kekik	Gıda, tıbbi
	<i>Teucrium chamaedrys</i> L.	Mayasıl otu	Tıbbi
	<i>Scutellaria orientalis</i> L.	Çağıldak	Tıbbi
	<i>Mentha longifolia</i> L.	Yarpuz	Tıbbi
	<i>Ocimum basilimum</i> L.	Reyhan	Gıda, tıbbi
	<i>Origanum vulgare</i> L.	Anık	Gıda, tıbbi
	<i>Cyclotrichium niveum</i> (Boiss) Manden&Scheng.	Kıraç nanesi	Tıbbi
Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegömece	Gıda, tıbbi
	<i>Althea officinalis</i> L.	Ölü çiçeği	Tıbbi
	<i>Tilia tomentosa</i> Moench.	Ihlamur	Gıda, tıbbi
Moraceae	<i>Morus alba</i> L.	Dut	Gıda, tıbbi, el sanatı, yem
	<i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i>	İt inciri	Gıda
Nitrariaceae	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik	Nazarlık
Papaveraceae	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik	Tıbbi

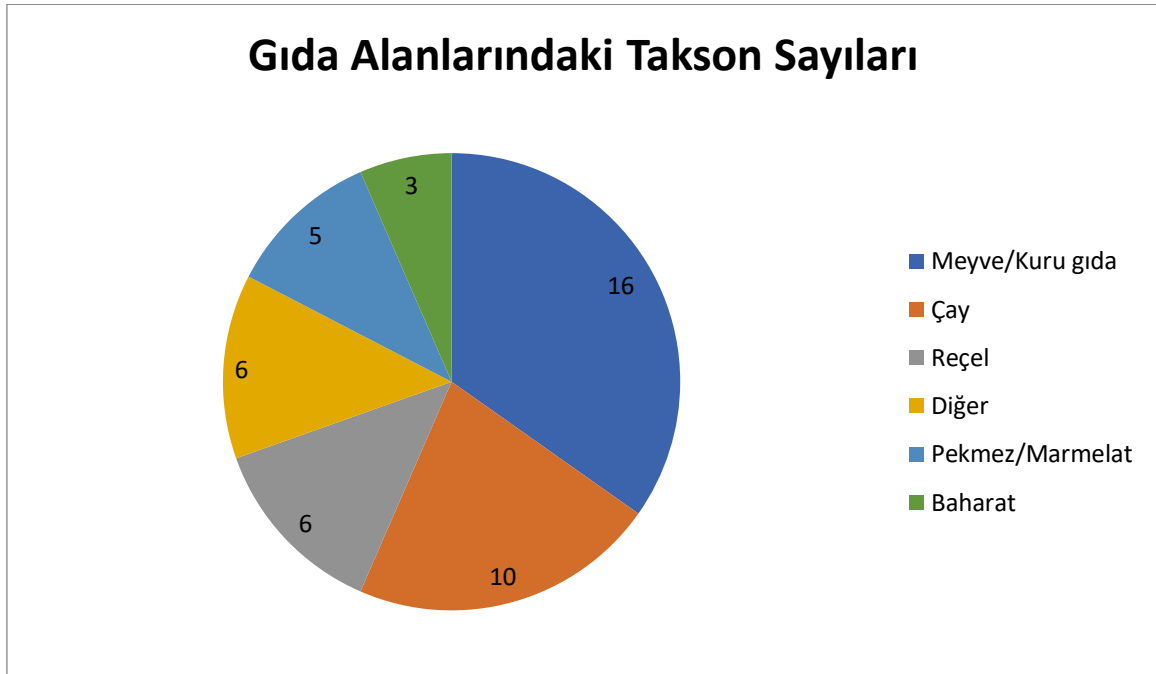
Tablo 5.3: (devam)

Familya	Takson	Yöresel Adı	Kullanım Amacı
Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Kırksinirotu	Tıbbi
Plumbaginaceae	<i>Acantholimon puberulum</i> Boiss. & Balansa	Gındık	Yakacak, nazarlık
Poaceae	<i>Triticum aestivum</i> L.	Buğday	Gıda
	<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Treen ex. Steud	Kamış	El sanatları
	<i>Zea mays</i> L.	Mısır	Gıda, tıbbi
Polygonaceae	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Akbun otu	Süpürge
	<i>Rumex crispus</i> L.	Labada	Tıbbi, yem
	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzukulağı	Gıda
	<i>Polygonum cognatum</i> L.	Madımak	Gıda
Rosaceae	<i>Crataegus orientalis</i> subsp. <i>orientalis</i>	Koyun alıcı, alıç	Gıda, el sanatı
	<i>Cydonia oblonga</i> L.	Ayva	Gıda
	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.	Böğürtlen	Gıda
	<i>Rosa canina</i> L.	Civil	Gıda, tıbbi
	<i>Fragaria × ananassa</i> (Weston)	Çilek	Gıda
	Duchesne ex. Rozier		
	<i>Potentilla speciosa</i> L.	Guz otu	Tıbbi
	<i>Rosa gallica</i> L.	Gül	Gıda
	<i>Prunus armeniaca</i> L.	Erik, kayısı	Gıda, tıbbi, yakacak
	<i>Prunus avium</i> L.	Kiraz	Gıda, el sanatı
	<i>Persica vulgaris</i> Will.	Şeftali	Gıda
	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.	Vişne	Gıda
Salicaceae	<i>Populus alba</i> L.	Kavak	Yakacak
	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt	Tıbbi, yakacak
Scrophulariaceae	<i>Verbascum asperuloides</i> Hub.-Mor.	Yalangı	Tıbbi, yakacak
Solanaceae	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Kumacıktou	Tıbbi
	<i>Capsicum annum</i> L.	Biber	Gıda
	<i>Solanum melongena</i> L.	Patlıcan	Gıda
Urticaceae	<i>Urtica dioica</i> L.	Isırgan otu	Gıda, tıbbi
Violaceae	<i>Viola odorata</i> L.	Menekşe	Süs
Vitaceae	<i>Vitis vinifera</i> L.	Asma	Gıda, tıbbi

5.1 Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler

Yörede doğal bitkilerden, gıda olarak fazlaca yararlanıldığı gözlemlenmiştir. Geleneksel bir kültür haline gelmiş bazı uygulamalar, çoğunlukla doğal bitki kullanımlarında gözlenmektedir. Çalışmada toplam 46 taksonun gıda olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yemeği yapılıp tüketilen, doğal haliyle tüketilen, baharat olarak kullanılan, yağı veya suyu çıkarılıp kullanılan, tohumu tüketilen, çiçekleri yenen, çayı yapılan, reçeli, pekmezi ve marmelatı yapılan, meşrubat yapılan ayrıca kuru olarak tüketilen bitkiler, kullanım açısından çeşitlilik göstermektedir.

Şekil 5.4: Bitkilerin kullanıldığı gıda alanları.

Yörede bitkilerin gıda amaçlı kullanımı oldukça yaygındır. Kültür bitkilerinin bilinen kullanımlarının yanı sıra, doğal bitkilerin gıda olarak kullanımı da dikkat çekici ölçüde yaygındır. Geleneksel kullanım yöntemleri ile *Morus alba*, *Prunus armeniaca*, *Rosa gallica*, *Morina persica*, *Fragaria × ananassa*, *Rubus sanctus*, *Gundelia tournefortii* taksonları UV (Kullanım değeri) açısından ön plana çıkmaktadır.

Morus alba (Ak dut), yörede geleneksel kullanımı en yaygın olan tür olarak kayıtlara geçmiştir. Tıbbi, gıda, el sanatları ve hayvan yemi alanlarında 10 farklı kullanımı ile dikkat

çekmektedir. Yöreye özgü olan, coğrafi işaretli ürün 'dut pekmezi' nin yapıldığı bitkidir. Yörede hemen herkesin tükettiği pekmez, doğal olarak üretilen, hiçbir katkı maddesi kullanılmadan ve sadece güneş ışığından yararlanarak yapılmaktadır (Şekil 5.5)

Şekil 5.5: Kaynatılan dut meyvelerinin süzülerek güneşte bekletilmesi.

Prunus armeniaca (kayısı), yörenin kullanım değeri yüksek olan bir diğer bitkisidir. Bitki yörede yetiştirilmekte, tıbbi, gıda ve yakacak alanlarında kullanılmaktadır. Meyvelerinin taze iken tüketiminin yanında, kurutularak tüketimi, reçel yapımı ve çekirdeklerinin kuruyemiş olarak tüketimi yaygındır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6: Kayısı kurutulması, çekirdek ve kayısı meyvesi.

Rosa gallica (göl), reçeli ve meşrubatı yapılan bir türdür. Çiçek yapraklarından meşrubat ve reçel yapılır. Bu bitkiye ait yaygın bir kullanım şeklidir. Çiçek yaprakları su ile bir cam kavanoza konularak, limontuzu eklenip, güneşte bekletmek suretiyle meşrubat oluşumu sağlanmaktadır. (Şekil 5.7)

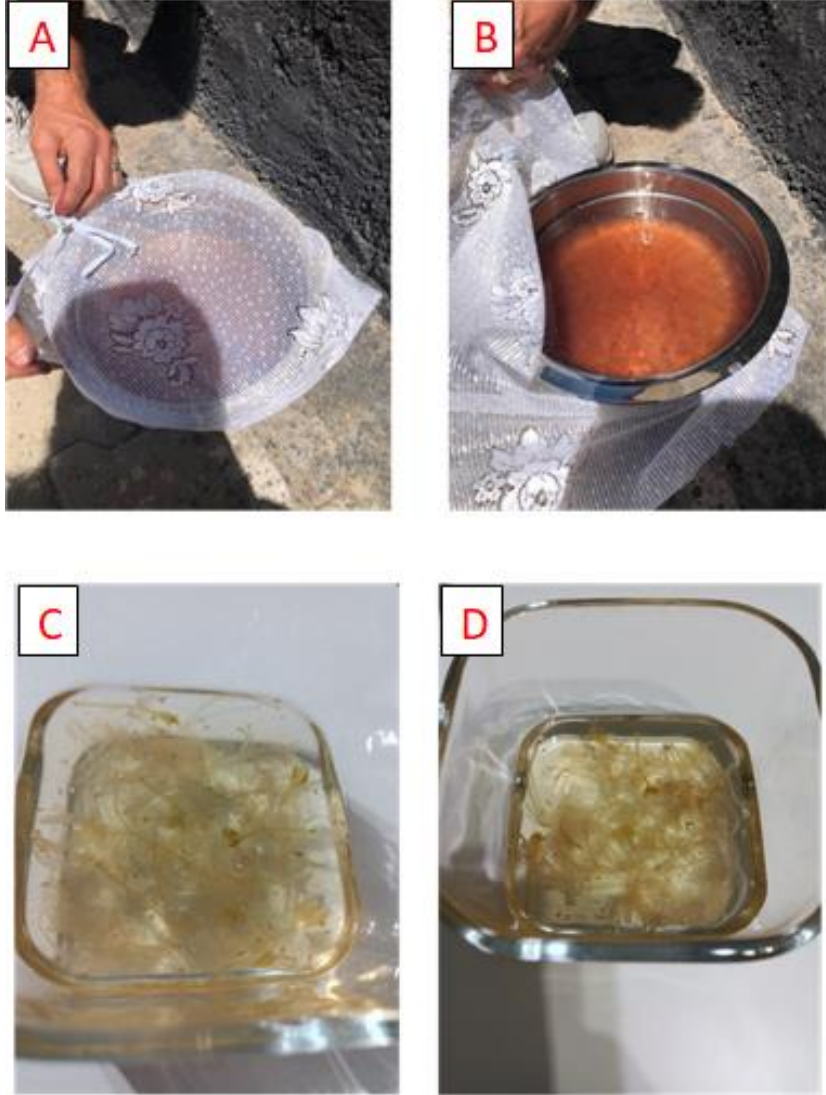
Şekil 5.7: Göl yapraklarından meşrubat yapımı.

Morina persica, halk arasında 'eşek çiçeği, dağ çiçeği' isimleri ile bilinmektedir. Gıda olarak kullanılan türler arasında yer alan doğal tür, halkın reçel yaparak tükettiği bir bitki olarak kayıt altına alınmıştır. Bitkinin çiçekleri toplanarak, reçel yapılmaktadır. Kaynak kişilerden alınan bilgiye göre, uzun yıllar öncesine dayanan bir kullanım kültürü olduğu bilinmektedir. Bitkinin çiçekleri toplandıktan sonra (Şekil 5.8) temizlenir.

Şekil 5.8: Toplanan çiçeklerin temizlenmesi.

Temizlenen çiçeklerden, klasik yöntemlerle sadece pancar şekeri kullanılarak reçel yapılmaktadır. Kıvam ve lezzet oluşumu amacıyla güneşte bekletilmektedir (Şekil 5.9).

Şekil 5.9: A-B: Kaynatılmış *Morina persica* çiçeklerinin güneş altında bekletilmesi.
C-D: Elde edilen reçel.

Morina persica türünün çiçeklerinden yapılan reçeli, halkın günlük yaşamında tükettiği bilinmektedir. Bitkilerden yapılan reçellerin, Türk Gıda Kodeksine göre belli şartları taşıması gerekmektedir. Yörede yapılan bu reçel, literatür taramalarında tespit edilememiştir. İlk defa kayıt altına alınmaktadır.

İlkbahar ile birlikte, doğal olarak yetişen *Gundelia tournefortii* (kenger), taze gövdesi soyularak gıda olarak tüketilmektedir. Son döneminde bitkinin gövdesinde barındırdığı lateks, özel yöntemlerle alınır ve sakız üretilir. Sakızın yöre içinde ticareti yapılmaktadır. Ayrıca tohumundan kahve yapılır ve hem gıda hem tıbbi amaçla tüketilir. (Şekil 5.10)

Şekil 5.10: *Gundelia torunefortii* kullanım şekilleri.

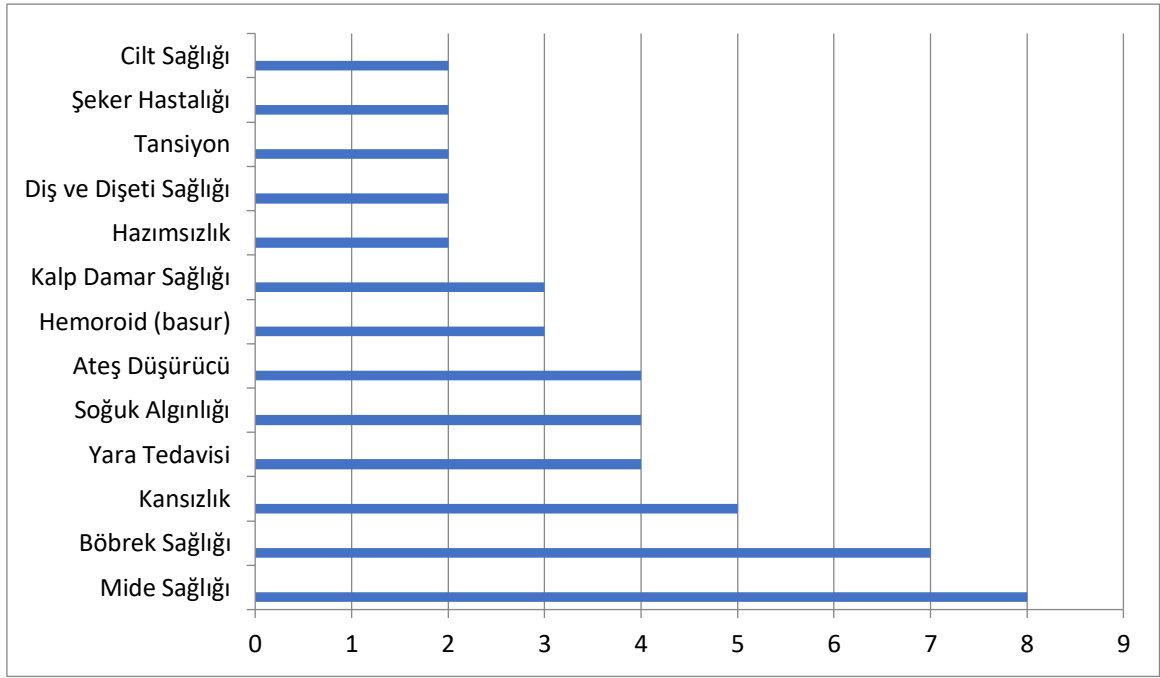
Tablo 5.4: Gıda olarak kullanılan taksonların kullanım değerleri (UV).

TAKSON ADI	GIDA ATIF SAYISI	UV - KULLANIM DEĞERİ
<i>Morus alba</i>	155	0,90
<i>Prunus armeniaca</i>	139	0,80
<i>Rosa gallica</i>	134	0,77
<i>Morina persica</i>	129	0,75
<i>Fragaria × ananassa</i>	113	0,65
<i>Rubus sanctus</i>	111	0,64
<i>Gundelia tournefortii</i>	110	0,63

5.2 Tıbbi Amaçla Kullanılan Bitkiler

Yörenin tarihi geçmişi, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması ve bitki çeşitliliği, etnobotanik zenginliğe yol açmıştır. Geleneksel bitki kullanım kültürü oldukça gelişmiş olan yörede bitkiler çoğunlukla tıbbi alanda kullanılmış. İnsan hastalıklarının tedavisinde fazlaca kullanımın yanında, hayvanhastalıklarında da bitkiler kullanılmıştır. Bu kültür günümüzde de devam etmektedir. Çalışmamız ile 91 taksonun 50 tanesinin insan hastalıklarında, 5 tanesinin de hayvan hastalıklarında kullanıldığı tespit edilmiştir.

İnsan hastalıklarında bitki kullanımı, yörede oldukça yaygındır. Geleneksel kullanım kültürü çeşitlilik göstermektedir. Bitki çeşitliliği, tarihi derinlik ve coğrafi konum yöredeki etnobotanik kültür çeşitliliğinin başlıca nedenlerindedir. Yörede geçmişten günümüze bazı geleneksel uygulamaları bilen, halk hekimi olarak adlandırılan kişilerce bazı tedavi yöntemleri uygulanmaktadır. Bu kapsamda, insan hastalıklarının tedavisinde 50 taksonun kullanıldığı tespit edilmiştir. Mide ve böbrek sağlığı, kansızlık ve yara tedavisi, soğuk algınlığı, ateş düşürücü, hemoroid (basur) rahatsızlığı, hazımsızlık, diş ve dişeti sağlığı, tansiyon, şeker hastalığı ve cilt sağlığında, bitkilerden yararlandığı kayıt altına alınmıştır (Şekil 5.11).

Şekil 5.11: İnsan hastalıkları ve kullanılan takson sayıları.

Çalışmamızda tıbbi amaçla kullanımı kayıt altına alınan taksonlar için UV (Kullanım değerleri) hesaplanarak Tablo 5.5’de belirtilmiştir.

Tablo 5.5: Tıbbi alanda kullanılan taksonların kullanım değerleri (UV).

TAKSON	TIBBİ ATIF SAYISI	UV DEĞERİ
<i>Urtica dioica</i>	125	0,72
<i>Thymus haussknechtii</i>	114	0,66
<i>Plantago lanceolata</i>	109	0,63
<i>Hypericum perforatum</i>	105	0,61
<i>Gundelia tournefortii</i>	103	0,60
<i>Althaea officinalis</i>	92	0,53
<i>Rosa canina</i>	90	0,52
<i>Mentha x piperita</i>	89	0,52
<i>Malva sylvestris</i>	88	0,51
<i>Pelargonium endlicherianum</i>	88	0,51

Yörede hayvan hastalıklarının tedavisinde, *Rumex crispus* L., *Morus alba* L., *Geranium tuberosum* L., *Equisetum giganteum* L., *Cyanus segetum* L. taksonlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. *Rumex crispus* L. türünün, hayvanların vücutlarında oluşan yaraların tedavisinde tohumları kullanılmaktadır. *Equisetum giganteum* L. türü, idrar yollarında enfeksiyon olan hayvanlara, kaynatılıp suyu içirilerek tedavide kullanılmaktadır.

Geranium tuberosum L. ve *Cyanus segetum* L. türleri, yeni doğum yapmış hayvanların süt problemi çektiği dönemlerde süt artırıcı yem olarak kullanılmaktadır. *Morus alba* L. türünün ise kurutulmuş meyvelerinin kaynatılıp suyunun süzülmesi ile elde edilen posanın, ineklerde oluşan ödemın giderilmesi amacıyla, ödem olan bölgeye kompres yapılarak kullanıldığı bilinmektedir.

5.3 El Sanatlarında Kullanılan Bitkiler

El sanatlarında bitki kullanımının belli çerçevede olduğu görülmektedir. Süpürge yapımı başta olmak üzere, kabza, müzik aleti, saklama kabı, su kapları vb. mutfak malzemeleri, baston ve yün eğirmek için çubuk gibi günlük yaşam ürünleri yapıldığı tespit edilmiştir.

Halkın en çok kullandığı eşyalardan biri olan süpürge, hala güncelliğini korumakta ve bu ürünün yapımında yörede 5 taksonun kullanıldığı belirlenmiştir. Bu taksonlar; *Cichorium inthibus*, *Artemisia taurica*, *Descurainia sophia*, *Asyneuma virgatum*, *Polygonum aviculare* olarak kayıtlara geçmiştir. Doğal türlerden olan bu taksonlardan yapılan süpürgeler, dayanıklılıklarına ve işlevselliklerine göre farklı mekanlarda kullanılmaktadır.

Yöresel çalgılar davul ve zurna, geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Davul kasnağı ve zurna gövdesi ceviz (*Juglance regia*) ağacından yapılmaktadır. Zurnanın ses çıkaran aparatı ise kamıştan (*Phragmites australis*) yapılmaktadır. Ayrıca yörede bağlama yapımı mevcuttur. Dut ağacı (*Morus alba*) ise bağlama yapımında tercih edilen bitki olmuştur. Dut ağacından saklama kabı 'boduç' ve ölçü kabı 'külek' yapılmaktadır (Şekil 5.12). Boduç su kabı olarak kullanılmaktadır. Suyun sıcaklık derecesini korumaktadır. Ayrıca tereyağı saklamak için de kullanılmaktadır. Külek ise buğday ölçmede kullanılmaktadır. Yörede mobilya yapımı eski dönemlerdeki kadar yaygın olmasa da birkaç el sanatı ustası tarafından, ceviz (*Juglance regia*) ağacından mobilya ve ev eşyası yapılmaktadır.

Şekil 5.12: Dut ağacından yapılan saklama kabı boduç ve bağlama gövdesi.

5.4 Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler

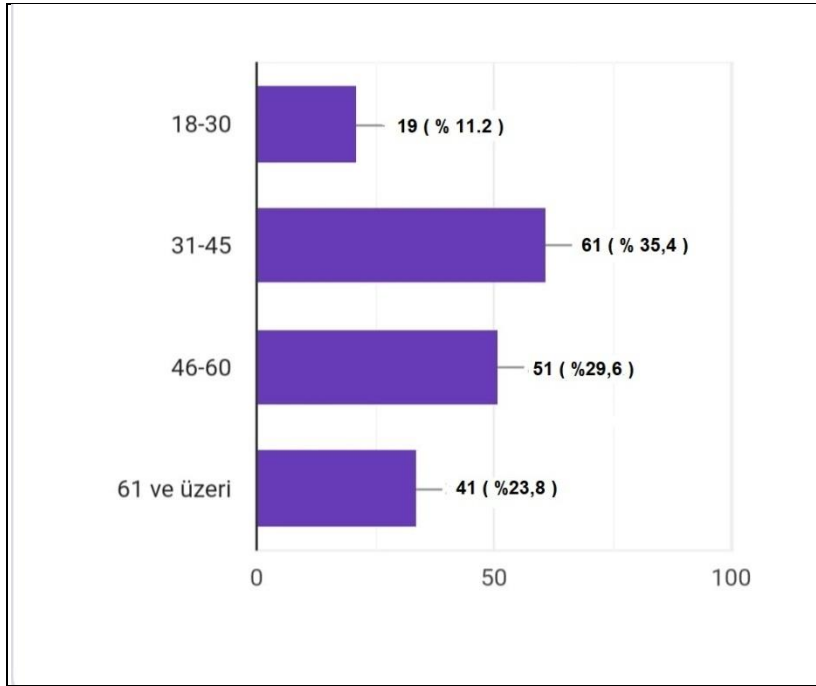
Gürün ilçesi kırsal yerleşim yerlerinde hala yakacak olarak kullanılmakta olan taksonlar, *Astragalus microcephalus*, *Acantholimon puberulum*, *Prunus armeniaca*, *Populus alba*, *Salix alba*, *Verbascum asperuloides* olarak tespit edilmiştir. Bu taksonlardan dikkat çekici olanı, *Prunus armeniaca* (kayısı) türüdür. Bir kültür bitkisi olan ve meyve ağacı olan bu bitki, mangallarda kömür yerine kullanılmaktadır. Ayrıca kömür sobasında, ısı değeri yüksek bir ağaç olduğu için kullanılmaktadır. Diğer taksonlar, genelde kömürün tutuşmasına yardımcı olmak veya yöresel bir pişirme aracı olan tandırları yakmak amacıyla kullanılmaktadır.

5.5 Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitkiler

Tarım ve hayvancılıkla geçimin yaygın olduğu yörede, ağırlıklı olarak büyükbaş hayvan beslenmektedir. Arazinin elverişli olduğu alanlarda ve daha çok kırsal yerleşim yerlerinde hayvan yemi olarak kullanılan ürünler çeşitlilik göstermektedir. Geçmişten günümüze kalan uygulamaların çoğu devam etmektedir. Yörede *Lactuca serriola*, *Cichorium inthybus*, *Cyanus segetum*, *Astragalus microcephalus*, *Onobrychis oxyodonta*, *Medicago sativa*, *Geranium tuberosum*, *Morus alba*, *Acantholimon puberulum*, *Rumex crispus*, *Verbascum asperuloides* taksonları hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Bu taksonlardan *Morus alba* (Dut)'nın meyveleri kaynatılarak suyu süzülür ve elde edilen posası (Yöresel adıyla 'şiğ') hayvan yemi olarak kullanılır. Dikenli türlerden olan *Acantholimon puberulum* ve *Astragalus microcephalus* taksonlarının, dikenlerinin ateşte yakılarak köreltildiği ve açık arazide istiflendiği tespit edilmiştir. Kış mevsiminde bu bitkilerin, yağmur ve kar ile yumuşaması sağlandıktan sonra öğütülerek hayvan yemi yapıldığı belirlenmiştir.

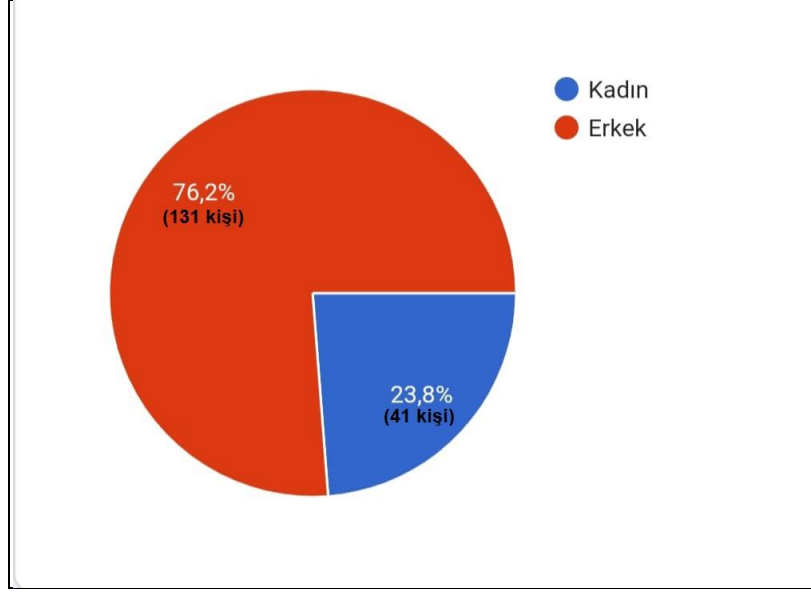
5.6 Anket Uygulaması

172 kişi ile online anket çalışması yapılmıştır. 125 erkek, 39 kadın ve tercih belirtmeyen 8 katılımcı soruları cevaplamıştır. Kaynak kişilerin meslekleri, 9 akademisyen, 25 emekli, 25 çiftçi, 13 esnaf, 15 işçi, 26 memur, 11 serbest meslek ve 48 ev hanımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılandırılmış bu yöntemle herkese aynı sorular sorulmuştur. Cevaplayıcılara, Gürün yöresinde hangi mahalle veya köyden katılım sağladığı ile birlikte, tıbbi amaçla kullandıkları bitkiler, gıda (reçel ve pekmez) amacıyla kullandıkları bitkiler, yakacak, süpürge yapımı, nazarlık ve kök boyamacılıkta kullandıkları bitkiler sorulmuştur.

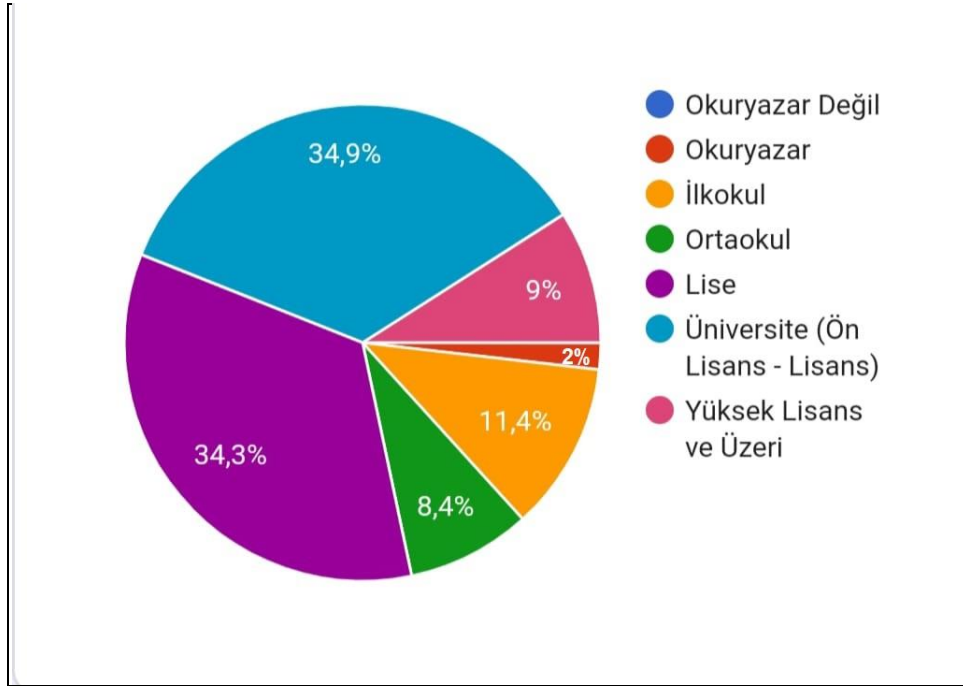
Şekil 5.13: Ankete katılanların yaş aralığı dağılımı.

Yöre halkı ile çevrimiçi olarak yaptığımız anketimize 172 kişi katılmıştır. İleri yaş grubu için dijital ortamı kullanmak dezavantaj olsa da, genç yakınlarından yardım alarak cevaplamaları sağlanmıştır. Genel olarak etnobotanik bilgi ve uygulamalara hakim olan kişilerin katıldığı tespit edilmiştir. Yörenin sosyo-kültürel yapısı, iklim ve bitki örtüsü, farklı yaş gruplarının geleneksel uygulamalara hakim olduğunu da kısmen kanıtlamaktadır. Ayrıca konunun anlatılması ile ilgisini yoğunlaştıran halkın verdiği cevaplar da bunu göstermiştir.

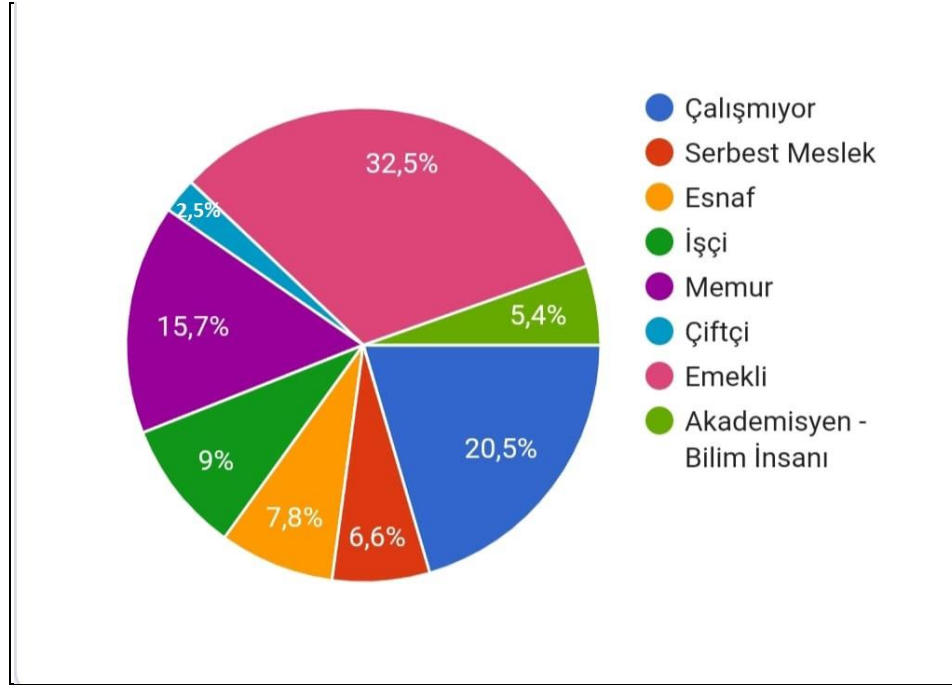
Şekil 5.14: Ankete katılanların cinsiyet dağılımı.

Yöre halkından ankete katılım çoğunlukla erkekler tarafından olmuştur. Bunun farklı sebepleri gözlenmekle beraber, teknoloji kullanımının erkekler arasında daha yaygın olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, arazide daha fazla bulunan, tarım ve hayvancılık konusunda bitkilerle daha fazla ilişkili olan kesimin erkekler olmasının da etkisinin olduğu görülmektedir.

Şekil 5.15: Ankete katılanların eğitim düzeyi dağılımı.

Çevrimiçi yapılan ankete katılım, eğitim düzeyi lise ve lisans düzeyinde daha çok olmuştur. Konuya ilginin, eğitim düzeyi yükseldikçe arttığını söylemek mümkün olmaktadır. Geleneksel bilgi ve uygulamaları, bilimsel çalışmalarla desteklemek isteyen bir kitlenin olduğunu da göstermektedir. Ayrıca çalışmamız süresince, böyle bir çalışmaya yörenin ihtiyacı olduğunu vurgulayan ve azami derecede bilgi paylaşmak isteyen halkın tutumu da bunu göstermektedir.

Şekil 5.16: Ankete katılanların meslek dağılımı.

Anketimize birçok meslek grubundan katılım sağlandığı görülmektedir. Yöresel ürün ticareti yapan, aktar olarak esnafılık yapan, çiftçilik faaliyeti ile ilgilenen ve akademik çalışmalarda bulunan kişilerin katılımı görülmüştür. Serbest meslek sahibi, ev hanımı, işçi ve memur kesimi de katılım sağlamıştır. Yöre halkının bitkilerle olan ilişkisinin genel olarak yüksek olduğu görülmektedir.

5.7 Kök Boyamacılık ve Kozmetik Alanında Kullanılan Bitkiler

Macrotomia densiflora türü, halk arasında, enik, anık, kızılanık gibi isimlerle bilinir. Kök boyamacılıkta kullanılmıştır. Bitkinin kökünden elde edilen boya kırmızı renktir. Genç yaştaki kızların, bitkinin köklerini tırnaklarına sürerek, günümüzde oje olarak bilinen makyajı yaptıkları, eskiden evlerde kullanılan gaz lambalarının içine bitkinin kökü batırılarak, kırmızı loş ışık elde edildiği ve şerbet denilen içeceğe kökünden temas ettirilerek kırmızı renk verildiği tespit edilmiştir.

Iris persica, güzel koku vermesi için odalarda vazo içerisinde bulundurulan bir tür olarak tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma Gürün ilçesinin etnobotanik özelliklerini tespit etmek ve geleneksel bitki kullanımına dair bilgi ve uygulamaları kayıt altına almak amacıyla yapılmıştır. Çalışmayı genel olarak değerlendirdiğimizde bölge halkının bitki kullanım kültürünün oldukça zengin olduğunu söyleyebiliriz. Yöre halkının bitkileri daha çok tıbbi alanda kullandığı, onu gıda ve yakacak kullanımlarının takip ettiği görülmüştür. Bununla birlikte, literatürde rastlanmayan yöreye has bazı uygulamalar tespit edilmiştir. *Morina persica* türüne ait reçel en belirgin bulgu olmuştur. Ayrıca *Macrotomia densiflora* türünün, kökünden elde edilen boyar maddenin oje olarak kullanılması, geçmişte gaz lambalarında renklendirici olarak kullanılması ve şerbet renklendirmede kullanılması önemli bulgular olarak tespit edilmiştir.

Yörenin kültürel zenginliğinin, tarihi değeri olan bilgi ve uygulamalarının yaşatılması ve bu mirasın korunması için çalışmalar yapılmalıdır. Gıda alanında, *Morina persica* türüne ait reçel ve *Macrotomia densiflora* türünün gıda renklendirici özelliği üzerine bilimsel çalışmalar yapılabilir. Diğer yörelerden ayrılan özellikleri ile tanınacak bir yöre olmasını sağlayabilecek bir kültür müzesi hayata geçirilebilir.

6. KAYNAKLAR

- Achour, S., Chebaibi, M., Essabouni, H., Bourhia, M., Ouahmane, L., Mohammad Salamatullah, A. ve Giesy, J. P. (2022). Ethnobotanical study of medicinal plants used as therapeutic agents to manage diseases of humans. *Evidence-Based Complementary ve Alternative Medicine*, (1), 4104772.
- Akan, H. (2015). Kahta (Adıyaman) merkezi ve Narince köyünün etnobotanik açıdan araştırılması. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 4(2), 219-248.
- Akan, H., Balos, M. M. ve Tel, A. Z. (2013). Birecik (Şanlıurfa) yöresindeki bazı baklagil bitkilerin etnobotanik özellikleri. *ADYÜTAYAM*, 1(1), -39, 2013.
- Akan, H., Korkut, M. M. ve Balos, M.M. (2008). Arat Dağı ve çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) etnobotanik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 20(1), 67-81.
- Akan, H. ve Balos, M. M. (2023). Karaköprü (Şanlıurfa)'da gıda olarak tüketilen yabancı bitkiler üzerinde etnobotanik bir araştırma. *International Journal of Life Sciences ve Biotechnology*, 6(1), 61-81.
- Akıllıgöz, Y. ve Başaran, A. (2021). Ankara İlinde Yapılan Etnobotanik Çalışmaların, Covid-19 Pandemisi Üzerinde Değerlendirilmesi. *Bütünleyici ve Anadolu Tıbbi Dergisi*, 2(3), 20-55.
- Altay, V. ve Karahan, F. (2012). Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bulunan bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 3(2), 13-28.
- Anbari, K., Abbaszadeh, S. ve Basati, G. (2019). Medicinal plants with preventive ve therapeutic effect on diarrhoea: A cross-sectional epidemiologic ve ethnobotanical study in traditional therapists of Shahrekord, south-west of Iran. *Plant Science Today*, 6(4), 512-517.
- Arıtuluk, Z. C. ve Ezer, N. (2012). Halk arasında diyabete karşı kullanılan bitkiler Türkiye II. *Hacettepe University Journal of the Faculty of Pharmacy*, (2), 179-208.
- Aslan, S., Akan, H. ve Pekmez, H. (2020). Yaslıca beldesi ve Arıkök Mahallesi (Şanlıurfa)'nin etnobotanik açıdan araştırılması. *Biological Diversity ve Conservation*, 13(1), 44-61. <https://doi.org/10.46309/biodicon.2020.730293>.

- Aslan, S., Hasan, A. ve Pekmez, H. (2020). Yaslıca beldesi ve Arıkök Mahallesi (Şanlıurfa)'nin etnobotanik açıdan araştırılması. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 13(1), 44-61.
- Atçı, E., & Akan, H. (2021). Cittaslow Şehri Halfeti (Şanlıurfa)'nin "Meyve Yemekleri Festivali" nin Etnobotanik Açından Değerlendirilmesi. *Journal of the Institute of Science ve Technology*, 11(4), 2537-2548.
- Aydın, A. ve Yeşil, Y. (2018). İkizce Ordu-Türkiye ilçesinde etnobotanik bir ön çalışma. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 5(3), 25-43.
- Bağcı, Y. (2000). Aladağlar (Yahyalı, Kayseri) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 7(1), 89-94.
- Bağcı, Y., Savran, A. ve Dural, H. (2006). Pozantı (Adana) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 2(27), 77-82.
- Bağcı, Y. ve Keskin, L. (2022). An ethnobotanical field survey in the Kadınhanı district of Konya in Turkey. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 25(2), 312-336.
- Baialieva, G. Ondokuz Mayıs Üniversitesi kampüs alanı ve çevresindeki hypericum perforatum (Sarı kantaron)'dan izole edilen fungusların moleküler karakterizasyonu (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 620840).
- Bak, F. E. ve Çifci, K. (2020). Artvin'in merkez köylerinde bazı tıbbi bitkilerin yöresel kullanımları *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 21(2), 318-329. <https://doi.org/10.17474/artvinofd.782235>
- Bak, F. E. ve Çifci, K. (2022). Artvin'in merkez köylerindeki bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 23(2), 50-62.
- Balos, M. M. ve Akan, H. (2007). Zeytinbahçe -Akarçay (Birecik, Şanlıurfa) arasında kalan bölgenin etnobotanik özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 2(29), 155-171.
- Baykan, S., Öztürk, B., Şahin, B. ve Şenol, S. G. (2023). Ethnobotanical study of medicinal plants in Nemrut Mountain, Adiyaman-Türkiye. *Journal of Research in Pharmacy*, 27(6).
- Baytop, T. (1999). Türkiye'de bitkiler ile tedavi, geçmişte ve bugün. *İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri*, II. Baskı ISBN: 975-420-021-1.
- Baytop, T. (1994). Türkçe Bitki Adları Sözlüğü. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek*

Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 578, Ankara, Türkiye.

- Boyraz, Z., & Çitçi, M. D. (2005). Kuruluş, gelişme ve şehirselleşme açısından Gürün şehri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(14), 95-119.
- Bozkurt, S. G. (2019). Gürün (Sivas)-Tohma çayı vadisinde yetişen bazı tıbbi ve aromatik bitkilerin peyzaj mimarlığında kullanım olanaklarının belirlenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 21(1), 66-80.
- Bozkurt, S. G., & Akkemik, Ü. (2018). Flora of Gürün district (Sivas) ve its immediate surroundings. *Eurasian Journal of Forest Science*, 6(3), 35-68.
- Cansaran, A. ve Kaya, Ö. F. (2006). Amasya Merkez ilçe, Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş Köyleri ile Yassıçal ve ziyaret beldeleri etnobotanik envanteri 2005. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 5, 135-170.
- Cansaran, A., Kaya, Ö. F. ve Yıldırım, C. (2007). Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köşeler köyleri (Gümüşhacıköy/Amasya) arasında kalan bölgede etnobotanik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi. Fen ve Mühendislik Bilimler Dergisi*, 19(3), 243-257.
- Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ. ve Kürşat, M. Harput (Elazığ) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 22-28.
- Çiçek, İ. (2019). *Çermik ilçesi ve köylerinin (Diyarbakır) etnobotanik özellikleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 583413).
- Çömlekçioğlu, N. ve Karaman, Ş. (2008). Kahramanmaraş şehir merkezindeki aktarlarda bulunan tıbbi bitkiler. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 11(1), 23-32.
- Davis, P. H. (1965-1985). *Flora of Turkey ve the East Aegean Islands*. Edinburgh: Vol.1-9, Edinburgh University Press.
- Demir, E., Sürmen, B., Harun, Ö. ve Kutbay, H. G. (2017). Salıpazarı ve çevresinde (Samsun/Türkiye) doğal olarak yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 68-78.
- Demirci, (2010). Andırın (Kahramanmaraş) ilçesinde etnobotanik bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 281704).
- Demirci, S. ve Özhatay, N. (2012). An ethnobotanical study in Kahramanmaraş (Turkey); wild plants used for medicinal purpose in Andırın, Kahramanmaraş. *Turk J Pharm Sci*, 9(1), 75-92.

- Deniz, L., Serteser, A. ve Kargıoğlu, M. (2010). Uşak Üniversitesi ve yakın çevresindeki bazı bitkilerin mahalli adları ve etnobotanik özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 10(1), 57-72.
- Dilek, S.A.Y. ve Güzeler, N. (2016). Süt pıhtılaştırılmasında kullanılan bazı bitkiler. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5, 253-261.
- Durmuş, R. N., Şahin, E. ve Bireller, S. (2016). Gestasyonel diyabette hipoglisemik etkili bitkilerin kullanımı. *Deneyisel Tıp Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 3-16.
- Ekren, E. ve Çorbacı, Ö. L. (2021). Etnobotanik kullanım olanakları üzerine bir araştırma: Rize kentsel açık yeşil alanlar örneği. *Journal of Anatolian Environmental ve Animal Sciences*, 6(4), 487-497.
- Elçi, B. ve Erik, S. (2006). Güdül (Ankara) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 26(2), 57-64.
- Ertuğ, F. (2014). Yenen bitkiler. *Resimli Türkiye Florası*, 1, 345-380.
- Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A. ve Dirmenci, T. (2004). Buldan Denizli etnobotanik alan araştırması 2003. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 2, 187-218.
- Eşen, B. (2008). Aydınlar köyü ve çevresinin (Erdemli/Mersin) etnobotanik özellikleri. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 178406).
- Fidan, E. Ş. (2018). Tek Tek dağları eteklerindeki bazı köylerde etnobotanik çalışma (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 528742).
- Fidan, E. Ş. ve Akan, H. (2019). Tek Tek Dağları Milli Parkı (Şanlıurfa-Türkiye) eteklerindeki bazı köylerde etnobotanik bir çalışma. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 6(2), 64-94.
- Furkan, M. K. (2016). Adıyaman ilinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 420280).
- Gençay, A. (2007). Cizre (Şırnak)nin etnobotanik özellikleri (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 200939).
- Göç, F., Erel, E., & Sarı, A. (2021). Plants used in traditional treatment for boils in Turkey. *International Journal of Traditional ve Complementary Medicine Research*, 2(1), 49-61.

- Güldaş, N. (2009). Adıyaman ilinde etnobotanik değeri olan bazı bitkilerin kullanım alanlarının tespiti (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 246948).
- Güner, Ö. ve Selvi, S. (2016). Wild medicinal plants sold in Balıkesir/Turkey herbal markets ve their using properties. *Biological Diversity ve Conservation*, 9(2), 96-101
- Güzel, Y. ve Güzelşemme, M. (2018). Wild plants used as herbal tea in Antakya ve Defne provinces of Hatay. *Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 1-5.
- Hani, N., Abulaila, K., Howes, M. J., Mattana, E., Bacci, S., Sleem, K. ve Ulian, T. (2024). *Gundelia tournefortii* L.(Akkoub): a review of a valuable wild vegetable from Eastern Mediterranean. *Genetic Resources ve Crop Evolution*, 1-9.
- Jarić, S., Popović, Z., Maćukanović-Jocić, M., Djurdjević, L., Mijatović, M., Karadžić, B. ve Pavlović, P. (2007). An ethnobotanical study on the usage of wild medicinal herbs from Kopaonik Mountain (Central Serbia). *Journal of ethnopharmacology*, 111(1), 160-175.
- Kadioğlu, S., Kadioğlu, B., Dizikısa, T. ve Sezer, K. K. Doğal olarak yetişen ve halk tarafından kullanılan yabani bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Muş Alparslan University Journal of Agriculture ve Nature*, 1(1), 39-50.
- Kahveci, E., Malkoçoğlu, S., Yeşilkaya, M. ve Kahveci, S. N. (2017). Tokat il merkezi ve ilçelerinde yetişen bazı odunsu bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 6(2), 62-75.
- Kaplan, M. (2020). Halk hekimliğinde holistik/bütüncül yaklaşım: Üzerlik otu *Peganum Harmala* örneği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 60(1), 415-430.
- Karakurt, E. (2014). Kelkit (Gümüşhane) ilçesinin etnobotanik özellikleri (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 380266).
- Kaya, Y., ve Aksakal, Ö. (2005). Endemik bitkilerin dünya ve Türkiye'deki dağılımı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 85-99.
- Kayabaşı, N. P., Tümen, G. ve Polat, R. (2016). Manyas Balıkesir yöresi yararlı bitkileri üzerine etnobotanik araştırmalar. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 9(3), 58-63.
- Kılıç, Ö. ve Bağcı, E. (2013). An ethnobotanical survey of some medicinal plants in Keban (Elazığ Turkey). *Journal of Medicinal Plants Research*, 7(23), 1675-1684.

- Kocabaş, Y. Z., Gedik, O. (2016). Kahramanmaraş il merkezi semt pazarlarında satılan bitkiler hakkında etnobotanik araştırmalar. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(4), 41-50.
- Korkmaz, E. (2018). Bahçesaray (Müküs) ve çevresinin etnobotanik özellikleri ve dijital ortama aktarımı (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 524573).
- Korkmaz, E. ve Demirkuş, N. (2019). Bahçesaray (Müküs/Van) ve çevresindeki gıda, yem, yakıt ve diğer amaçlar için kullanılan bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Eighth Eurasian Conference on Language ve Social Sciences (ECLSS2019d)*, Antalya, Türkiye, 18 - 20 Ekim 2019, ss.179-201
- Korkmaz, M. (2014). Kelkit (Gümüşhane) aktarlarında satılan tıbbi bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 60-80.
- Korkmaz, M. ve Alpaslan, Z. (2014). Ergan Dağı Erzincan-Türkiye'nin etnobotanik özellikleri. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 1(3), 1-31.
- Korkmaz, M. ve Karakurt, E. (2015). An ethnobotanical investigation to determine plants used as folk medicine in Kelkit Gümüşhane/Turkey district. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 8(3), 290-303.
- Köse, Y., B., Ocağ, A., Duran, A. ve Öztürk, M. (2005). Eskişehir kent florasına ait bazı bitkilerin tıbbi kullanımları ve Türkçe yerel adları. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 115-130
- Koyuncu, O. Yaylacı, Ö. K. ve Tokur, S. (2009). Geyve (Sakarya) ve çevresinin etnobotanik açıdan incelenmesi. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 16(1), 123-142.
- Koyuncu, O., Yaylacı, O., Öztürk, D., Potoglu Erkara, I., Savaroglu, F., Akcoskun, O. ve Ardic, M. (2010). Risk categories ve ethnobotanical features of the Lamiaceae taxa growing naturally in Osmaneli (Bilecik/Turkey) ve environs. *Biological Diversity ve Conservation*, 3(3), 31-45.
- Kurnaz Karagöz, F. (2013). Suşehri (Sivas) bölgesinin etnobotanik açıdan değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 354538).
- Mehrzadeh, M., Ziaeezadeh, F., Pasdaran, A., Kozuharova, E., Goyal, R. ve Hamedi, A. (2024). A Review of the Ethnobotany, Biological Activity ve Phytochemistry of the Plants in the Gundelia Genus. *Chemistry & Biodiversity*, 21(3), e202301932.

- Mocan, A., Zengin, G., Uysal, A., Gunes, E., Mollica, A., Degirmenci, N. S. ve Aktumsek, A. (2016). Biological ve chemical insights of *Morina persica* L.: A source of bioactive compounds with multifunctional properties. *Journal of Functional Foods*, 25, 94-109.
- Mohammadi, H. A., Sajjadi, S. E., Noroozi, M. ve Mirhoseini, M. (2016). Collection ve assessment of traditional medicinal plants used by the indigenous people of Dastena in Iran. *Journal of Herbmmed Pharmacology*, 5(2), 54-60.
- Naghibi, F., Mosaddegh, M., Motamed, S. M. ve Ghorbani, A. (2005). Labiatae family in folk medicine in Iran: from ethnobotany to pharmacology. *Iranian Journal of Pharmaceutical Research*, 4(2), 63-79.
- Oğuz, F. ve Tepe, I. (2017). Yüksekova (Hakkâri) yöresinde halk tababetinde kullanılan bitkiler ve kullanım alanları. *Türkiye Herboloji Dergisi*, 20(2), 28-37.
- Olgun, Ş. (2019). Arıcak (Elazığ) ilçesinin etnobotanik özellikleri (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 699047).
- Öz, M. A. (1999). Bütün Yönleriyle Gürün, *İstanbul: Seyhan Grafik ve Matbaacılık* ISBN: 975-94121-0-1
- Özen, R. (2021). Diyarbakır Yöresinde Hayvan Hastalıkları ve Yetiştiriciliğinde Kullanılan Bitkiler. *Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 14(1), 18-26.
- Özdemir, A. (2019). Erbaa (Tokat)'da etnobotanik bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 571398).
- Özdemir Nath, E. (2016). Savaştepe ve Kepsut (Balıkesir) yörelerinde etnobotanik araştırmalar (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 448873).
- Özdemir, S. (2019). Erbaa (Tokat)'da etnobotanik bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 571398).
- Özdemir, S. (2019). Diyarbakır ili aktarlarında satılan bitkiler ve etnobotanik özellikleri (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 606116).
- Özvatan, B., Çakır, E.A. ve Kutlu, L. (2020). Düzce il merkezi semt pazarlarındaki bitkilerin etnobotanik açıdan incelenmesi (Karadeniz Bölgesi, Türkiye). *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(1), 962-973.

- Polat, R. (2010). Havran ve Burhaniye (Balıkesir) çevresinde tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik araştırmaları. (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 271411).
- Polat, R., Selvi, S., Çakılcıoğlu, U. ve Açar, M. (2012). Investigations of ethnobotanical aspect of wild plants sold in Bingöl (Turkey) local markets. *Biological Diversity ve Conservation*, 5 (3),155-161.
- Polat, R., Satıl, F., & Selvi, S. (2013). Havran ve Burhaniye (Balıkesir) yörelerinde el sanatlarında yararlanılan bitkiler üzerine etnobotanik araştırmalar. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 29(1), 1-6.
- Poyraz Kayabaşı, N. (2011). Manyas ve köylerinde etnobotanik bir çalışma (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 312973).
- Saday, H. (2009). Güzeloluk köyü ve çevresinin (Erdemli/Mersin) etnobotanik özellikleri (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 237228).
- Safaeian, R., Ghareghan, F., & Ghanbarian, G. A. (2023). Evaluating Essential Oil Composition of *Morina persica* L. as an Endemic Ethnoveterinary Plant in Iran. *Ecopersia*, 11(2), 115-124.
- Sadıkoglu, N., Kolaç, T. ve İçen, M. S. (2016). Konak (Malatya) yöresi halk ilaçları. XXII. *Bitkisel İlaç Hammedeleri Toplantısı*.
- Sağiroğlu, M., Arslantürk, A., Akdemir, Z. K. ve Turna, M. (2012). An ethnobotanical survey from Hayrat Trabzon ve Kalkandere Rize/Turkey. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 5(1), 31-42.
- Sağiroğlu, M., Topuz, T., Ceylan, K. ve Turna, M. (2013). An ethnobotanical surveyfrom Yahyali (Kayseri) ve Tarsus (Mersin). *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15, 13-37.
- Saraç, D.U., Özkan, Z.C. ve Akbulut, S. (2013). Rize ilinin etnobotanik özellikleri. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 6(3), 57-66.
- Sarikurkcu, C., Zengin, G., Aktümsek, A., Ceylan, O. ve Şanda, M. A. (2015). Onopordum anatolicum tohumlarının antioksidan aktiviteleri. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 41, 89-96.
- Sarper, F., Akaydin, G., Şimşek, I. ve Yeşilada, E. (2009). An ethnobotanical field survey in the Haymana district of Ankara province in Turkey. *Turkish Journal of Biology*, 33(1), 79-88.

- Satıl, F., Akçiçek, E. ve Selvi, S. (2008). Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve çevresinde etnobotanik bir çalışma. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(1), 31-36.
- Satıl, F. ve Selvi, S. (2023). Türkiye'nin farklı coğrafik bölgelerinde süpürge yapımında kullanılan bitkiler üzerine etnobotanik bir çalışma. *Biological Diversity ve Conservation*, 17(1), 26-35.
- Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y. ve Malyer, H. (2006). Kazdağı Milli Parkı ve çevresinde Balıkesir etnobotanik envanter çalışması 2004-2006. *Tüba Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 5, 171-199.
- Savran, A., Bağcı, Y. ve Kargioğlu, M. (2009). Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 313-321.
- Saya, Ö., Yapıcı İ. ve Hoşgören, H. (2009). Kurtalan (Siirt) ilçesinin etnobotanik özellikleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 191-196.
- Selvi, S., Dağdelen, A. ve Kara, S. (2013). Kazdağlarından (Balıkesir-Edremit) toplanan ve çay olarak tüketilen tıbbi ve aromatik bitkiler. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 26-33.
- Selvi S., Satıl, F. ve Polat, R. (2012). Kazdağlarından (Balıkesir-Edremit) Toplanan ve bölgedeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler üzerine bir araştırma. *Kazdağları III. Ulusal Sempozyumu*, 24-26 Mayıs 2012, Edremit Balıkesir, s. 505-513.
- Şenkardeş, İ. ve Tuzlacı, E. (2014). Gündoğmuş (Antalya/Türkiye) yöresinden bazı etnobotanik bilgiler. *Clinical ve Experimental Health Sciences*, 4(2), 63-75.
- Tanaydın, G. (2021). Bigadiç İlçesinin (Balıkesir) etnobotanik özellikleri. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 697093).
- Tel, A. Z., Furkan, M. K. ve Satıl, F. (2021). Adıyaman ilinde el sanatlarında yararlanılan bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 22(2), 229-238.
- Tugay, O., Ertuğrul, K. ve Yıldıztuğay, E. (2016). Başarakavak Konya kasabası etnobotanik envanter çalışması. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 9, 107-125.
- Tuttu, G., Ursavaş, S. ve Söyler, R. (2017). Ihlamur çiçeğinin Türkiye'deki hasat miktarları ve etnobotanik kullanımı. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 60-66.

- Türkan, Ş., Malyer, H., Özaydın, S. ve Tümen, G. (2006). Ordu ili ve çevresinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 162-166.
- Türker, A. U., Yıldırım, A. B., Karakaş, F. P. ve Türker, H. (2018). In vitro antibacterial ve antitumor efficiency of some traditional plants from Turkey. *Indian Journal of Traditional Knowledge*, 17(1), 50-58.
- Ulcay, S. ve Şenel, G. (2020). Tokat çevresinde yayılış gösteren bazı tıbbi ve yenilebilir bitkilerin etnobotanik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Academic Platform-Journal of Engineering ve Science*, 8(1), 62-69.
- Uysal, İ., Sinan, O., Karabacak, E. ve ÇeliK, S. (2010). Kapıdağ Yarımadası'nın Türkiye etnobotanik özellikleri. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 3(3), 15-22.
- Ünver, A. (2019). Lamas çayı çevresindeki köylerde (Erdemli, Silifke/Mersin) etnobotanik araştırmalar (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 613811).
- Yadav, S., Nair, N., Biharee, A., Prathap, V. M. ve Majeed, J. (2022). Updated ethnobotanical notes, phytochemistry ve phytopharmacology of plants belonging to the genus Morus (Family: Moraceae). *Phytomedicine plus*, 2(1), 100120.
- Yesil, Y., Akalin, E., Akpulat, A. ve Vural, C., (2018). Fruit morphology of the genus Pimpinella (Apiaceae) in Turkey. *Anales Del Jardin Botanico De Madrid*, 75 (2), e072.
- Younus, I., Fatima, A., Ali, S. M., Usmani, S., Begum, Z., Badar, S. ve Asghar, R. (2016). A review of ethnobotany, phytochemistry, antiviral ve cytotoxic/anticancer potential of morus alba linn. *Int. J. Adv. Res. Rev*, 1(2), 84-96.
- Yüzbaşıoğlu, E., Tütenocaklı, T. ve Uysal, İ. (2020). Reşadiye (A6, Tokat) ve çevresindeki bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 7(2), 420-432.
- Zhang, R., Ji, Y., Zhang, X., Kennelly, E. J., & Long, C. (2020). Ethnopharmacology of Hypericum species in China: A comprehensive review on ethnobotany, phytochemistry ve pharmacology. *Journal of ethnopharmacology*, 254, 112686.

İnternet kaynakları:

<https://www.gurun.bel.tr>

<https://www.sivas.gov.tr>

<http://www.bizimbitkiler.org>

<http://www.floranatolica.com>

EKLER

EK A: Ankette Yöneltilen Sorular

1- Cinsiyetiniz: Erkek ( ) Kadın ( )

2- Yaşınız:

3- Öğrenim Durumunuz

	Okuryazar değil
	Okuryazar
	İlkokul
	Ortaokul
	Lise
	Üniversite

4- Mesleğiniz – Çalışma Durumu

	Çalışmıyor
	Serbest meslek
	Esnaf
	İşçi
	Memur
	Çiftçi
	Emekli
	Diğer

5- Kaç yıldır Gürün'de ikamet etmektesiniz?.....

6- İkamet ettiğiniz mahalle / köy: .....

7- Yörenizde bitkileri hangi amaçla kullanılırsınız?

	Tıbbi
	Gıda (Meyve, sebze, turşu, çay, baharat, reçel, marmelat, pekmez, meşrubat)
	Yakacak
	Oyuncak Yapımı
	Nazarlık
	El Sanatları (Süpürge, sepet, sele, hasır, kaşık, müzik aleti)
	Mobilya Yapımı
	Kök Boyamacılık

8- Tıbbi amaçla bitkilerden yararlanıyorsanız, en çok yararlandığımız 5 bitkinin yöresel adını yazınız.

9- Gıda amacıyla, en çok yararlandığımız 5 bitkinin yöresel adını yazınız.

10- Yemeklerde en çok kullandığımız otlardan 5 tanesinin yöresel adını yazınız.

11- Reçel, marmelat, pekmez ve meşrubat yaptığımız bitki ya da bitkiler varsa yöresel adlarını yazınız.

Reçel Yapılan Bitkiler :.....
Marmelat Yapılan Bitkiler :.....
Pekmez Yapılan Bitkiler :.....
Meşrubat Yapılan Bitkiler :.....

12- Süpürge yaptığımız bitki ya da bitkiler varsa yöresel adını yazınız.

13- Yakacak olarak kullandığımız bitki ya da bitkiler varsa yöresel adını yazınız.

14- Oyuncak yaptığımız bitki ya da bitkiler varsa yöresel adını yazınız.

15- Nazarihk yaptığımız bitki ya da bitkiler varsa yöresel adını yazınız?

16- El sanatlarında kullandığımız bitki ya da bitkiler varsa yöresel adını yazınız.

17- Mobilya yapımında kullanılan bitki ya da bitkiler varsa yöresel adını yazınız.

18- Kök boyamacılıhta kullanılan bitki ya da bitkiler varsa yöresel adını yazınız.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Caner SOMUNCU

Doğum tarihi ve yeri : 1984, GÜRÜN

e-posta : caner-somuncu@hotmail.com

Derece	Okul/Program	Yıl
Y. Lisans	Balıkesir Üniversitesi / Biyoloji	2024
Lisans	S. D.Ü. / Sınıf Öğretmenliği	2004
Lise	Gürün Çok Programlı Lisesi	2000